

ПОЛИТИКИН

ЗАБРАНИК

21. 3. 1986. • ИЗЛАЗИ

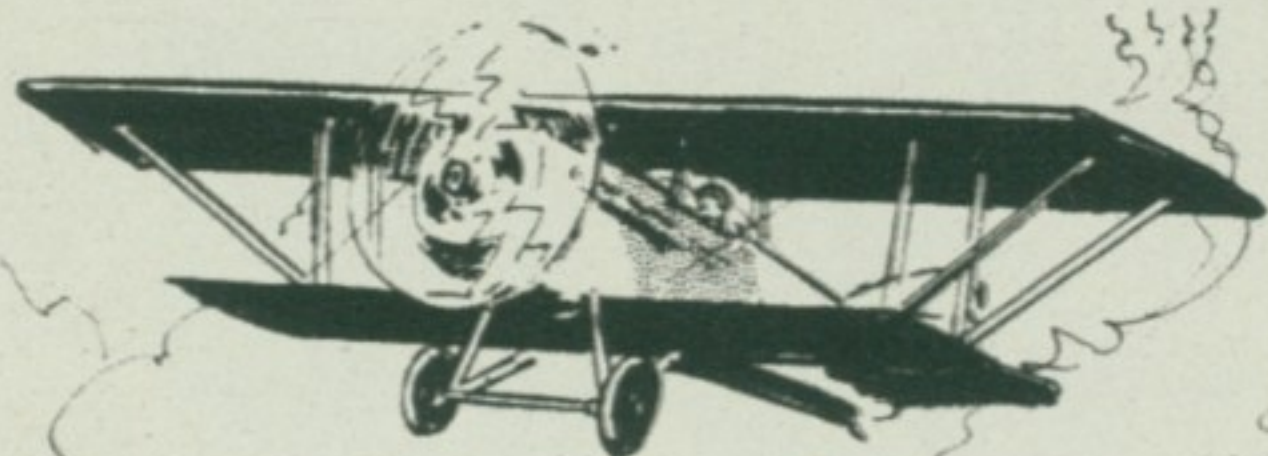
• VIII • 150 ДИН. • БРОЈ 1786

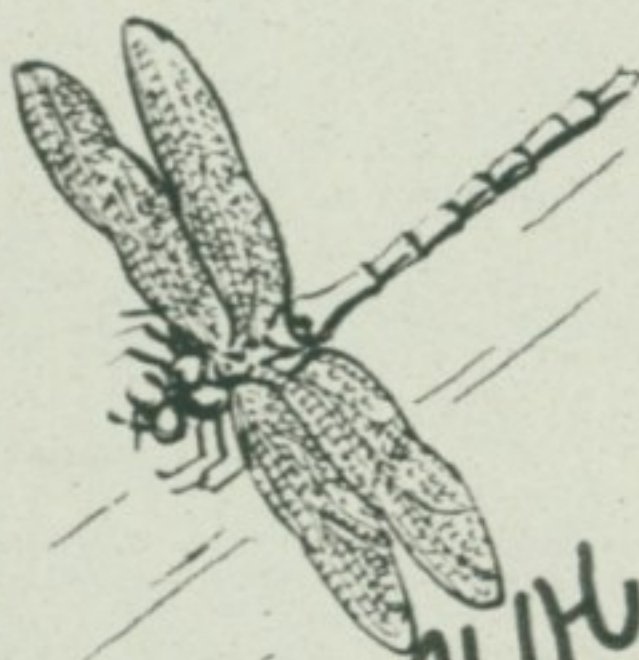
стрип ЦЕРЕМАЈА – епизода „Уста пуна песка”

ГУРМАН ЗА СУПЕ

ЕДМОНД ДЕ РОСТАК, ЈЕ У ПЕРИОДУ ОД 22 ГОДИНЕ (1840 - 1862) ЈЕДНОМ МЕСЕЧНО ЗАКУПЛИВАО ЦЕЛУ САЛУ ЗА РУЧАВАЊЕ У ПАРИСКОМ РЕСТОРАНУ "ВАШЕТ" (КРАВИЦА). ЕДМОНД ЈЕ РУЧАО САМ САМЦИЈАТ, А СВАКИ ПУТ МУ ЈЕ СЕРВИРАНА ЈЕДНА ОД 42 ВРСТЕ СУПА.

АМЕРИЧКА ВОЈНА АВИАЦИЈА БИЛА ЈЕ САСВИМ НЕПРИПРЕМЉЕНА КАДА СУ 1917. ГОДИНЕ СЈЕДИЊЕНЕ АМЕРИЧКЕ ДРЖАВЕ УШЛЕ У I СВЕТСКИ РАТ - ИМАЛА ЈЕ САМО 300 АВИОНА И 35 ПИЛОТА.

ВИЛИЋ КОЈИЋ

МОЖЕ ДА ЛЕТИ БРЗИНОМ ОД 60 МЕТАРА НА САТ. СА РАЗДАЉИНЕ ОД 6 М. У СТАЊУ ЈЕ ДА УОЧИ СИКУШНОГ КОМАРЦА ИЛИ НЕКУ ДРУГУ БУБИЦУ У ЛЕТУ.

Колевка која је владала Персијом 4 године

ПЕРСИЈСКИ ШАХ АБАС III (1732 - 1736) НАСЛЕДИО ЈЕ ПРЕСТО СА 8 МЕСЕЦИ, ПА ЈЕ ЗАТО КРУНА СТАВЉЕНА У ЊЕГОВУ КОЛЕВКУ. ЧЕТИРИ ГОДИНЕ КАСНИЈЕ УСТАНОВЉЕНО ЈЕ ДА НИЈЕ БИО КРУНИСАН АБАС ВЕК КОЛЕВКА И ДА ЈЕ ОНА ЗАПРАВО ВЛАДАЛА ЗЕМЉОМ. КОЛЕВКА ЈЕ ЗАТО УНИШТЕНА А НОВИ ВЛАДАР ПОСТАО ЈЕ НАДИР ШАХ.

ЈЕСТЕ ЛИ ВЕЋ ЧУЛИ ДА

нако Краљевско друштво за заштиту животиња у Великој Британији не престаје да се бори против лова на лисице. протекле сезоне у овој земљи одржане су 193 велике хајке, петнаест више него лане. Ловци

последње место с израелском компанијом "Е.1 а.1" и холандским "KLM"-ом. Извор података - британски часопис који је испитивао путнике и - вино.

Иран је у току 1985. извезао 105 тона кавијара што је двоструко више него пре две године. Зарада износи 40 милиона долара. Иначе, да би се добила ова количина икре, било је потребно уловити 644 тоне рибе.

најквалитетнија вина у авионима нуде компаније Новог Зеланда, иза њих су јужноафричка авио-компанија и аустралијски "Квантас". "Бритиш ервејз" је прошле године био шеснаести (од 20 великих авионских превозника), а сада дели

совјетски стручњаци изумели су најтачнији сат на свету који десет милиона година касни само једну секунду. У основи механизма је стабилни ласер који у секунди начини хиљаду билiona осцилација. Ова-

кав сат важан је у космичким везама, за предвиђање земљотреса и разне сложене научне опште.

у Кини је пронађен нови минерал назван ерланиит који садржи гвожђе, магнезијум, калцијум, манган и друге елементе, а врло је значајан за науку, посебно за проучавање тектонских поремећаја.

наша планета налази се у озбиљној опасности због повећања концентрације угљен-диоксида у њеном омотачу. То доводи до повећања температуре (од 5 до 15°C), што даље доводи до исушивања гл. Главни кривци што је то тако јесу сагоревање нафте и угља и смањење површине под шумама.

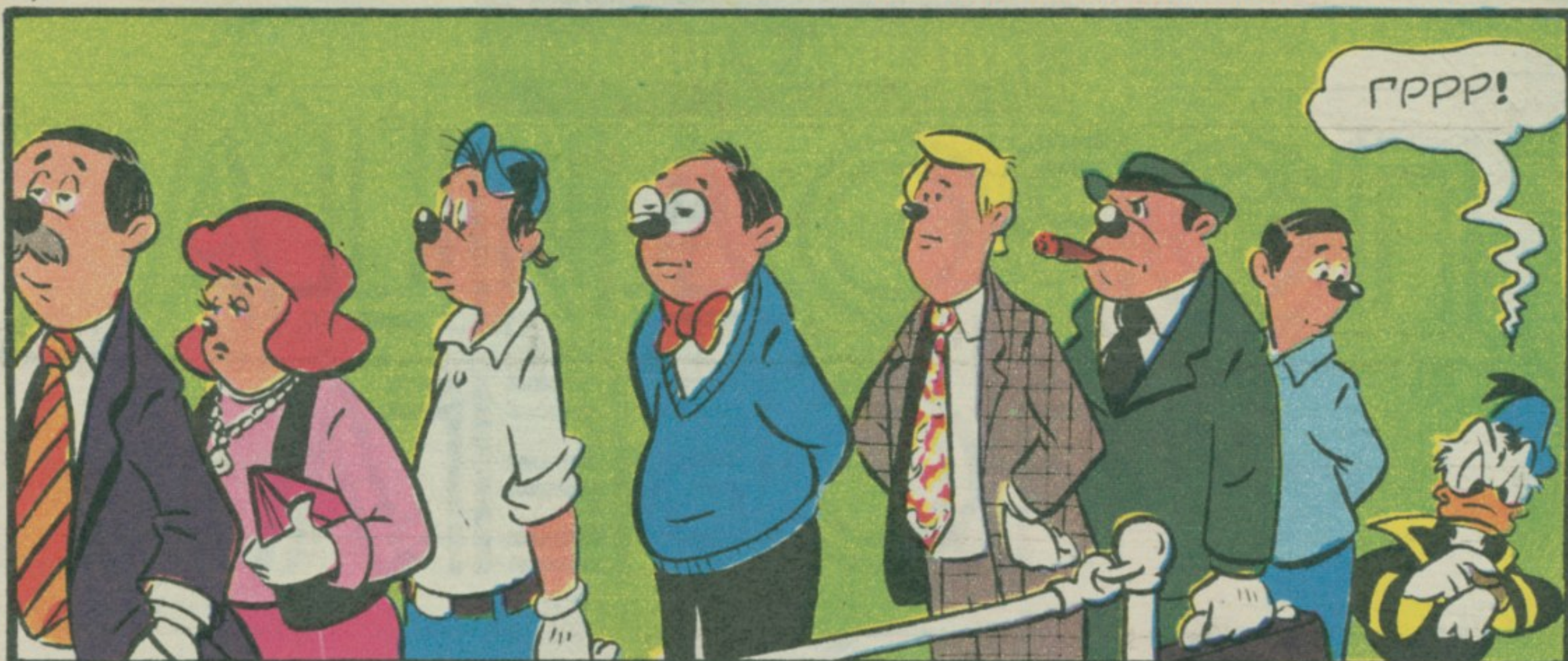
мушкарци дамама често поклањају парфем, а то исто чини и мужјак једне врсте ноћног лептира који живи на Далеком истоку. У време удварања он испушта мирис (нека мешавина јасмина и шимета) који махањем крила распршује према изабраници.

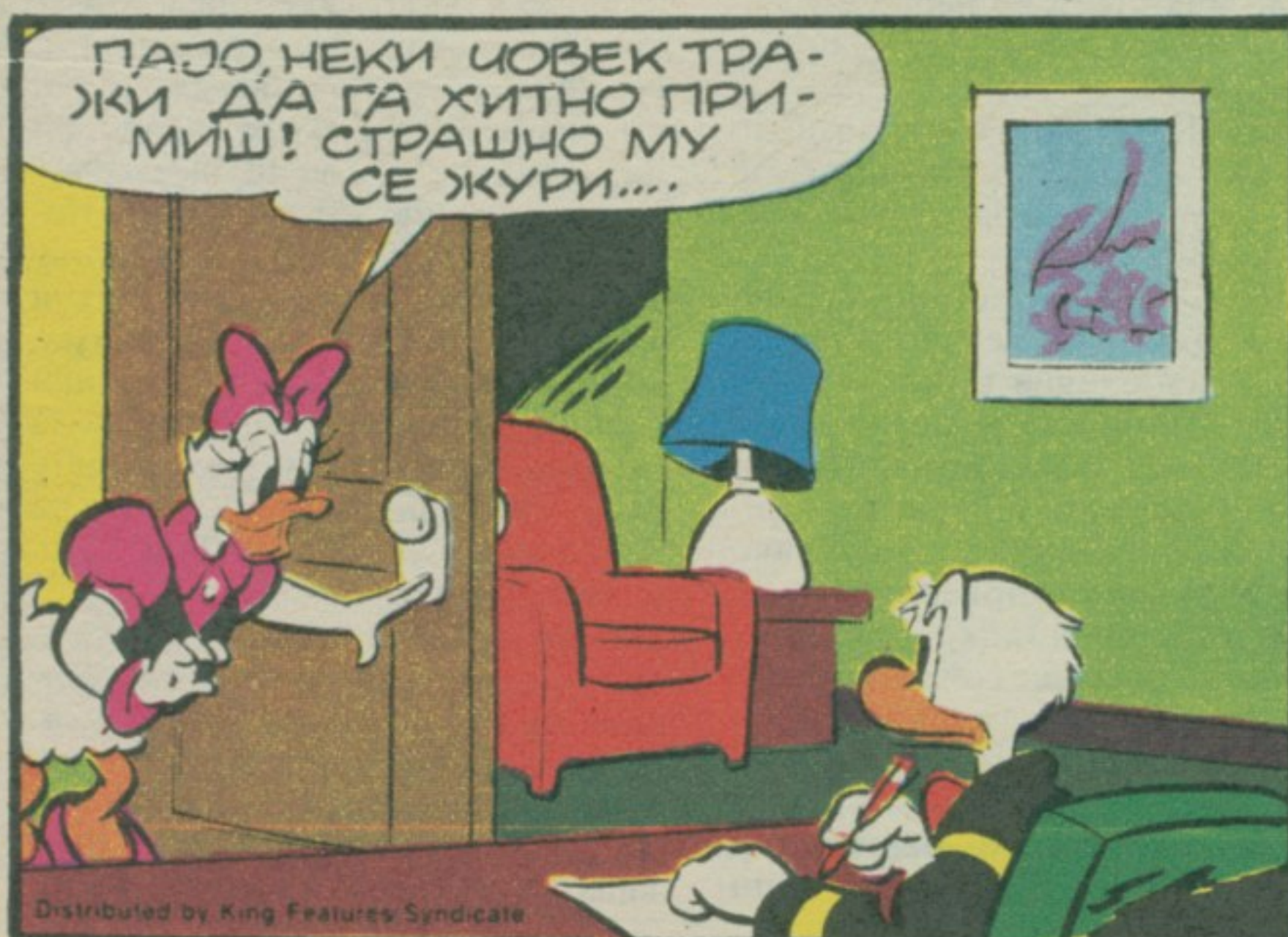

WALT
DISNEY

ПАЈА ПАТАК

© 1985 Walt Disney Productions
All Rights Reserved

Distributed by King Features Syndicate

ПОРОДИЦА ПОБЕГЛА ОД СВЕТА

Да није било једног авионског снимка налазишта руде у беспућу западног Сајана, начињеног 1978. године свет вероватно ни данас не би знао да се у кањону реке Абакан вишеод четрдесет година крије једна шесточлана руска породица. Група геолога из Краснојарска је гледајући тај снимак одлучила да провери ситуацију на терену. Две године касније док су надлетали хеликоптером ненасељена брда око брзог и дубоког Абакана приметили су на једној косини пропљанак који је личио на њиву и путаљак који је одатле водио до оближњег потока. Мисао да ту живе људи просто их је запрепастила.

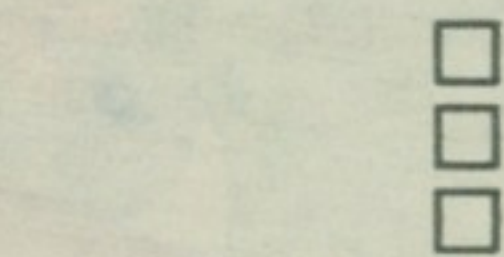
Атерирали су десетак километара ниже и почели корак по корак да се пробијају кроз густо растиње. Када су крај потока приметили разбацане коре кромпира и трагове људских стопала били су сигурни да ће се њихова претпоставка обистинити. Само двадесетак метара даље Галина Писменскаја, вођа геолошке екипе приметила је омању колибу, поцрнелу од чађи и испуцалу од старости и мразева. Брезова кора којом је колиба била обложена висила је у дроњцима. Врата су зашкрипала, али се на њима нико није појавио. Још једном се зачула шкрипа и четворо геолога је разрогачило очи.

На вратима се појавио старац сав растао у косу и браду, са прекрпљеном мркосивом и прљавом дугачком кошуљом на себи, босоног. У руци је држао невесто отесану даску, спреман да се брани од наоружаних људи пред собом. Гледао је на придошлице унезверено, премештајући се са ноге на ногу. Галина Писменскаја је напослетак проговорила:

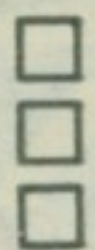
– Дobar дан деда, дошли смо вам у госте!

– Извол'те, извол'те – промуцао је старац и померио се у страну.

У тескобној колиби осећао се смрад. У полумраку назирале су се силуете две жене, једна се у трансу молила Богу, док се друга чврсто рукама држала за потпорну греду, узмичући пред гостима. Геолози су напросто истрчали напоље и по земљи прострли дарове: хлеб, кекс, конзерве, термос са чајем. Покушали су да трампе храну за поверење. Старац и жене су се загледали у пше-

**КАРПОВИ СУ СЕ 1936.
ГОДИНЕ ПРЕСЕЛИЛИ У
СИБИРСКУ ТАЈГУ.
ЖИВЕЛИ СУ ТАМО ВИШЕ
ОД ЧЕТРДЕСЕТ ГОДИНА.
РОДИЛА СУ ИМ СЕ ДЕЦА
КОЈА НИСУ ЗНАЛА ЗА СО
И БРАШНО, ЗА ДРУГЕ
ЉУДЕ.**

нични хлеб. Галина је опет проговорила:

– Деда, јеси ли некад јео хлеб?
– Јесам. Ђерке га никад нису виделе. У тајги хлеба нема!

– Па узмите га.
– Нама је то немогуће! – процедио је старац.

Ђерке су то схватиле као наређење. Одвојиле су се од поклона и прибиле уз оца. На себи су имале искрпљене хаљине од конопље, ушивене дебелим канапом. Личиле су на дебелу цак, који је по средини притегнут ужетом од конопље. Биле су босе. Дугачка коса им је падала преко рамена и преко лица. Почеле су нешто да говоре, али је то више личило на гукање, неголи на разговор.

У то су се из шуме појавила још два пустињака са дебелим тољагама у рукама. Погурени и зарасли у косу и браду, са дугим кошуљама и капуљама на себи личили су више на медведе, неголи на људе. Када су видели до-

шљаке, посебно Галину Писменскају, поскочили су од изненађења и почели рукама да се лупају по бедрима. Лице им се искривило, а очи ужариле. Старац је гласно прекинуо ово необично удварање:

– Ово су моји синови. Млађи је рођен у тајги и осим нас никада није срео друге људе. Они живе у другој колиби, ту иза брда.

Свађа руских свештеника

Сада је на окупу била читава породица. Старац је ушао у колибу узео стари молитвеник, отворио га, промрмљао неколико молитви и представио се гостима. Карп Осипович Ликов, глава породице, стар 84 године. Син Савин, најпобожнији међу њима, стар 56 година. Ђерка Наталија има 46, други син Дмитриј четрдесет, а најмлађој ђерки Агафији је 39 година. Мајка породице Акулина Карповна живела је са њима до пре двадесет година. Умрла је од глади 1961. када су и остали чланови ове необичне фамилије свакодневно били на рубу смрти.

Стари Карп дуго својим гостима није желео ништа више да каже. Само је на крају првог сусрета промрмљао:

– У тајгу смо дошли својом вољом. Тако нас је учила наша стара православна вера. Човек је најслободнији кад је сам. Господ Бог све види. Боже, Боже, невероватна су дела твоја – рече и прекрсти се са два прста, онако како то раде руски староверници.

Тек после неколико поновних сусрета и посета геолошком логору, стари Карп се охрабрио и испричао да је трагедија његове, иначе богате породице која је живела у тјуменској равници, у западном Сибиру, почела још

1666. када је избио раскол у руској цркви. Свађа између свештеника око црквене власти убрзо је поделила вернике на „двопрсташе“ и „тропрсташе“. Староверници као прави фанатици нису желели промену верских обичаја, док су нововерници били за то да се уведу нови обреди. Та верска свађа, на жалост, убрзо се претворила у прави рат. Људи су почели међусобно да се убијају, села су паљена. Рачуна се да је у тим сукобима нестало преко тридесет хиљада људи.

Читаве породице староверника напуштале су своја огњишта и бежале у тајгу. Тако су и преци Карпа Осиповича напустили Тјумен и дошли до реке Бакан где је формирана једна од многих општина старовераца. Ту је стари Карп и рођен крајем прошлог века. Житељи „Ликовској заимки“ одвојени од света живели су незнајући за октобарску револуцију и грађански рат. Још 1923. године преостало је само осам породица које су се упутиле дубље у тајгу – пуних сто педесет километара од Абазы. Карпу Осиповичу било је тада 24 године, тек се оженио. Био је јак, он и његова жена Акулина могли су да издрже тај сурови начин живота.

Бекство међу звери

То страдање, међутим, многи чланови породице Ликов нису могли да издрже. Тако су 1936. одлучили да се врате међу људе. Карп Осипович и још неколико верских фанатика нису се са тиме сложили. Посвађали су се и поделили. Поштујући старо верско убеђење да је „дружење са светом – непријатељство према Богу“ Карп Осипович је са женом Акулином, мајком Акилином, једногодишњом ђерком Наталијом и једанаестогодишњим сином Савином чамцем кренуо уз реку Абакан. Потрпали су у њега све што су имали у малој брвнари: црквене књиге, иконе, плуг, мотику, трнокоп, срп, косијер, ножеве, дрвено посуђе и један бакрач, мали разбој, гвоздене виле и игле, покриваче од конопље и нешто хране, семена и соли.

Путовали су пуних осам недеља, гурајући се моткама или вукући конопцима. Превалили су тако три стотине километара док се нису настанили на једној косини, поред потока. Можда би отишли и даље да се није ближио крај сибирског лета и да деца нису почела да побољшавају. Крај потока су их дочекале звери. Данима су седели у чамцу док се вукови нису повукли са обале. Како није било времена за градњу колибе, ископали су земунцу и наткрили је брезовим облацима, кором и грањем. Тек пет година касније на тој коси ће успети да подигну колибу и у њој озидају руску земљану пећ на којој ће Акулина прво родити Дмитрија, а потом и Агафију.

Привучени димом вуци и медведи су им били чести гости. Ликови су их, посебно Дмитриј када је одрастао убијали, али нису ништа користили од њих. Ни месо, ни крзно, јер им је вера забрањивала да једу животиње које

имају шапу. Све што су правили произвели су од конопље, коју су засадили поред потока и брезе која је расла свуда околу. Од конопље су ткали платно и шили широке кошуље, односно хаљине. Од брезе су правили клонпе, „чизме“, посуђе, корпе за храну, каце за кромпир, брвеницу за воду, кутије за семе, па и сокове.

Имали су само један бакрач, па су га чували да би им што дуже трајао. Воду нису грејали, јер се нису ни умивали. Вера им је и то бранила. Нису имали ни

кревета, ни стола, ни столице. Живели су на поду, који никада нису чистили. Носили су своје хаљине и кошуље све док се не би потпуно исцепале.

Мраз у јуну

Борба против глади била је заправо борба за голи живот. Чим су се доселили на косу поред потока Карп и Акулина су изокрчили један пропланак, направив дрвеном ралицу и примитиван плуг и заорали прву бразду. Вук-

ли су плуг на смену, руке и ноге су им биле кржаве, спотицали су се, падали, али нису одустајали. Прве зиме појели су готово све семе, па су се хранили искључиво брезовим соком и кедровим орасима. Карпова мајка ту зиму није преживела. Пролеће им је донело више радости и хране. Посејали су лук, кромпир, раж, грашак, мркву, конопљу. Неорана земља је богато родила. И околина је била дарежљива. Савин је ловио рибу, Наталија је брала орахе, купине, дивље крушке.

Кромпир који је највише рађао за Ликове био је главна храна. Од њега су правили, уз додатак мало ражи црни, тврд, неслан, бљунав „хлеб“ који су заливали соком од кедрових ораха да би га лакше гутали.

Но како није било соли хранење је за Ликове било право мучење. Поред недостатка овог неизбежног људског зачина, највише мука породици Карпа Осиповича у дивљем кањону реке Абакан задавало је превртљиво сибирско време. Јунски снегови и мразеви 1961. опустошили су тајгу и усеве фамилије Ликов. Лед је ноћу обарао дрвеће. Раж и кромпир су измрзли. Спашено је свега осамнаест семена. Ликове је ухватила паника, старе залихе хране су појели, а нове још нису сакупили. Седели су данима поред ватре и молили се Богу уз светлост примитивне лампе натопљене салом. Ни кедер није родио, а у хладној води рибе једноставно није било. Да би преживели јели су своју обућу од јеленске коже, каншеве за саонице и суво корење које су чували као лек. Напокон појели су и сламу. Преостала семена од кромпира и ражи сакрили су у греду да их не би појели. Нису их дирали чак и када је Акулина Карпова умирала од глади. Стари Карп је том приликом само рекао: „Бог дао – Бог узео!“

И после прве посете геолога 1980. године ова је породица и даље покушавала да избегне нове сусрета са људима, додуше силазили су у логор геолога увек када им је била потребна помоћ.

Поновни сусрет са цивилизацијом је изгледа за ове Робинзоне из сибирске тајге био кобан. Шестог октобра 1981. умро је Дмитриј. Тих дана ловио је рибу рукама у студеној води, прехладио се и умро под налетом упале плућа. Ликови су касно затражили помоћ од лекарке Љубе Острумове. Чак и када им је она дала антибиотике за болесника, одбили су да му их узму, рекавши: „Нама је то немогуће. Колико Бог хоће – толико ће живети!“

Али њихов староверски Бог изгледа желео је да му се Ликови заувек придруже. Савин је умро 20. децембра исте године пошто је неколико недеља боловао од стомака вичући: „Умрећу од врућине!“ Десет дана касније Карп и Агафија су сахранили и Наталију. Када се снег отопио и када су их на пролеће геолози опет посетили, затекли су двоје усамљеника поред порушене и изгореле колибе. Били су црни од чађи, нагорелих руку и поцепане одеће. Још једна несрећа, пожар, напала је Ликове. Но, они су и даље били тврдоглави, решени ваљда да доживотно плаћају цех своје верске затупаности. Нису желели да сиђу у логор, који је у међувремену израстао у село. Остали су у својој колиби, на чијем је зиду после четворогодишњег дружења са људима 17. јула 1982. била исписана следећа порука:

„Добри људи су дошли, помогли нам дана четвртог јула од Адама, године 6490. Хвала!“

М. Л.

Илустровао: Брано Јовановић

Како што више загорчати живот наследницима

СВЕ ШТО ПОСЕДУЈЕМ, ОСТАВЉАМ БОГУ...

... НАПИСАЛА ЈЕ У
ОПОРУЦИ НЕКА
СТАРИЦА ИЗ
АМЕРИЧКЕ ДРЖАВЕ
ТЕКСАС. АДВОКАТИ
СУ ИЗЈАВИЛИ ДА НИ
ПОСЛЕ НАПОРНОГ И
ПРЕДАНОГ
ИСТРАЖИВАЊА,
„ТАКВОГ“ НИСУ
НАШЛИ У СВОМ
ОКРУГУ.

Кад је отворен тестамент канадског адвоката Чарлса Милера, многи су се нашли на муци. Он је, наравно, баш то и желео. Ево како је наложио да се расподели његова имовина. Тројици најзагриженијих картароша из Онтарија, оставио је по 300 хиљада долара али под једним условом. Да никад више не седну за коцкарски сто. Двојици својих добрих пријатеља, за које су сви

знали да не могу ни да се виде, оставио је кућу с базеном. Једна кућа, један базен, а њих – двојица. Услов – да ту живе заједно и да имовину не продају.

Будућој мајци која у току деценије по његовој смрти роди највише деце одредио је суму од 500 хиљада долара. Многе организације из Онтарија, посебно оне за заштиту женских слобода и права побуниле су се против овако „простачког, недолжног и увредљивог“ захтева. Ипак, пет мајки које су у току десет година добиле свака по деветоро деце нису имале ништа против да поделе део имовине адвоката шаљивџије.

Извесни Патрик Омон из Париза оставио је читав свој иметак Анети. „Захваљујући тој дивној девојци која ме је оставила и удала се за другог, ја сам приживео дивних тридесет година момачког живота!“

А Патрик Хенри из Тенесија у тестаменту је нагласио да сва имовина треба да припадне његовој супрузи али да се она никад

више не удаје. „Не бих поднео сазнање да сам радио и мучио се читавог живота да бих издржавао туђу жену.“ Епилог? Госпођа Хенри је издржала годину дана и – удала се поново.

Прича се да је неки Њујорчанин, који је умро 1880. опоруком сву покретну и непокретну имовину оставио својим нећакама и нећацима (није се женио) али не и седамдесет и један пар панталона. Захтевао је да се све те панталоне изнесу на јавну распродају. Нико није смео да купи више од једног пара. Чудан захтев, али ваљало је поштовати покојникову последњу жељу.

Убрзо се открило у чему је штос. У постави панталона било је ушивено по хиљаду долара.

У опорукама заиста има свакаких захтева. Отац оставља сину – брадоњи пола имовине ако се до краја живота буде бријао „испод коже“. Муж својој жени поставља услов да може да користи његову имовину ако буде дневно

попушила по пет цигара. Да л' треба наглашавати да је дотична супруга читавог живота закерала мужу своје да баци те проклете цигаре. Мајка пристаје да имовину после њене смрти користи њена кћерка јединица али само ако се никада не појави у – кратким рукавима (?).

Има доста тестамената, о томе смо и ми већ неколико пута писали у рубрици „ма шта кажеш“, по којима имовина покојника треба да припадне вољеном четвороношцу.

Извесна Мери Пикфорд из Лондона сав новац оставила је својој мачки и канаринцима (два комада). Када је, убрзо по њеној смрти, један канаринац пронађен мртав, извршена је аутопсија на захтев адвоката. Да се провери да мачка случајно није желела да повећа свој улог у заоставштини!

Често људи имају посебне захтеве у погледу сахране. Тако је извесна Италијанка у 17. веку поставила услов да на њеној сахрани нико не сме да се насмеје. Ако испуне услов, сви рођаци ће равноправно учествовати у подели имовине. Ако не, све треба да припадне цркви.

На сахрани се први закиктоао свештеник. Да ли је то намерно урадио, никад се неће сазнати. Тек, сви су сложено прснули у смех. Ваљда су се сви толико суздржавали да не прекрше захтев, да више нису издржали. Међутим, проблем је и даље остао. Јер и сам свештеник, као представник цркве, није поштовао покојничину последњу жељу. На крају је одлучено да се имовина подели на равне части па да и рођацима и цркви припадне по део.

Страствени играч голфа Марк Смит из Брајтона пожелео је да му се тело спали а да се пепео распе по стази за голф којом је ко зна колико пута прошао. „Тако ћу увек бити са својим истомишљеницима.“

Сандра Вест, богата удовица умрла је млада. У тридесет седмој години. Опоруком је оставила захтев да је сахране покрај супруга на гробљу у Лос Анђелесу али на следећи начин. У омиљеној чипкастој спаваћници за воланом „Ферарија“. Кола су, заједно са Сандром Вест поставили крај гроба њеног супруга и залили цементом. Неки пакосник је прокомментарисао:

– Надам се да су јој ставили и возачку дозволу. Не би било згодно да је заустави небеска полиција, предстоји јој да превали дуг пут.

В. С.

„СЛУЧАЈ
ПЕРГОЛЕЗИ“

НАД

ПРЕД СИЊОРИНУ
МАРИЈУ СПИНЕЛИ
ИЗАШЛА СУ СА
ИСУКАНИМ
САБЉАМА ТРИ
ЊЕНА БРАТА И
РЕКЛА ЈОЈ ДА ЋЕ,
АКО У РОКУ ОД
ТРИ ДАНА НЕ НАЂЕ
МУЖА СЕБИ
РАВНОГ ПО
ПОРЕКЛУ, НА
КОМАДЕ ИСЕЋИ
ЊЕНОГ ДРАГАНА
ПРОФЕСОРА
МУЗИКЕ
ЋАНБАТИСТУ
ПЕРГОЛЕЗИЈА.

На конференцији за штампу Дарио Дела Порта, професор историје музике Универзитета у Перуђи, пита новинаре:

– Да ли познајете ова два Перголезијева дела?

У рукама држи две плоче. На једној је опера „Исмејани љубоморник“, на другој концерти за гудаче у извођењу камерног оркестра из Меча.

– Музика је божанствена – наставља Дела Порта – али има једну ману: није је компоновао Перголези!

Откриће је одјекнуло као бомба и то уочи самог обележавања 250. годишнице смрти славног италијанског композитора (умро је 16. марта 1736). Сумње су постојале и раније, али шира јавност није с њима била упозната из бојазни да се не пренагли.

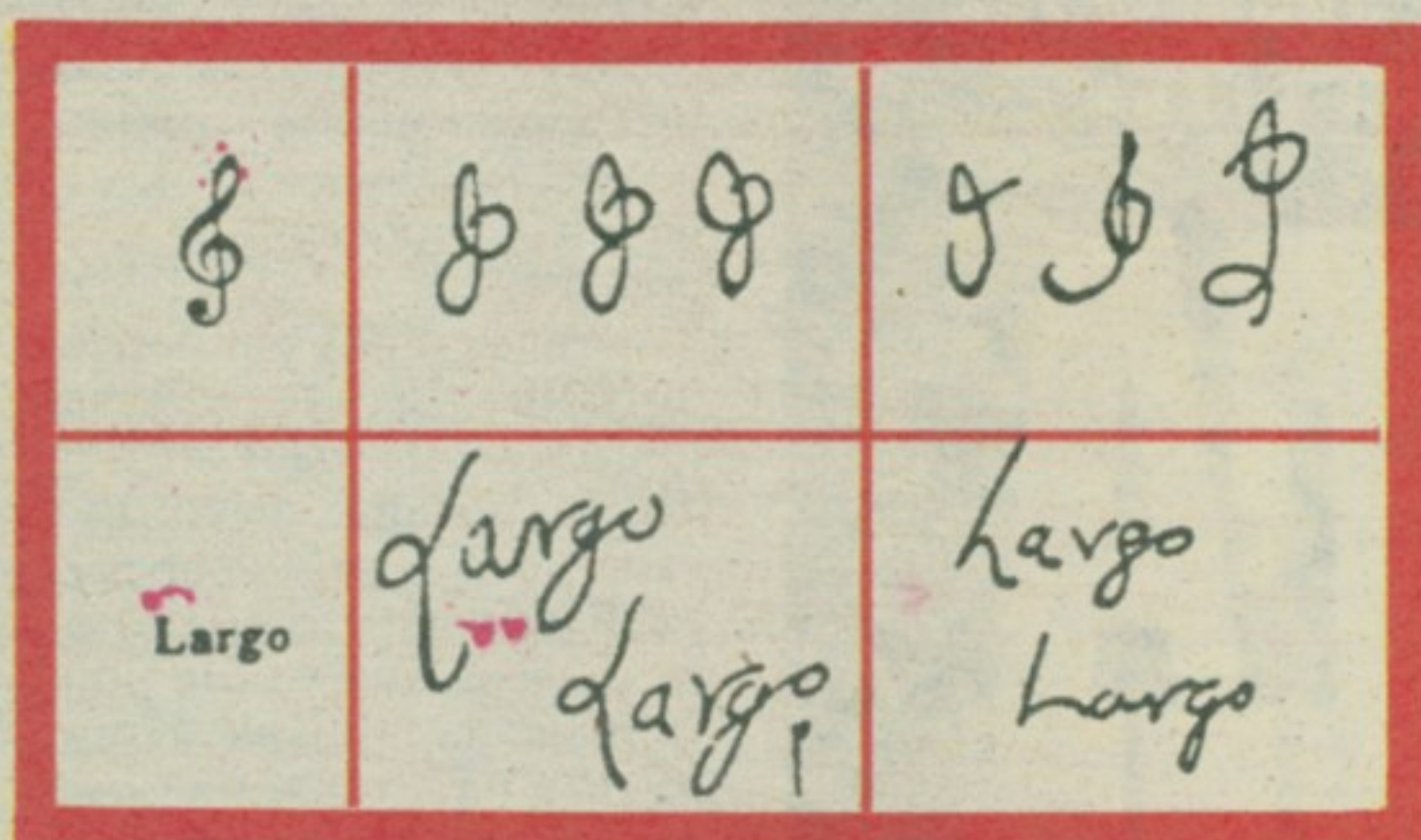
Пошло се од здравог разума: да ли је Перголези, који је умро у двадесет шестој години од туберкулозе, уопште могао да напише преко триста музичких дела? Последњих година спроведена је права истрага. Колико је, од дела која му се приписују,

Илустровао: Зоран Петковић Петко

ИСТРАГА БЕСПРЕКОРНИМ УМЕТНИКОМ

Композитор
Банбатиста
Перголези
(1710–1736).
Портрет је
насликао
Антонио Вакаро.

Виолински кључ и музички израз *Largo* – како их је писао Перголези (лево) и како су их бележили други на делима приписаним њему.

стварно компоновао? Половину? Трећину?

– Далеко мање – тврди професор Дела Порта, један од аутора недавно објављене књиге „Случај Перголези”. – Поуздано аутентичних је мање од десет одсто, односно, десет опера, четири кантате, десет дела црквене музике, од чега две мисе и четири сонате. За још пет соната, које су вероватно аутентичне, нема сигурних доказа.

Овакав случај не памти се у историји музике. До њега је, вероватно, дошло због Перголезијеве огромне популарности стечене још за живота захваљујући ремек-делима „Служавка господарица” и „Стабат Матер”.

– Узмимо само један пример – каже Дела Порта. – Ове концерте за гудаче објавио је 1740. године у Хагу виолиниста Карло Рићоти тврдећи да су „дело узвишене руке”. Помислило се на разне велике композиторе тога времена и најзад су, методом елиминације, приписани Перголезију. Пре неколико година холандски научник Алберт Дунинг пронашао је у једном замку у својој земљи оригиналне примерке нота на којима је стајао потпис грофа Вилхелма фон Васенауера, официра који је тајно компоновао. Његова рука названа је „узвишеном” само због племићке титуле и високог војног чина.

Има и фалсификата

На „случају Перголези” први су почели да раде Американци 1978. године, веома опрезно и не објављујући резултате. На Сити универзитету у Њујорку основано је Удружење Перголези на челу с професорима Барнијем Бруксом и Марвином Пејмером. Њих двојица су недавно објавила књигу „Перголезијева рука” о начину идентификовања композиторовог рукописа.

Процена аутентичности постала је далеко лакша откако постоје микрофилмови и компјутери. Да би се одредило ко је аутор неког музичког дела, поступа се исто као и са спорним сликарским делима: проучавају се материјални (врста и старост папира, рукопис) и стилски елементи.

У Перголезијевом рукопису, испоставило се, постоји толико особених знакова да се ни слични, а камоли исти, не могу наћи ни појединачно, а још мање заједно, ни на једном нотном рукопису из 17. или 18. века. Најкарактеристичнији су његови знаци за тенор-кључ, бас-кључ, трилер и начин на који пише реч *dolce* (= слатко, мило, благо).

Применом ове методе на двадесет шест нотних рукописа за које се сматрало да су Перголезијеви, Американци су установили да једанаест припада разним „рукама”, а четири италијанском фалсификатору Тобију Никотри из 20. века!

Међу многим делима која се више не сматрају Перголезијевим има веома вредних, нарочито Концерт за флауту у С-дуру, који је одиграо значајну улогу у историји музике, и један диван и често извођени *Magnificat*.

Поморанцама на диригента

Банбатиста Перголези, то није никаква тајна, звао се у ствари Банбатиста Драги. Деда му је био обућар из места Перголе одакле се преселио у Јези. Његови потомци су због тога прозвани Перголези (што значи из Перголе). Банбатиста је музиком почео да се бави као дете у Језију и ту га је запazio маркиз Кандоло

Пјанети и послао у Напуљ, тадашњу светску престоницу опере, да се школује.

Перголези је, затим, постао музичар војводе од Мадалонија и принца од Стиљана, повремено је свирао оргуље у црквама и давао часове музике племићкој деци.

Јавности се представио 1732. године комичном опером „Заљубљени фратар” која је доживела огроман успех. Следеће године изведена му је озбиљна опера „Охоли заробљеник”. Да би се публика, у предању, мало забавила, композитор је убацио интермечо, неку врсту оперске једночинке, под називом „Служавка господарица”.

Тај интермечо, до кога Перголезију није било нарочито стало јер је више ценио своје озбиљне опере, био је врхунско и јединствено дело у свом жанру. Утицаће касније на развој комичне опере и остати непромењено славан више од два и по века.

Године 1735. Перголези у Риму приказује озбиљну оперу „Олимпијада” – коју је у част 250. годишњице његове смрти управо поставила Римска опера. Из тог периода потиче и једно од ретких веродостојних сведочанстава из кратког композиторовог живота.

Перголезијев друг из Конзерваторијума, који је слушао пробе, рекао му је: „У вашој опери има сувише финеса које су изнад моћи разумевања обичног света”. И био је у праву. „Олимпијада” је измишљена а Перголези, који је и дириговао, засут трулим поморанцама.

Разочаран и болестан повукао се у своју кућу код Напуља и компоновао чувено дело „Стабат Матер” у славу Богородице.

Велика тајна

О последњим годинама Перголезијевог живота оставио је податке Франческо Флоримо, историчар с краја 19. века, тврдећи да је о томе читао у летопису старе породице принца од Калабрана. Ево те приче:

У првој половини 17. века пред госпођицу Марију Спинели изишла су са исуканим сабљама три њена брата и рекла јој да ће, уколико за три дана не пронађе мужа, себи равног по пореклу, тим истим сабљама исећи на комаде професора музике Банбатисту Перголезија, њеног драгана.

Уместо да се уда за другог Марија се замонашила. Љубавници нису издржали растајак и убрзо су умрли од туге.

Леп романтична прича, али је познати италијански филозоф и историчар Бенедето Кроче хтео и да је провери. У архивима принца од Калабрана није нашао ни трага о том догађају, а у књигама манастира Свете Кларе није регистровано име Марије Спинели.

Тако је Перголезијев живот остао велика тајна. Али, он би остао међу великанима музике и да је компоновао само „Служавку господарицу” и „Стабат Матер”. Истрага над беспрекорним композитором спроведена је само за љубав историјске истине.

Б. Дожић

Сцена за оперску једночинку „Служавка господарица”.

ТАТА ИЗ АУТОМАТА

СУМЊИВА
ДОСТИГНУЋА
САВРЕМЕНЕ
ГЕНЕТИКЕ

ХОЋЕ ЛИ
НОБЕЛОВА
НАГРАДА ПОСТАТИ
НАСЛЕДНО
ПРИЗНАЊЕ?
ПОСТОЈЕ
НАУЧНИЦИ КОЈИ
ТВРДЕ БУДУЋИМ
МАЈКАМА:
„РОДИЋЕТЕ
ГЕНИЈА!“ И
ПОСТОЈЕ ЖЕНЕ
КОЈЕ ИМ ВЕРУЈУ. У
АМЕРИЦИ ДАНАС
РАСТЕ ТРИДЕСЕТАК
„НОБЕЛ-БЕБА“...

Хоћу њам-њам!
Ефтон Блејк, психолог, гаси мотор аутомобила који је управо упалила.

Хоћу њам-њам – упоран је Дорон, њен син, са стотинама причвршћене за задње седиште. Докторка Блејк је управо причала да је Дорон (на грчком значи „поклон“) научио да говори пре него што је напунио осамнаест месеци.

Овим инфантилним језиком служи се само кад хоће да једе – објашњава Ефтон Блејк, узима Дорона на крило и почиње да га храни.

„Поклонко“ изгледа као сасвим нормално дете. Гуче, воли да га мазе... А ипак, Дорон Вилијам Блејк није рођен да би био нормалан. Његовог оца – или боље речено, семе његовог оца – мајка је пажљиво одабрала да би имала изузетно дете. Дорон је део једног прилично сумњивог експеримента који би, наводно, требало да побољша људску интелигенцију.

Наочаре за спасавање људског друштва

Целу ствар је смислио Роберт Граам, стар 73 године, пребогати власник

индустрије наочара од пластике, који је 1980. у Ескондиду у Калифорнији основао „Депо за избор заметка“, популарније назван и „банка сперме нобеловаца“.

Граамова идеја (а он има квоцијент интелигенције – IQ – 130 према уобичајених 100) била је да прикупи и замрзне семе мушкараца који су добили Нобелову награду, да би је бесплатно уступио опет суперобдареним женама, чији су мужеви на жалост стерилни.

Мени заправо никад није падало напамет да производим геније – тврди Граам. – Довољно је створити креативне, занимљиве људе, који се иначе никад не би родили.

Граам сматра да је неопходно побољшати врсту, зато што су прогрес и удобност модерног живота поништили улогу природне селекције, омогућивши тако да преживе и они мање обдарени.

Нимало не изненађује што је овај програм изазвао жучне расправе. Било је оних који су приметили да паметнији не мора да значи и да је бољи, и да некаква Нобелова награда или високи IQ нису мерила људске вредности.

Озбиљни научници су поново потврдили да не постоје необориви научни докази о улози гена у интелигенцији. Чак ако нека веза и постоји, нема сигурног начина да се интелектуалне способности „пренесу“. А социолози су се присетили сличних нацистичких генетских програма који су имали за циљ рађање деце са одређеним „расним“ особинама и изградњу крематоријума за оне који нису поседовали одлике „аријевца“.

„Спермотеки“ је добру рекламу направила подршка Вилијама Шоклија (IQ 129), који је добио Нобелову награду 1956. за проналазак транзистора. Одушевљени присталица елитистичке генетике, Шокли је своје драгоцено семе одмах завештао Депоу.

Када се та вест прочула – признаје Граам – један лист кренуо је да телефонира свим америчким нобеловцима... Био је то врло нелагодан осећај.

У Депоу се ипак, у посудама које су се расхлађивале у течном азоту, нашло семе три нобеловца. А да би се удовољило тражњи (Граам тврди да се сваки дан јављало на десетине жена), замољени

су да се јаве и универзитетски професори са високим IQ. За четири године рођено је 20 деце, а у овом тренутку на путу је још 17.

Да ли ће бити генији? Дорон Блејк, чији је анонимни отац професор техничких наука са склоношћу ка музици, наследио је љубав према клавиру. Тако тврди његова мајка, и додаје:

Иако је емотивно нормално дете, интелектуално се развија два пута брже од својих вршњака.

Нобеловци и расни пси

Да је Дорон „потпуни успех“ сматра и Пол Смит (IQ 150), бивши Граамов научни саветник, који данас има своју спермотеку. Назвао је „Наследство по избору“. Смит то овако рачуна: ако мајка има IQ 100, а отац IQ 200, потомство ће се наћи на средини између њихове средње вредности (150) и опште средње вредности (100). Имаће дакле IQ 125. А то је, по његовом мишљењу, више од било које социјалне групе данас. По њему то би требало да постане нова мера нормалне интелигенције.

Због једног грубог про-

пуста који је направио радећи за Граама, а што је доспело и на суд, Смит је био отпуштен. Али, одмах је отворио нову банку сперме. У једној сеоској кући у Њу Хемпшајеру, основао је већ поменути фирму „Наследство по жељи“. Ту је са истим одушевљењем наставио да „производи“ будуће нобеловце и – расне псе.

У једном углу кухиње, у посудама које хлади течни азот, налазе се епрувете са пробраним семеном: ту је Кепово семе (а Кеп је расни кули пас са невероватним педигром), па онда семе три уважена академика. Двојица су математичари и већ су допринели рађању 15 „нобел-беба“ (шеснаесто се очекује ове године). Трећи дародавац води се под шифром „28 црвени“ и он је направио троје деце, међу којима је и Дорон Блејк.

Селективну репродукцију нису измислили нацисти – сматра Смит. – То се догађа сваки пут кад неко бира партнера Вештачким осемењавањем, жена више није приморана да прихвати оно на шта налети, него може да бира човека какав јој се допада.

Смит ипак признаје да се у већини захтева које прима, на првом месту тражи лепота. То га прилично нервира, па се пита шта једном будућем или оном правом Стравинском значи лепота?!

Звони телефон. Јавља се једна од корисница спермотеке, у трећем месецу трудноће. Побацила је. Смит мрмља да му је жао. Жена, међутим, има још штошта да дода: каже да је добила кламидију, тешку венеричну инфекцију. Жели да зна да ли је та болест могла да добије од дарованог јој семена. Сав узрујан, Смит одговара како је то теоријски могућно. Али жена има још питања: може ли сперма да пренесе болести и пошто је била замрзнута? Да ли би могло да јој се још нешто догоди, на пример, СИДА? Да ли је кламидија могла да изазове спонтани побачај?

Смит смушено одговара и спушта слушалицу. Одмах хоће да се посаветује са својим микробиологом. Понавља му питања и слуша одговоре. Кад је спустио слушалицу био је сав модар. На сва питања добио је потврдне одговоре.

Међутим, овакве опасности не обесхрабрују будуће мајке. Ефтон Блејк је тако задовољна својим

Ертон
Блејк
са
сином
Вилијамом

искуством, да хоће да обезбеди ексклузивна права на „28 црвеног“: пошто је донатор прекинуо сарадњу са Депоом, Блејкова је купила све преостале епрувете, које сада чува у прописаним посудама у својој гаражи.

Нови вођа света

Ту, међутим, постоје различите опасности. На пример, готово половина сперме коју Граам прикупи не преживи смрзавање и одмрзавање. Велики део се и дегенерише, јер кад мушкарац превали 45 година, расте и опасност од поремећаја у хромозомима. А затим, и мајке „нобел-беба“ траже од своје деце очигледне доказе изузетности, па то ствара огромне психолошке проблеме деци очева из епрувете.

Такав је случај Џојс Ковалски, из Скотсдејла у Аризони, данас старе 42 године. Она је прва оплођена спермом из Депоа за избор зачетка. Тек пошто је 1980. родила малу Викторију, коју је вештачки зачела, откривено је да су мајци претходно одузета два детета које је родила у првом браку. Разлог је био: малтретирање. Изгледа да је од деце тражила понашање и успехе у школи који су овима били недостижни. Са малом Викторијом ствар се понавља: Џојс Ковалска је јавно изјавила да у њу полаже све своје наде, које изгледају претеране. А опет, са гледишта онога што Депо тражи, Ковалска има све адуте: има IQ 130-140.

И друге мајке су на различите начине показале шта очекују. Серита Стивенс (IQ 150), списатељка из Лос Анђелеса, убеђена је: вештачко оплођење је пут у будућност; будућност у којој мушкарац није више партнер него само дародавац жељених особина. Она је оца свог детета тачније „дародаваца жељених особина“ пронашла у „Плавосмеђем“, једној епрувети у којој је семе неког научника јеврејског порекла, атлетске грађе, са IQ 155, који је био дете успешних родитеља. Као у неком заносу, Стивенсова прича да јој неки пријатељи тврде како ће јој син постати нови вођа света.

Ако вам све то делује некако познато, да вас питамо: „Да ли сте читали Орвела или Хакслија?“ Њихова суморна, фантастична слика света, све је мање фантастична, али је зато све суморнија.

М. И. Ш.

DIK
BROWNE

ХОГАР СТРАШНИ

СВАКЕ ГОДИНЕ КАД ЛЕТЊЕ СУН-
ЦЕ ИЗРОНИ ИЗА ПЛАНИНЕ
БОГА ТОРА...

ГЛЕДАЈТЕ!

...УЗБУЂЕЊЕ ПРЕПЛАВИ ЗЕМЉУ
И НАРОД ПОХРЛИ НА МЕСТО ГДЕ
ЋЕ СЕ ОДИГРАТИ СВЕЧАНИ
ЧИН!

ЖИВЕО ДАН ПРОЛЕКА!

ДАН КАД СЕ
ЈЕДНОМ У ГО-
ДИНИ КУПА
ВЕЛИКИ
ХОГАР!

ВРУКЕ!

САМО ШТО НИЈЕ!

ЈЕ Л'
ГОТО-
ВО?

ОПЕРИ
И
УШИ!

А САД, ПОГЛЕДАЈТЕ ГА
-ЧИСТ К'О СУНЦЕ, БЛИСТАВ
К'О МАЈСКА ЗОРА, РУМЕН К'О
РУЖА... ПРЕПОРОЂЕНИ ХОГАР!

И КАКО
СЕ САД
ОСЕ-
БАШ?

САВ САМ СЕ УКРУ-
ТИО! НИ ПРСТОМ
НЕ МОГУ ДА МРД-
НЕМ!

АУ! СТВАРНО
СИ КРУТ!

А ЛЕПО САМ ТИ
РЕКЛА... НЕ СТАВ-
ЉАЈ ШТИРАК У
ВОДУ ЗА ИСПИ-
РАЊЕ!

За читање наглас

Има удараца и удараца. Ударац у главу није шала. Мозак је осетљива ствар: зашто би, иначе, душа била смештена у мозгу? Зашто није у јетри, или, с опроштењем, у цревима? Душа се види у очима. Очи су прозорчићи кроз које душа гледа. У граду смо имали димничара, чији надимак је био Црни Јаш...

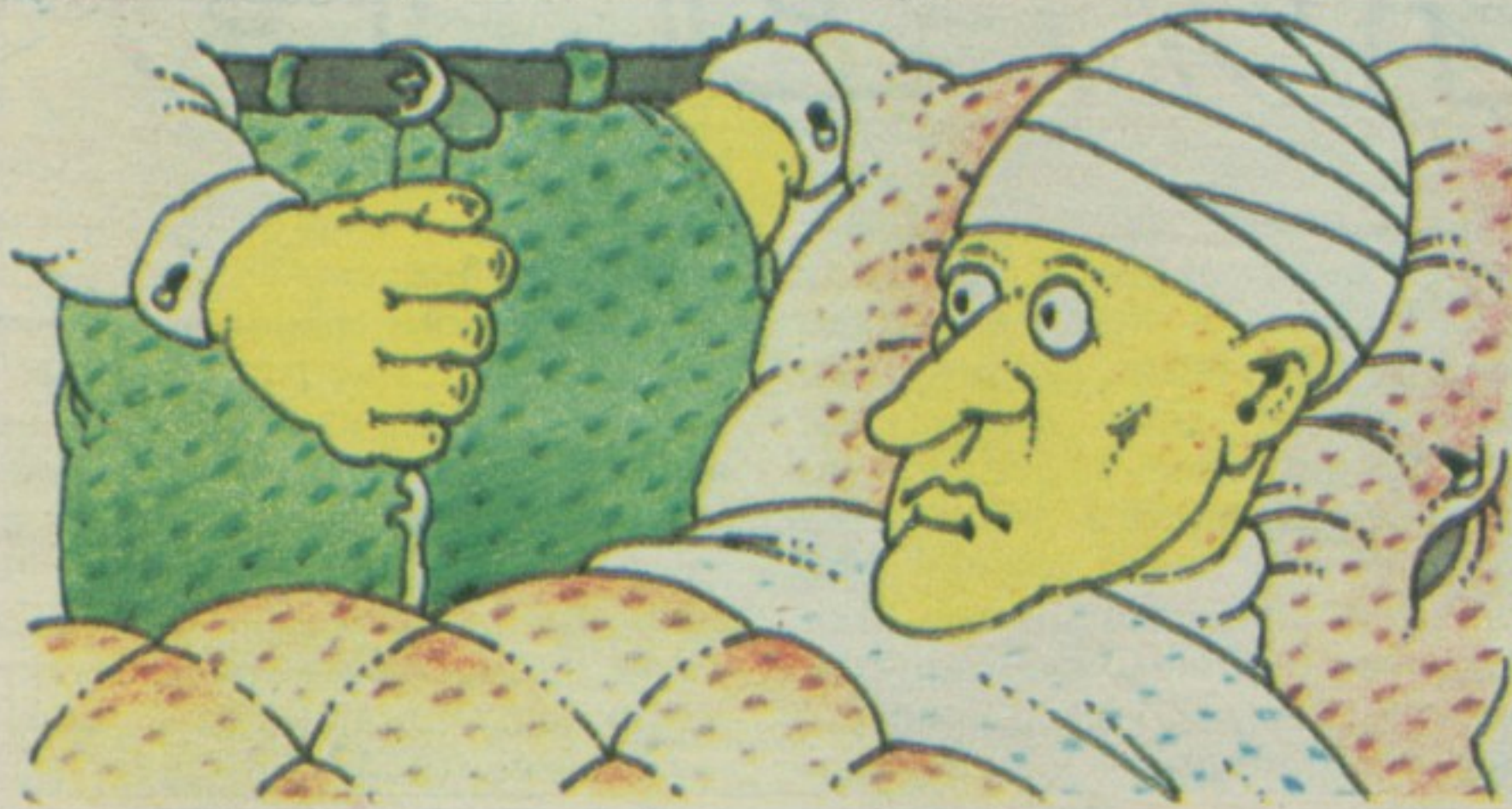
...Долазио нам је једном месечно, босоног, а сваки његов корак је остављао црн траг на поду...
...Једног понедељка – сећам се као да је било јуче – ушао је Фајтел водоноша и рекао нам да је Јаш пао са крова Тевија Боруха. Свима је било жао димничара...

...Неко време се о Јашу није ништа знало. Уосталом, зар је важан један димничар? Ако више не може радити, град ће запослити другог димничара. А онда Фајтел једног дана опет дође, са два ведра воде на обрмаци, и рече мојој мајци: „Фајге Брејне, јесте ли чули вест? Јаш димничар је почео да чита мисли“. Моја мајка се насмеја и пљуну. „Каква ти је то шала?“ упита га. „Није шала, Фајге Брејне“, рече он. „Уопште није шала. Ено га, лежи на кревету са завојем на глави и погађа свачије тајне“. „Јеси ли шенуо?“ изгрди га моја мајка. Ускоро је цео град о томе говорио. Од удараца у главу, Јашу се у мозгу померило неки завртањ, па је постао видовит.

У граду смо имали учитеља, Нохема Мехелеса, који је Јаша назвао погађачем. Ко је још чуо за тако нешто? Кад би људи постајали видовити од удараца у главу, било би их на стотине у сваком граду. Али људи су били тамо и све видели рођеним очима. Један човек би из свог цепа захватио шаку металног новца и упитао: „Јаш, шта имам у руци?“ А Јаш би рекао: „Толико и толико новчића од по три гроша, толико од четири, од шест, толико копејки“. Онда би пребројали новац и све би испало тачно, до последњег гроша. Други би питао: „Шта сам прошле недеље у ово време радио у Лублину?“ А Јаш би рекао да је овај отишао у крчму са још двојицом. Описивао их је као да стоје пред њим.

Кад су доктор и градска власт чули за ово, одмах су дотрчали... Почели су да га испитују, а он је на све одговарао. Свештеник се узбунио: сељаци су почели да

говоре да је Јаш светац. Још, мало, па би почели да га носе са собом на ходочашћа, као икону. Али доктор је рекао да га не смеју померати. Поред тога, Јаш никада није виђан у цркви, сем недељом. Елем, тако је он лежао на сламарици и разговарао као обичан човек – јео, пио, играо се с мајчиним псом. Али све је знао: шта људи имају у цеповима на грудима и у цеповима од панталона; где је овај сакрио новац; колико је онај прекјуче страшно на пиће. Кад је његова мајка видела

ИСАК БАШЕВИС СИНГЕР

ДИМНИЧАР

колика је навала, почела је да наплаћује улаз, копејку по глави. А народ је плаћао. Доктор је написао писмо у Лублин...

...Цело друштво се упутило ка Јашовој колиби да га види. Испитивали су га, а оно што им је рекао утерало је страх у срце званичника. Ко зна шта све такви људи могу имати на души? Сви су примали мито и он им је то рекао. Најважнији посетилац – заборавих му име – наваљивао је да је Јаш луд и да га треба послати у душевну болницу. Али наш доктор је тврдио да болесник не сме путовати, то би га убило. Зуцкало се да су између доктора и изасланика пале тешке речи и да умало није дошло до туче. Али и наш доктор је био званичник; био је окружни лекар и члан регрутне комисије. Био је тврд човек – никада га нико није

успео да поткупи, па зато није страховао од Јашове видовитости. Било како било, тек доктор је победио. Али, после је изасланик известио да је Јаш луд, а мора да се и пожалио на доктора, јер су овога убрзо преместили у други срез.

У међувремену је Јашу зацелила глава, па је опет почео да чисти димњаке. Али, задржао је своју необичну моћ. Ушао би у кућу да добије свој грош, а жене би га питале: „Јаш, шта има у левој фиоци?“ или: „Шта имам у руци?“ или: „Шта сам синоћ вечерала?“ А он би све казао. Питале су га: „Јаш, како све то знаш?“ Он би слегао раменима: „Просто, знам. То је од оног удараца у главу“. И прстом би показао на своју слепоочницу. Могао је да оде у велике градове и да људи плаћају улазнице да га виде, али ко да се петља с тим стварима?

У граду је било неколико лопова. Крали су рубље из поткровља и све друго што би им дошло под руку. Сада више нису могли да краду. Жртва би отишла Јашу и он би јој казао име лопова и где је сакрио украдене ствари. Сељаци из оближњих села су чули за Јаша и кад год би неком од њих нестао коњ, тај би долазио Јашу да сазна ко му га је украо и где се налази. Неколико лопова је већ било у затвору. Лопови су га узели на зуб и отворено су претили да ће му смрсити конце. Али Јаш је унапред знао све њихове намере. Једне ноћи су дошли да га пребију, али он се сакрио у суседов амбар. Гађали су га камењем, али би одскочио или се сакрио још пре него што би камен долетео. Људи су затурали ствари – новац, накит – а Јаш им је говорио где су. Ни тренутка

није морао размишљати. Ако би се изгубило дете, мајка би отрчала Јашу и он би је одвео до њеног детета. Лопови су покушавали да протуре да га је сам украо, али им нико није веровао. Чак није ни добијао новац за своје савете. Његова мајка је тражила новац, али он је био будала. Уопште није знао колико који новчић вреди. У граду смо имали рабина, реба Арелеа. Дошао је из великог града. На Велику суботу пред Пасху проповедао је у синагоги. А о чему је говорио? О Јашу димничару. Неверници, рекао је, поричу да је Мојсије био пророк. Кажу да све мора бити по разуму. А како, онда, Јаш димничар зна да је пекарки Ити Чаје упао венчани прстен у бунар? А ако Јаш димничар зна оно што је скривено, како било ко може сумњати у моћи светаца? У нашем граду је било неколико јеретика, али чак ни они нису имали одговор.

У међувремену је глас о Јашу стигао до Варшаве и других градова. Изашао је у новинама. А из Варшаве је дошла комисија...

...А сад чујте ово: На дан пред долазак комисије пао је снег и изненада је стегао мраз. Претходне ноћи је примећено да из димњака Хаима пекара излећу варнице, па чак и пламени језици. Хаим се забринуо да не избије пожар, и послао је по Јаша димничара. Јаш је дошао са својом женом и очистио димњак. Пекарска фуруна поваздан гори, па се у димњаку нахвата много чађи. Док је силазио, Јаш се оклизнуо и опет пао. Поново је ударио главу, али не онако јако као први пут. Чак није било ни крви. Дигао се и отишао кући.

Драги моји пријатељи, сутрадан, кад је стигла комисија и почела да испитује Јаша, он ништа није знао. Први ударац је нешто отворио, а други затворио. Господа су га питала колико имају новца, шта су јуче радили, шта су јели у исто време пре недељу дана, али се Јаш само церио као будала и одговарао: „Не знам“. Званичници су се разбеснели... Шеф полиције и остали клели су се да је само дан-два пре тога све знао, али посетиоци нису хтели да слушају. Неко им је рекао да је Јаш пао с крова и опет ударио главу, али знате какви су људи: верују само оно што виде. Шеф полиције је пришао Јашу и почео да га лупа песницом по глави. Можда ће се онај завртањ опет разлабавити. Али кад се враташца у мозгу затворе, остају затворена. Комисија се вратила у Варшаву и известила да је прича лажна од почетка до краја. Јаш је наставио да чисти димњаке још годину-две. Онда је у граду избила епидемија и он је умро...

ДВОПОЛНЕ

ТИХИ ОКЕАН, НАЈВЕЋИ
КОВЧЕГ МИСТЕРИЈА

ЦИНОВЕ

УБИЛА ЉУБАВ

ЧУДЕСНЕ ПРЕТПОСТАВКЕ

ЧЕСТО СЕ ГРАДЕ НА
ОСТАЦИМА ЧУДЕСНИХ
ГРАЂЕВИНА, АЛИ ЗА
КОСМИЧКУ ПРИЧУ О
ЛЕМУРИЈИ, ИЗГУБЉЕНОМ
КОНТИНЕНТУ, НИЈЕДАН
ТЕМЕЉ НЕ БИ БИО
ДОВОЉНО ВЕЛИКИ.

Степенасти врхови обрасли густом шумом и високи готово километар израђају из плавих дубина океана. Далеки Пацифик из маштања, докле се једино може стићи неком изанђалом лађом која се данима провлачи између опасности коралних спрудова и срећно избегава дурбине савремених пирата који не презају да због шаке новца путнике и посаду побацају у море. Каролиншка острва, смештена тачно на десетом меридијану јужне хемисфере, далеко су и од света и од овог времена.

Са егзотичних пешчаних плажа обрубљених појасом горостасних кокосових палми, након дочека домородаца који није више тако срдачан као пре неколико векова, ступа се у густиш џунгле, затим у прошлост, а ко жели и у мистерију. Највеће острво архипелага – Понапе испресецано је каналима; практично је састављено од малих острва које штите густе крошње дрвећа и сплетови лијана. Звуке природе понекад ремети брујање моторних чамаца – друкчије не може да се стигне до Нан Матола.

Данас га посети понеки туриста, до скоро његови гости између честих урагана били су ловци на благо и мистерије. И за једне и за друге чудесне грађевине подигнуте од глатко тесаног камена на комаду земље усред Тихог океана, обећавале су много тога. Руине високе и до десет метара, између којих се плови као кроз неку пацифичку Венецију, описао је у првој половини прошлог века ирски морнар по имену Џејмс О'Конол, пошто је већ и женидбом са ћерком локалног краља постао грађанин Понапеа. Прошло је неколико деценија кад се око тог рукописа и напушеног града исплела фантастична хипотеза.

Трагом малих лемура

Много мање позната од хиљадувековне приче о Атлантиди јесте енигма о потопљеном континенту у којој је, изгледа, најјасније само његово име – Лемурија. Ова прича је и наставак безуспешне потраге за напредним царством о чијем је постојању и пропасти у страшној природној катастрофи писао још Платон, инспирисан сведочанством атинског законодавца Солона коме су тајну поверили египатски свештеници. Као и људска машта и непрегледна мора су нудила могућност да је у њиховим водама високоразвијена цивилизација. Поглед на карту Тихог океана, чије плаветнило шарају бројна острва, дозвољава такву претпоставку, без обзира што гео-

лози и вулканолози то не би прихватили без резерве. У средишту тог хипотетичког континента, као споменик изузетне градитељске вештине тадашњих становника, стоје монументалне зидине напушеног Нан Матола.

Да није овог града, Лемурија би вероватно била стављена на неко друго место. Свему су, међутим, помогли лемури, мали сисари, слични и мајмунима и веверицама, као и људска потреба за мистеријама. Они живе на Мадагаскару, у Африци, Индији и Малајском архипелагу и таква њихова распрострањеност навела је својевремено неке научнике да створе тезу о континенту који је поред ових крајева захватао још и данашњу Јужну Америку. Енглески зоолог Филип Л. Скелетер је 1855. године ту земљу назвао Лемурија, мислећи пре свега на некадашњу спојеност Африке и Индије. У то време је и у науци и у литератури била радо коришћена прича о леминзима, животињцама које се са норвешких обала бацају у море и пливају до изнемоглости. Једино објашњење за њихово масовно давање је да их је инстинкт водио према некој потонулој земљи где су давно живели.

Чини се да сва разложна објашњења престају на том месту. Хипотезу о Лемурији је прихватила и развила група доконих богаташа, чији је идејни вођа била руско-америчка држављанка, жена неког царистичког барона госпођа Хелер Блавацки. Већ у годинама, оптерећена дебелином и тешком досадом која је нападала у круговима њујоршког високог друштва, животни смисао и разоноду тражи у ширењу магије и разних окултних дисциплина. Око себе окупља истомисљенике, лаковернике и ласкавце. Убрзо цео Њујорк, затим и Америка говоре о ритуалима групе Тецзофиста.

Заједно с правником Хенријем С. Олкотом, који због ње напушта жену и децу, путује у Индију да би

западњачку магију и окултизам обогатили индијском митологијом и филозофијом. Неким залућеним издавачима шаљу гомиле писама за које тврде да их је саставио велики господар Кут Хуми. Каснија анализа тих папира показала је да их је госпођа Блавацки лично писала. То јој није много окрњило углед, као ни књига „Тајна доктрина“, у којој трагајући за потопљеним световима Атлантиде и Лемурије разлаже супер научно-фантастичну тезу о настанку људског рода и раса.

Цинови са четири руке

Тешко данас може са сигурношћу да се каже да ли је госпођа Блавацки, коју многи сматрају за највећег окултисту после ново-

заветног Симона Мага, успешнијег чак и од данашњих индијских гуруа, заиста веровала у своју поставку да свеукупну историју ове планете чини седам основних раса. Милиони њених тадашњих приврженика, које је била захватила општа хистерија, сигурно не би постављали такво питање. Живот Земље, који се развијао у седам циклуса у којима је превлађивала

одређена раса, зачала је у неком неодређеном астралном добу прва велика раса, дошљаци из галаксије – налик рибама, пихтијасте форме, невидљиви обичном људском оку. Живели су, наводно, у некој светој земљи око северног пола. Друга раса настањивала је арктички континент Хипербореју (познатом као и Атлантида из митологије старих Грка и њиховим географским спекулацијама). Кад су делови овог континента потонули и он практично престао да постоји, створила се Лемурија која је захватала велики део јужне хемисфере. Населили су га Лемуријанци, двополни џинови, са четири руке и трећим оком на затылку. Као раса су пропали, како објашњавају Тецзофисти, оног тренутка кад су почели да откривају тајне и задовољства секса.

И Лемурија се распала, док се на северној полулопти стварао нови континент – Атлантида. И ту четврту високоцивилизовану расу уништила је серија природних катастрофа, па смо после њих дошли ми као пета. Шеста раса ће се створити од данашњих Американаца, а Јужна Америка ће у будућности бити завичај последње – седме.

Пошто је 1891. године мадам Блавацки величанствено сахрањена, секта се поделила на неколико струја, од којих се свака трудила да изнесе што више невероватних бесмислица о нашим претцима. Тако су Лемуријанци дошли

директно са Венере, још и данас живе на Тибету и планинама Северне Америке, редовно одржавају своје свечаности, али су невидљиви за људе. Тој клими, или је можда осетио добар тиражни моменат, подлегао је Едгар Рајс Бароуз, творац Тарзана, па је непосредно пред први светски рат објавио серију прича о сателитима планете Марса. Нешто касније те приче постају веома читани романи који су се заснивали на тада популарним теоријама британског астронома Персивала Лоувела. Он је сматрао да су канале на Марсу прокопала интелигентна бића како би сачувала воду која лангано умире на својој планети. Астрономи данас не прихватају овакве теорије, међутим, дела Тарзановог оца се са истом страшћу читају. Његови четвороруки гиганти на Марсу директно су преузети из окултистичких поставки о прадавним Лемуријанцима.

На свечаности ванземаљаца

Да ли је постојање таквих џинова потпуно без основа? Недавно су истраживачи у Југоисточној Азији открили кости и зубе огромног човеколиког мајмуна из раног

Плеистоцена, старе готово два милиона година. Назвали су га Гигантропус или Мегантропус. Ово биће је било веће и снажније од гориле, који може да достигне тежину и до триста килограма.

Митским бићима нису одолеле ни америчке новине. Двадесет другог маја 1932. године „Лос Анђелес Тајмс Стар“ у недељном додатку објављује велику репортажу једног „очевица“ о светковини Лемуријанаца који имају своју колонију на падинама планине Шаста у Северној Калифорнији. Извршена је цела припрема за тај подухват пошто је дотични чуо причу о њима од једног кондуктера у возу којим је раније путовао за Орегон.

Чим се спремио, колима је кренуо у дивљину планине и стигао до неког мистериозног села. Тамо су се већ окупили други радозналци који су такође чули да се ту одржавају свечаности наших галактичких претходника. Али, нико осим аутора текста, професора

Едгара Љусина Ларкина, није смео да се попне до светог места.

Он наводи да је свечаност посматрао кроз телескоп и да је прво што је угледао био велики храм изграђен од клесаног мермера и оникса, по стилу и лепоти сличан грађевинама Маја на Јукатану. На разочарање бројних читалаца, становници овог села нису били монструми са четири руке и оком позади, већ људи лепог изгледа, високи, босоноги, кратко подшишане косе, обучени у потпуно белу одећу. Житељи оближњег града Уида су говорили да често долазе у њихове продавнице и да плаћају златницима.

Како их је повезао са становницима тајанственог континента Лемурије није јасно.

Култ свете корњаче

Пацифик начичкан острвима био је занимљиво подручје и за друге маштаре. Неки амерички пуковник Џејмс Черчворд објавио је 1926. године књигу „Изгубљени континент Му, прадомовина човека“, да би затим сваке године објавио по једну књигу која је требало да поткрепи тезу о тој земљи: „Деца са Муа“, „Космичко лице земље Му“ и „Свети симболи континента Му“. Све се ово надовезивало на једну већ заборављену књигу „Краљица Му и египатске сфинге“, др Огистена Ле Плонжана, једног од оних људи који су у модерним временима обновили мит о Атлантиди. Ле Плонжон је сматрао да је земља Му захватала потопљено подручје у пределу Средње Америке.

Др Пол Шлиман, чије је име постало познато не само зато што је био унук славног археолога Хајнриха, истопрезивајућег, већ и по једној жалосној књижици „Како сам открио Атлантиду, извор укупне цивилизације“, пуну нечувених фалсификата и бесмислених претпоставки. Тврдио је да су Му и Атлантида једно. Амерички пуковник се, пак, залагао да је Му негде далеко на западу и да је уништена великом експлозијом, чији је опис идентичан са оним што је направила атомска бомба бачена на Хирошиму пуне две деценије касније.

Пошто је тајанствени континент тако обишао свет, добивши при томе разна имена (да не улазимо у детаље о земљама Гондвана, Рутас, Пан и сличнима) поново се у водама Тихог океана помаљају обриси тајанствених грађевина на Понапеу у Каролинском архипелагу. Нан Матол је био средиште култа свете корњаче, који је ишчекао почетком прошлог века кад су дошли хришћански мисионари. Сигурно је да су имали више различитих обреда, али је култ морске корњаче једини о коме данас нешто знамо.

Истраживања радиоактивним угљеником Ц-14 утврдила су да су острва Микронезије људи настањили око 1500 године. То ништа не говори о старости грађевина на Понапеу. Ако су саграђене раније, могу да се плету свакаке мистерије у којима ипак не би требало тражити места четвороруким и троруким космичким Лемуријанцима.

Огњен Јаневски

Илустровао Брана Јовановић

Најбројнија породица цвећа на свету уједно је и најразноврснија: ко би претпоставио да су ова малагаскарска Божићна звезда и неугледни кађун сродници?

Орхидеје нису само егзотично лепе, оне су по много чему и изузетне. То је најмногобројнија и најсавршенија породица цвећа позната науци: помиње се бројка од 25 хиљада врста, нове и даље откривају.

Прво правило опстанка: нервозне ошамутити!

Орхидеја нема само на Антарктику. Највећи број, преко осамдесет процената, чине тропске врсте које углавном расту на дрвећу али које нису, као што се дуго погрешно веровало, паразити. Висока стабла њихових домаћина служе им само као „сидриште“. Винувши се у висине, орхидеје су избегле густу хладовину тропских шума и опасности живота на тлу. У умереним климатским појасевима опстанак је могућ и у „приземљу“, па већина тамошњих орхидеја расте на земљи. Неколико аустралијских врста не расте ни изнад ни на земљи него – испод ње.

их ошамућују и тако приморавају да се на њима дуже задрже; из истог разлога, неким нервозним опрашивачима дешава се да заврше у мирисној барици унутар латице у облику кантице за воду; неке врсте једноставно заробе жртву на сат, сат и по: пуштају је тек када се, ошамућена, примири и када се тешке главе и тетурајући извлачи јединим путем који јој се отвара, кроз узани тунел препун полена.

Орхидеје су залуделе Европљане почетком прошлог века. Помама је узела таквог маха да је рођено ново занимање: ловци на орхидеје чије су неизвесне експедиције у тропе финансирани богати колекционари и узгајивачи цвећа.

У следећих стотинак година, ови несвакидашњи ловци неуморно су прочешљавали џунгле и планинске врхове Јужне и Средње

ЦВЕТ ЗА ЗАЛУЂИВАЊЕ ЉУДИ

**ОРХИДЕЈЕ:
САВРШЕНСТВО
НА 25 ХИЉАДА НАЧИНА**

**ПРЕ СТО ГОДИНА ЗБОГ ЊИХ СЕ И
УМИРАЛО. ВИШЕ ИХ НЕ ПЛАЋАЈУ
ГЛАВОМ, АЛИ ЈЕ НЕДАВНО ЈЕДАН
КОЛЕКЦИОНАР ЗА ПРИМЕРАК
НОВЕ ХИБРИДНЕ ВРСТЕ СПРЕМНО
ДАО ФАНТАСТИЧНУ СУМУ ОД 25
ХИЉАДА ДОЛАРА.**

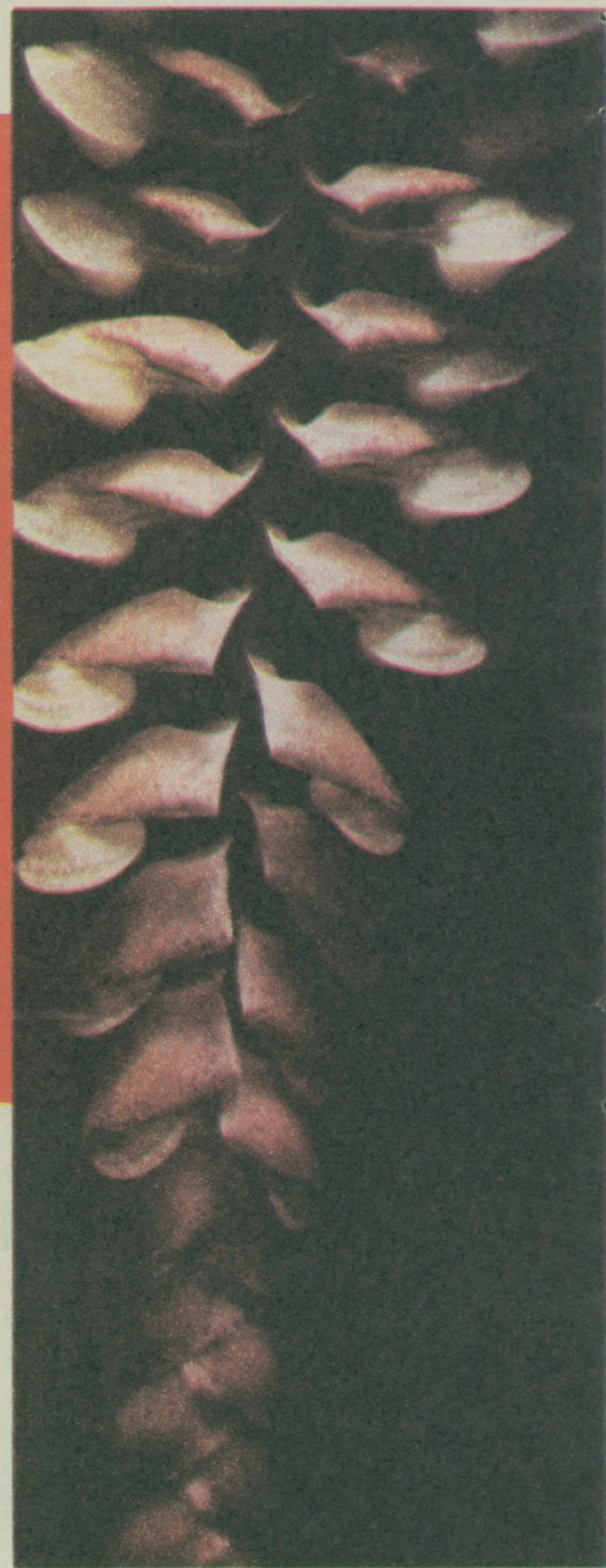
Неке уопште немају мириса, неке су опојне, неке шире тежак задах трулог меса. Има их у свим бојама и комбинацијама боја сем једне – црне. Зато што на њих личе, добиле су имена по мајмунима, лабудовима, звечаркама, кућним паучама...

Орхидеје из венецуеланских прашума тако су сићушне да неколико њихових цветова стаје на главу чиоде. На Малајском архипелагу и Филипинима расту цинови тешки и једну тону на чијим гранама у току једне, петомесечне сезоне цветања, процвета 10 хиљада цветова: по 3 хиљаде расцветаних орхидеја у једном тренутку.

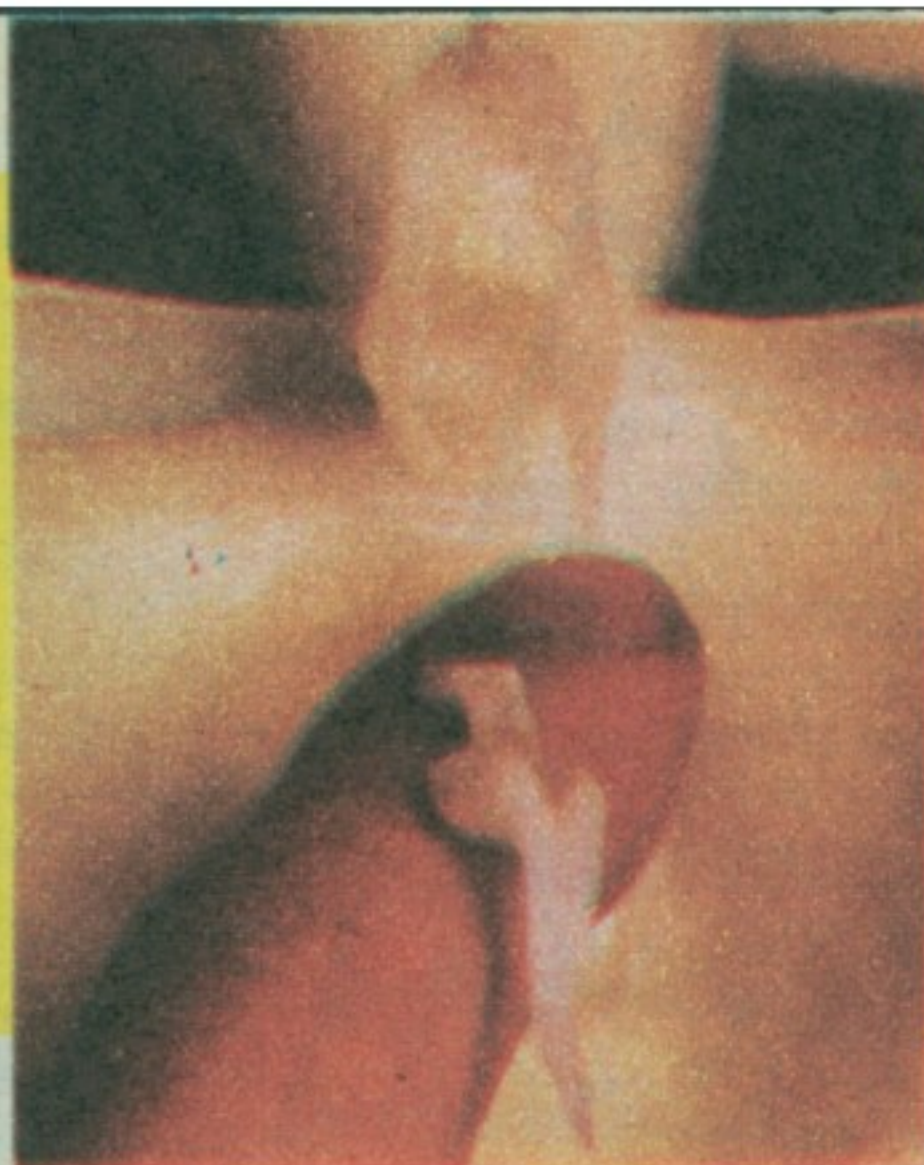
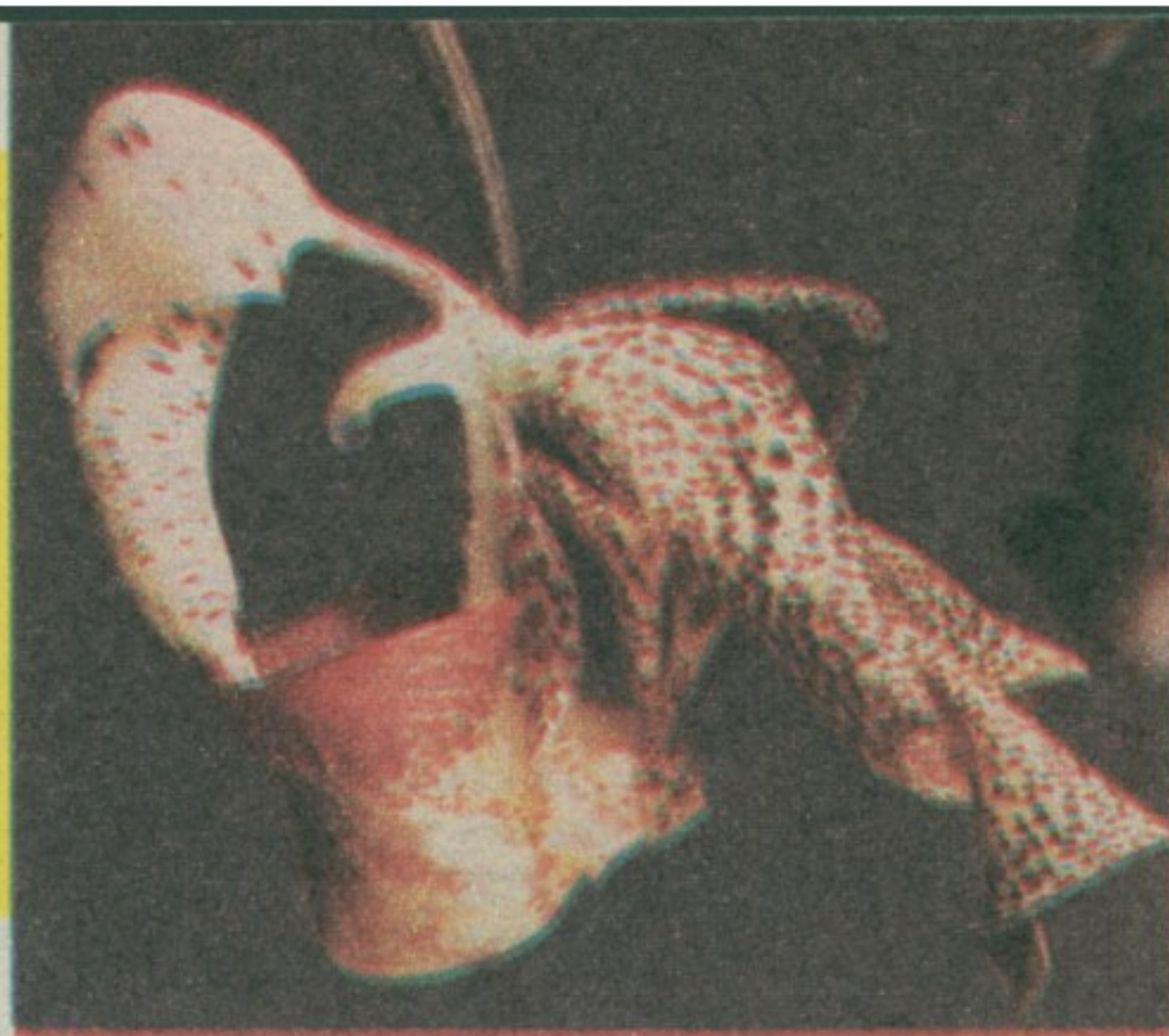
Јаванске орхидеје вену после пет, највише шест минута. За разлику од њих, већина осталих врста остаје у цвату необично дуго – од неколико недеља до неколико месеци.

Орхидеје су изузетне и по овоме: до сада је откривено најмање педесет различитих ароматичних састојака чијим међусобним комбинавањем настају мириси од којих сваки најчешће има задатак да привуче једну, највише две-три врсте инсеката или птица. Неким орхидејама ни то није довољно. У различита времена различито миришу већ према „клијентели“.

За многе инсекте и птице које их опрашују прича се не завршава слетањем на цвет. Спремају им клопке: латице опојног мириса које

Неке, као ова, личе на звечарке, неке на мајмуне и лабудове, има и врста које неодољиво полсећају на оријенталне женске папуче.

Орхидеје својим
опрашивачима
постављају бројне
замке: неки пут су то
капљице опојног
мириса којим их
намачљују у „кантицу
за воду“.

Америке, Африке, Индије, Малезије и Филипина. Они који су имали среће да извуку живе главе, враћали су се са огромним товарима до тада невиђених врста чији су се примерци на лицитацијама познатих аукцијских кућа Лондона, Париза и Њујорка продавали за фантастичне суме.

Непогрешиви њух Бенедикта Резла

Европску залуђеност платили су тропи. У потрази за цветовима које су одједном сви хтели, с лица земље збрисане су читаве цунгле. Цена коју је плаћала природа износила је отприлике оволико: око 10 хиљада посечених стабала да би се дошло до 4 хиљаде орхидеја. Године 1878. један енглески ловац поносно је објавио како је у земљу допремио две пошиљке од два милиона орхидеја!

Конкурвенција између ловаца била је оштра и често прљава. Путовало се у највећој тајности, користиле мапе са погрешно уписаним рутама и по потреби прибегавало свим могућим нечасним средствима како би се супарници онемогућили (најподмуклији и често коришћени метод спроводио се у дело релативно лако: мокрењем на супарничку пошиљку која је у некој луци чекала на утовар. После ове работе конкурентова пошиљка претварала се у товар слузаве, смрдљиве и неупотребљиве масе).

Вероватно најпознатији и најуспешнији ловац на орхидеје био је Чех по имену Бенедикт Резл. Гвоздена кука на месту леве шаке савршено се уклапала у слику професионалца који свој занат обавља са умешношћу којој су и најјешћи супарници морали да се диве.

Резл је још за живота постао легенда не само због неуобичајено „дебелих“ пошиљки (једна из Јужне Америке била је тешка осам тона) него и по необјашњивој брзини с којом је осамдесетих година прошлог века путовао с краја на крај јужноамеричког континента у потрази за ретким врстама, које је само он некаквим непогрешивим њухом успевао да открије.

Опљачкали су га седамнаест пута, али је Бенедикт Резл поживео довољно дуго да открије око 800 нових родова орхидеја, да се обогати и у дубокој старости окружен поштовањем повуче у родни Праг. Њему у славу, тамо се и данас уздиже камени кип – с орхидејом у руци.

Нису сви ловци били исте среће. Резлов нећак, Клабох, убијен је у Мексику. Убице никада нису откривене. Многи су једноставно заувек нестајали у цунглама плативши главом сан о богатству које доносе заносни цветови скривени тајанственим тропским растињем.

Трогенетска лепотица

Забава за разбијање богаташке доколице данас је у многим земљама свеопшти хоби. Један електричар из Мајамија уновчио је недавно своју љубав према орхидејама за фантастичну суму од 25 хиљада долара колико му је професионални узгајивач Џон Скали исплатио за примерак нове, трогенетске хибридне врсте светлуцаво зелених и пурпурних латица. Орхидеје и даље залуђују људе.

Мина Илић

Европљане су залуделе почетком прошлог века. Због њих је рођено и ново занимање: професионални ловац на орхидеје!

Ни једна ни друга биљна породица не може се похвалити бројем хибрида који имају орхидеје. У регистар енглеског Краљевског друштва за хортикултуру заведено је 100 хиљада хибридних орхидеја.

ИЗУМИ • ОТКРИЋА • ДОСТИГНУЋА
ИЗУМИ • ОТКРИЋА • ДОСТИГНУЋА
ИЗУМИ • ОТКРИЋА • ДОСТИГНУЋА
ИЗУМИ • ОТКРИЋА • ДОСТИГНУЋА
ИЗУМИ • ОТКРИЋА • ДОСТИГНУЋА
ИЗУМИ • ОТКРИЋА • ДОСТИГНУЋА
ИЗУМИ • ОТКРИЋА • ДОСТИГНУЋА
ИЗУМИ • ОТКРИЋА • ДОСТИГНУЋА
ИЗУМИ • ОТКРИЋА • ДОСТИГНУЋА
ИЗУМИ • ОТКРИЋА • ДОСТИГНУЋА

ИЗУМИ • ОТКРИЋА • ДОСТИГНУЋА

ИЗУМИ • ОТКРИЋА • ДОСТИГНУЋА

ИЗУМИ • ОТКРИЋА • ДОСТИГНУЋА

ИЗУМИ • ОТКРИЋА • ДОСТИГНУЋА

ЋУМУР ОД КОКОСОВИХ ЉУСКИ

Технолози у Танзанији дошли су на изузетно занимљиву замисао: да од кокосових љуштура праве – ђумур! За њихове прилике та идеја спада у она генијална решења која су вековима надхват, само се требало досетити. И шта се показало?

Не само да се од кокосових љуски може направити првокласан ђумур, него су оне још много издешније од „традиционал-

ног” дрвета. Док десет килограма дрвета даје само 100 грама ђумура, иста маса кокосових љуштура сагоревањем пружа тридесет пута више, то јест три килограма квалитетног плина, док дрво „даје” прљав и потпуно неупотребљив дим.

Технологија производње је крајње поједностављена. Неколико празних петролејских буради завари се једно за друго, пошто им се претходно расече дно, тако да се добије велики „сулундар”. На једном његовом крају направи се вентил за одвод гаса. Тако изгледа сва „апаратура” која се постави у кућиште сазидано од циг-

ли. У бурад се убаце љуштуре а испод потпали ватра и већ после пола сата почиње да се ослобађа гас.

Готов ђумур може да се користи за ложење штедњака, а и у термоелектранама пошто је електрична енергија у Танзанији велики проблем. Сада су стручњаци који раде на овом пројекту, а поред Танзанијаца ту су и западњаци, израчунали да би кокосове љуштуре могле да уштеде овој сиромашној афричкој земљи чак две трећине њених потреба за струјом! Претворено у језик цифара то значи 75 хиљада долара – сваке године.

Кокосове љуске, миленијумима одбациване као

отпад, у данашње време одједном добијају непроцењиву вредност. Оне би, употребљене на овај начин, спасле шуме које су иначе осушене на смрт – процес који траје откако је човек открио ватру и који је на многим местима већ претворио зеленило у пустињу. Око главног града Танзаније Дар Ес Салама шуме су уништене у кругу широком 150 километара – само за кување. Другим речима то изгледа овако: сваке године само у шпоретима главног града изгори више од 10 милиона тона шума!

Али... када би ствар са открићем кокосовог ђумура остала само на овим набројаним погодностима, онда би љуштуре биле пра-

ва сензација. Ипак оне имају и неке мане: добијени ђумур је веома лако запаљив, а кад се користи као гориво развија изувише велику топлоту. Био би, дакле, много кориснији негде на Земљиној северној полулопти, него у сунчаној Танзанији. Тај би се проблем још и решио, јер ко кува, ионако је осушен на то да се зноји крај шпорета. Али, кажу људи, храна која се припреми на новосмишљеним штедњацима погодним за кокосов ђумур – нема исти укус као она на коју су навикли с колена на колено. Није „као домаћа”. И, не прихватају новину!

Технолозима за утеху остаје чињеница да се код гасификације кокосових љуштура ослобађају неке веома отровне материје као што су феноли и корозивне киселине. Трешало би још радити на томе да се обезбеди што јефтинији начин за њихово неутралисање пре него што оду у танзанијске реке. За то време и људи ће се, ваљда, полако привикавати на нове обичаје. А да је овај пројекат велики и озбиљан говори податак да је на острву Мафија подигнута читава „плантажа” кокосових ђумурана и ту, на усававању технологије заједнички раде танзанијски и западњачки стручњаци. Можда ће баш кокосов ђумур једног дана доносити овој афричкој земљи леп девизни приход!

ВИТАМИН Ц – ИЗ БАКТЕРИЈЕ!

Већ до краја ове године витамин Ц производиће се на нов начин. Овај, у поређењу са садашњим,

изгледа као компјутер наспрам рачуналке. Барем се тако може закључити према ономе што најављују британска фирма за производњу лекова „Ценетех” – назив је изведен од речи генетска технологија – и главни истраживач на овом послу молекуларни биолог Стив Андерсон.

Процес за производњу киселих, белих таблета за које влада опште уверење да могу заменити лимун и поморанџе, користи се још

од 1930. године. Зове се Рајхштајн-Грусерова синтеза и до данас је остао непромењен. Састоји се од пет хемијских реакција и полагање и дуготрајне ферментације. Нов, Андерсонов начин има једну једину хемијску реакцију, а остало се одвија брзо, у једној – бактерији!

Бактерија се зове Ервинија, потпуно је нешкодљива и налази се у биљкама. Експериментишући са њеним неким биљкама, Андерсон је, како сам каже, дошао на идеју да у Ервинији развије оно за шта је иначе потребан сложен лабораторијски процес, али, није веровао да ће успети. Само је, каже, пробао и, као на коцки, имао среће!

А та срећа може да донесе око 400 милиона долара годишње. Међутим, Андерсонов тим не зауставља се на витамину Ц. Покушавају да на истом принципу добију још неке материје из природе које су неопходне у индустрији лекова. Рецимо, кофеин или ружино уље, а чија је производња, као и код витамина Ц, данас сложена, спора и скупа.

АЛГЕ КРИЈУ ЗЛАТО, А ГУТАЈУ УРАНИЈУМ

Наука је већ вековима раскрстила с алхемичарима као са шарлатанима, а њихове страствене напоре да добију злато хемијским путем – дакле у лабораторији а не у руднику – данашње генерације гледају са доброћудним подсмехом.

Кад! У лабораторијама Државног универзитета Њу Мексика (САД), открили су да поједине врсте алги упијају злато – и да се то злато може „извадити”, ако се алге преваре на прави начин.

Група научника на челу са доктором Бенцамином Грином открила је пре извесног времена да неке зелене и плавозелене алге имају чудновату способност да упијају јоне метала као што су олово, цинк, кадмијум, бакар, платина. Међутим, поједине алге, а нарочито извесна Хлорела

од свега највише воле – злато. Гринова група пронашла је и да се злато може добити од ових алги ако се на њих делује цијанидом или неким другим хемикалијама и то под одређеним условима: у води са тачно дозираним садржајем соли и киселина.

Доктор Грин открива само неке од могућих благодети ових алги: оне се, каже, могу употребити за добијање злата у лабораторији. А ова њихова особина, сматрају научници са њумексичког универзитета,

та, наговештава да су баш те врсте алги учествовале у природном процесу стварања златних наслага у Земљи.

Међутим, можда још већу сензацију представља друго откриће исте групе научника, опет везано за зелене и плавозелене алге: оне су у стању да „црпу” уранијум из отпадних вода. А то би човечанству које све више стрепи од отрова и загађења, могло донети непроцењиво веће благодети него племенито злато.

М. Крстуловић

Опасна небеска промаја

– Експлозија! Истог тренутка нека моћна, невидљива рука вуче ме из кабине, да ме ишчупа! Испод мојих крила велики град на једва стотинак метара. Летим брзином од око хиљаду и сто километара на час... Маска за кисеоник ме гуши, не видим ништа! Урлам у микрофон, а свестан сам да мој глас нестаје ту, на лицу. Инстинктивно сам пошао руком према ручици за катапултирање седишта... Али, рука се сама вратила: Стани Рацо, командујем себи, бори се... Мораш да успеш. Испод тебе је град, у њему деца, жене, људи, авион би, ако искочим, могао да падне на тај велики град. Могао бих да спасем себе, али би други настрадали.

Овако сада прича Рајко Рацковић, пилот на суперсоничном авиону, који је тог дана био пред трећим летом. У првом лету, летећи на самом „крову тропосфере“ и то брзином близу два маха врло успешно „испробавио нишан“, у другом је обављао дужност небеског стражара у зони слободног лова. За трећи најсложенији лет у том дану – пресретање циљева из бришућег лета – млади пилот већ је имао спремљену навигацијску карту. У хладу крила свог авиона препустио се зато лепом и кратком сањарењу.

– Друзе поручнике, ваш авион спреман је за лет – зауставио му је бујицу мисли глас авиомеханичара. Раца се тргао, прелетео погледом преко часовника и у три корака нашао се у кабини ловаца.

– Соко 9, полети – чуо је команду у слушалицама. Укључио је форсаж и за тили час био на заданој висини...

– Соко 9, висина 200 метара, брзина 1.100 километара на час – јавио је руководиоца летења.

Експлозија у ваздуху

Лет на овој висини и при подзвучним брзинама изазован је и за искусније пилоте. Снажни авион понаша се као раздрагана мечка, просто мили из руку. Млади пилоти, жељни надигравања, управо уживају у тим изазовним летовима.

Испод Рајкових крила брзо су промицала родна поља, села и градови. Вешто је маневрисао кроз котлине, кротио свог ловца. Више од две трећине његовог лета већ је у дневнику. Још само 10 минута бришућег лета, помислио је, па ће стати пред командира и рапортирати:

– Друзе мајоре, у зони мог лета, наше небо је имало поузданог стражара.

Повећао је брзину за коју десетину километара. Дан је био некако провидан, чист, па му се чинило да разазнаје радознале погледе деце и људи који уживају у његовом лету. Верују му, поносни су на вештину, и храброст пилота. Управо је надлетао кровове кућа када је одјекнула страшна експлозија.

– Распаде се мотор!

Само та стравична мисао прострујала му је кроз главу. А друга – командантов савет да не реагује инстинктивно, брзоплето, јер ће и у најкритичнијем тренутку имати довољно времена за најмудрију одлуку.

Млади пилот Рацковић тргао се из полусвесног стања. Није повукао ручицу за катапултирање, није искочио. Последњим атомима снаге успео је да се одржи у кабини. Нека мутна белина одузела му је вид, једва је дисао...

– Овде соко 9, распао ми се кров кабине – покушао је да јави руководиоцу летења. Његов глас, међутим, гушио се преко микрофона.

– Соко 9 јавља – поновио је више за себе – знам да ме не чујете, али знајте да сам донео одлуку – не напуштам авион ни по коју цену!

Да је чуо било чији глас, младом пилоту било би лакше. У слушалицама је просто јечало од шума, од ваздушних струја при овој брзини није могао ништа да види. А и комадићи стакла раскрварили су му лице.

– Пењем нагло, смањујем брзину, донео је одлуку, пошто се уверио да су команде „рањеног“ авиона ипак послушне. У тренутку експлозије остао је у седишту, само захваљујући чврстим везама гуртни.

Не искачем!

Успео је да смањи и стабилизује брзину на 600 километара на час. Тада му се вид мало повратио, кроз мрежу наслутно је обрисе брда. И маска за ки-

сеоник се одлепила од лица, неподношљиви шум у слушалицама се изгубио...

– Соко 9, зове, да ли ме чујете? Летим без крова кабине. – Поново је притиснуо тастер предајника радио-станице.

– Соко 9, чујем те – као кроз сан, проструја му одговор искусног пилота са контроле летења.

Знао је да је сам, да од њега зависи судбина, да је пред њим најтежи испит. Знао је то Рајко Рацковић, па ипак, овај глас му је толико значао. Поновио је своју одлуку старешини Јови Шпегару, који је био на контролном торњу:

– Не искачем, покушаћу да слетим, ма шта се десило!

Рајко је већ увео свој суперсонични ловац у завршни заокрет, према писти. Искривио је врат, назрео као кроз сито бетонску писту.

– Не видим добро писту, летим напамет – упозорио је, али га је глас руководиоца Стјепана Крањца умирио:

– Имаш одличан правац, задржи висину, тако, још мало, биће одлично.

Одлука о судбини авиона пада у последњим минутама ове надљудске борбе. Ако назре писту, ако успе да умири „рањену“ птицу слеће. Али... У оваквим ситуацијама поправног нема. Небо не опрашта грешке.

Висина се смањује: 400, пада на 300, 200 метара. Писта је који километар испред.

А онда се Рајков ловац, полако „слепо“ за бетонску писту.

Честитке и загрљаји другова. Радост и понос на свим лицима. Кад се узбуђење стишало, погледи свих Рајкових другова остали су укочени. Па тај његов авион је летео без крова кабине, седиште је било исечено, кабина пуна стакла, а репне површине удубљене и разбучане. И на кациги трагови експлозије кабине били су видни, а у лицу пилота видели су се комадићи стакла.

Нићифоровић – Матовић

АНКЕТА

ЧИТАОЦИ

И

ЗАБАВНИК

"ЗАБАВНИК" ЗНА НАЈВИШЕ ТАЈНИ, АЛИ ЈЕДНУ НЕ ЗНА - ТАЈНУ О СЕБИ, КОЈУ МУ МОЖЕТЕ ОТКРИТИ САМО ВИ, ВЕРНИ ЧИТАОЦИ ИЗ СВИХ ГЕНЕРАЦИЈА ДЕЦЕ, ОД 3. ДО 103. ГОДИНЕ.

НАША ПИТАЊА ЗА СВЕ

① КОЛИКО ВАС ЧИТА ОВАЈ ПРИМЕРАК?

- А - КОЛИКО ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА?
- Б - КОЛИКО ДЕЦЕ ИЗ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ?
- В - КОЛИКО УСМЕРЕЊАКА?
- Г - КОЛИКО МАМА И ТАТА?
- Д - КОЛИКО ДЕКА И БАКА?

② ОТКАД СЕ "ЗАБАВНИК" ЧИТА У ВАШОЈ КУКИ?

- А - СВАКИ БРОЈ
- Б - ПОНЕКАД ЗАБОРАВИМО
- В - КАД НАМ ДОЂЕ ДО РУКУ

④ ДА ЛИ ЧУВАТЕ НЕШТО И ЗА ПОСЛЕ?

- А - ЧУВАМО СВЕ БРОЈЕВЕ ЗА КОРИЧЕЊЕ
- Б - ЧУВАМО НЕКО ВРЕМЕ, АЛИ НЕ КОРИЧИМО
- В - ИСЕЦАМО ЗАНИМАЈУЋЕ ТЕКСТОВЕ
- Г - ЧИТАМО ДОК ИЗАЂЕ НОВИ БРОЈ

НАГРАДНА ТАРАБА

⑥ ЗА ОСНОВЦЕ:

ПОМАЖЕ ЛИ ТИ "ЗАБАВНИК" ЗА ШКОЛУ?

- А - ЗАНИМАЈУЋИЈЕ МИ ЈЕ УЗ "ЗАБАВНИК" ДА УЧИМ НЕКЕ ПРЕДМЕТЕ (КОЈЕ НАРОЧИТО?)
- Б - БРЖЕ МИ УЗ "ЗАБАВНИК" ПРОЂЕ ВРЕМЕ КАД НЕ УЧИМ (ШТА ПРВО ЧИТАШ?)

⑤ ЗА ПРЕДШКОЛСКУ ДЕЦУ:

ШТА ТИ УМЕШ ДА УРАДИШ СА "ЗАБАВНИКОМ"?

- А - УМЕМ СВАШТА (ОПИШИ НАМ БАР НЕШТО ОД ТОГА ШТО РАДИШ!)
- Б - СТАРИЈИ МИ ЧИТАЈУ (ШТА НАЈВИШЕ ВОЛИШ?)

⑦ ЗА УСМЕРЕЊАКЕ:

УСПЕВА ЛИ "ЗАБАВНИК" ДА ПОГОДИ ТВОЈА ИНТЕРЕСОВАЊА?

- А - ВРАКА МЕ У ДЕТИЊСТВО (ШТА ОД ТОГА ЈОШ ВОЛИШ?)
- Б - ИМА ДОСТА ОНОГ ШТО МЕ ЗАНИМА САДА КАД САМ ПОРАСТАО (ШТА ТИ ЈЕ НАЈЗАНИМАЈУЋИЈЕ?)

⑧ ЗА МАМЕ И ТАТЕ (КАО ДЕЦУ):

ШТА САДА НАЛАЗИТЕ У "ЗАБАВНИКУ" ЗА СВОЈУ ДУШУ?

- А - ЛАКА ШТИВА ЗА ОПУШТАЊЕ (ШТА ВАМ НАЈВИШЕ ПРИЈА?)
- Б - НОВЕ СТВАРИ ИЗ ЖИВОТА, ИСТОРИЈЕ И НАУКЕ (КОЈЕ РУБРИКЕ ВАМ ДОНОСЕ НАЈВИШЕ ЗАНИМАЈУЋИХ ИНФОРМАЦИЈА?)

⑨ ЗА БАКЕ И ДЕКЕ:

ДА ЛИ БИСТЕ ВОЛЕЛИ ДА СЕ ВРАТИ НЕШТО ИЗ СТАРОГ "ЗАБАВНИКА"?

- А - МЕНИ СЕ СВИЂА "ЗАБАВНИК" КАКАВ ЈЕ САДА (КОЈЕ ДЕЛОВЕ НЕ ПРОПУШТАТЕ?)
- Б - ВРАТИО БИХ ПОНЕШТО (ШТА БИ ВАМ ОПЕТ МОГЛО БИТИ ЗАНИМАЈУЋИМ?)

НА КРАЈУ СВИ ГЛАСАЈУ

⑩ КАКО ВАМ СЕ СВИЂА САДАШЊИ "ЗАБАВНИК"? (СВАКИ ЧИТАЛАЦ ОВОГ ПРИМЕРКА ИМА ПРАВО НА ЈЕДАН ГЛАС!)

- А - УВЕК СЕ НАЂЕ У "ЗАБАВНИКУ" ПОНЕШТО ЛЕПО (УЗ СВАКИ ГЛАС СЕ МОЖЕ НАВЕСТИ ЈЕДНА ОМИЉЕНА РУБРИКА)
- Б - ПРОСЕЧАН ЈЕ, НЕ ИЗДАВАЈА СЕ ОД ДРУГИХ (УЗ СВАКИ ГЛАС СЕ МОЖЕ ДАТИ ПО ЈЕДАН ПРЕДЛОГ ЧИМЕ БИ "ЗАБАВНИК" ОДСКОЧИО У ВАШИМ ОЧИМА!)
- В - НИЈЕ БОРЗНА ШТА (УЗ СВАКУ СЛАБУ ОЦЕНУ "ЗАБАВНИК" ИМАТЕ ПРАВО ДА ИЗНЕСЕТЕ КОЛИКО ГДА ИМАТЕ ПРИМЕДБИ, ЗАМЕРКИ И ПОКУДА!)

⑪ КО ОД ВАС НАЈВИШЕ ВОЛИ "ЗАБАВНИК"? (МОЛИМО ДА ИЗАБЕРЕТЕ ЈЕДНОГ ОД ЧИТАЛАЦА ОВОГ ПРИМЕРКА, КОМЕ СВИ ОСТАЛИ ПРИЗНАЈУ ПРЕВЕНСТВО У ЧИТАЊУ "ЗАБАВНИКА"!)

ВАШИ ОДГОВОРИ

ОБАВЕШТЕЊЕ

НА ПИТАЊЕ БР. 1:

ЧИТАОЦИ ОВОГ ПРИМЕРКА

А Б В Г Д

УКУПНО

НА ПИТАЊЕ БР. 2:

ЧИТАЛАЧКИ СТАЖ

ОД _____ ГОДИНЕ

НА ПИТАЊЕ БР. 3:

РЕДОВНОСТ ЧИТАЊА

А Б В

(ЗАОКРУЖИ СЛОВО)

НА ПИТАЊЕ БР. 4:

ЧУВАЊЕ ЗА ПОСЛЕ:

А Б В Г

НА ПИТАЊЕ БР. 5:

ПРЕДШКОЛСКА ДЕЦА

А Б

(ШИРА ОБЈАШЊЕЊА ПРИЛОЖИТЕ У ПИСМУ!)

НА ПИТАЊЕ БР. 6:

ОСНОВЦИ

А Б

НА ПИТАЊЕ БР. 7:

УСМЕРЕЊАЦИ

А Б

НА ПИТАЊЕ БР. 10:

ГЛАСАЧКИ ЛИСТИЋ

А Б В

НА ПИТАЊЕ БР. 11:

НАЈВЕРНИЈИ ЧИТАЛАЦ

ИМЕ И ПРЕЗИМЕ _____

ГОДИНЕ И ЗАНИМАЊЕ _____

АДРЕСА _____

ОВАЈ ЛИСТИЋ СА ОДГОВОРИМА СЛУЖИ КАО ВАШ КУПОН.

ОНЕ ЧИТАОЦЕ КОЈИ ПОШАЉУ НАЈКОРИСНИЈЕ САВЕТЕ ПРЕТПЛАТИЋЕМО НА "ЗАБАВНИК".

ИЛЕТРОВАНЕ РАСТКО КИРИЋ

ЦЕРЕМАЈА:
**Уста
Луна
теска**

ХЕРМАН (HERMAN)

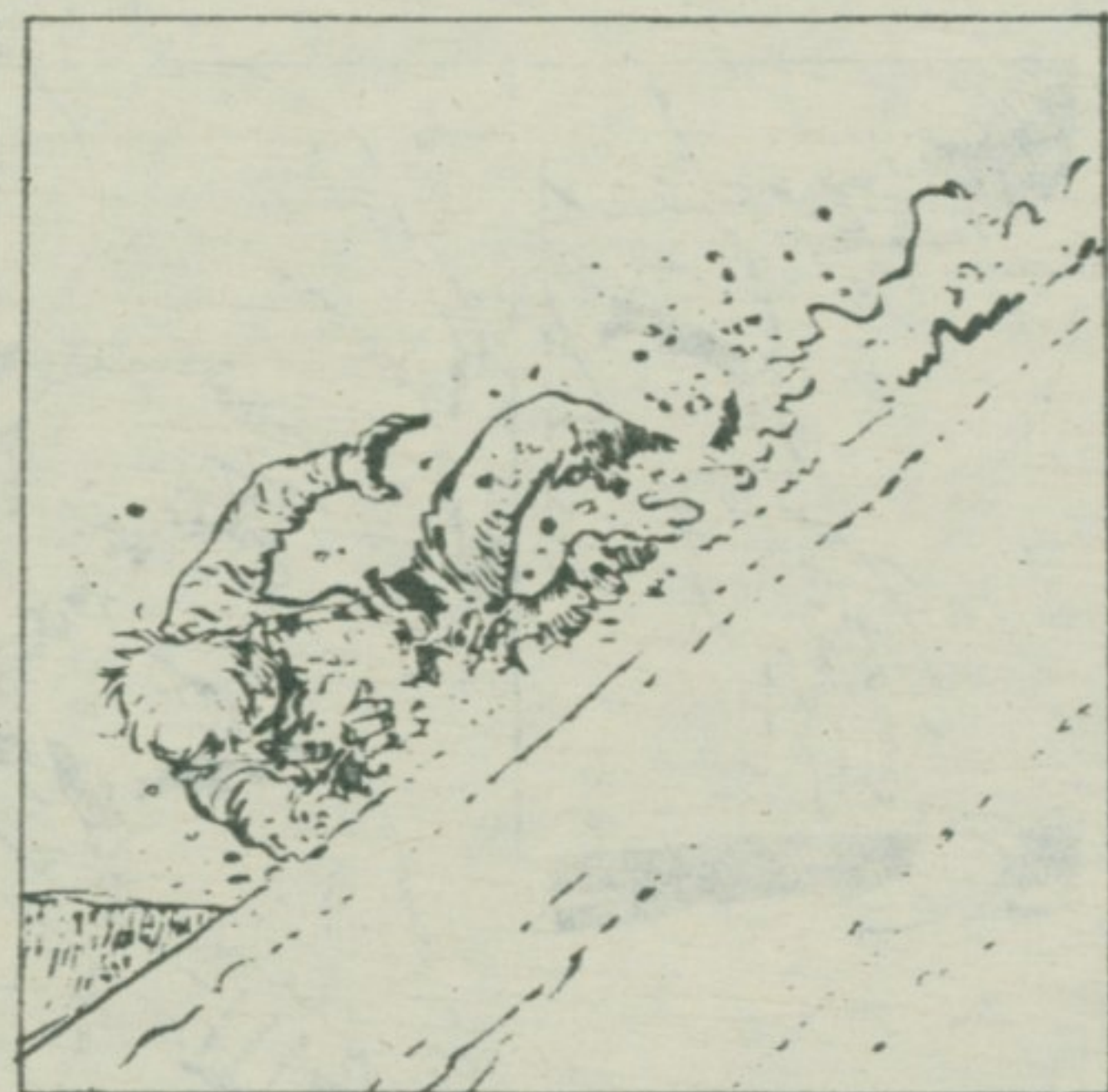

© Copyright by Strip Art Features

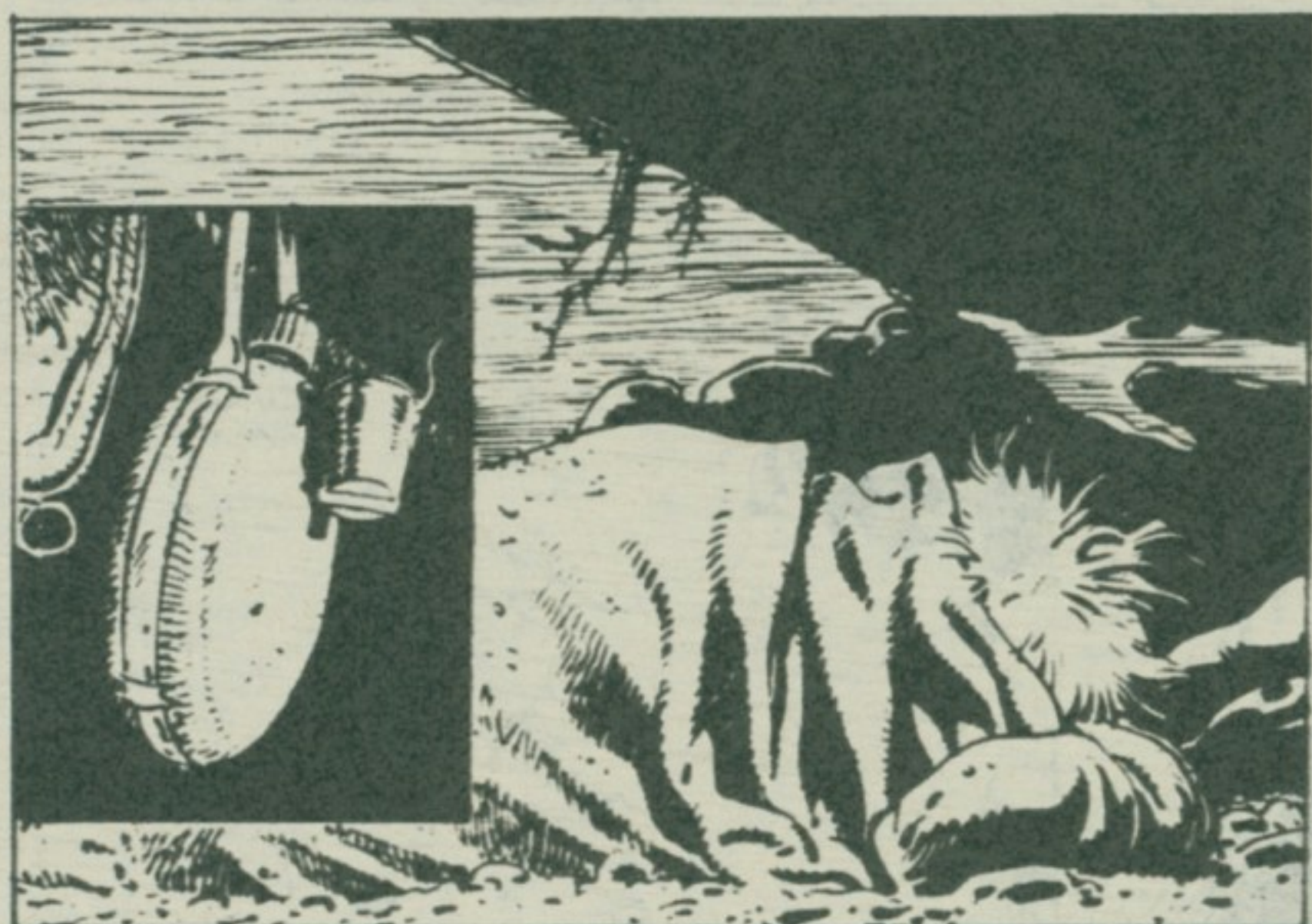

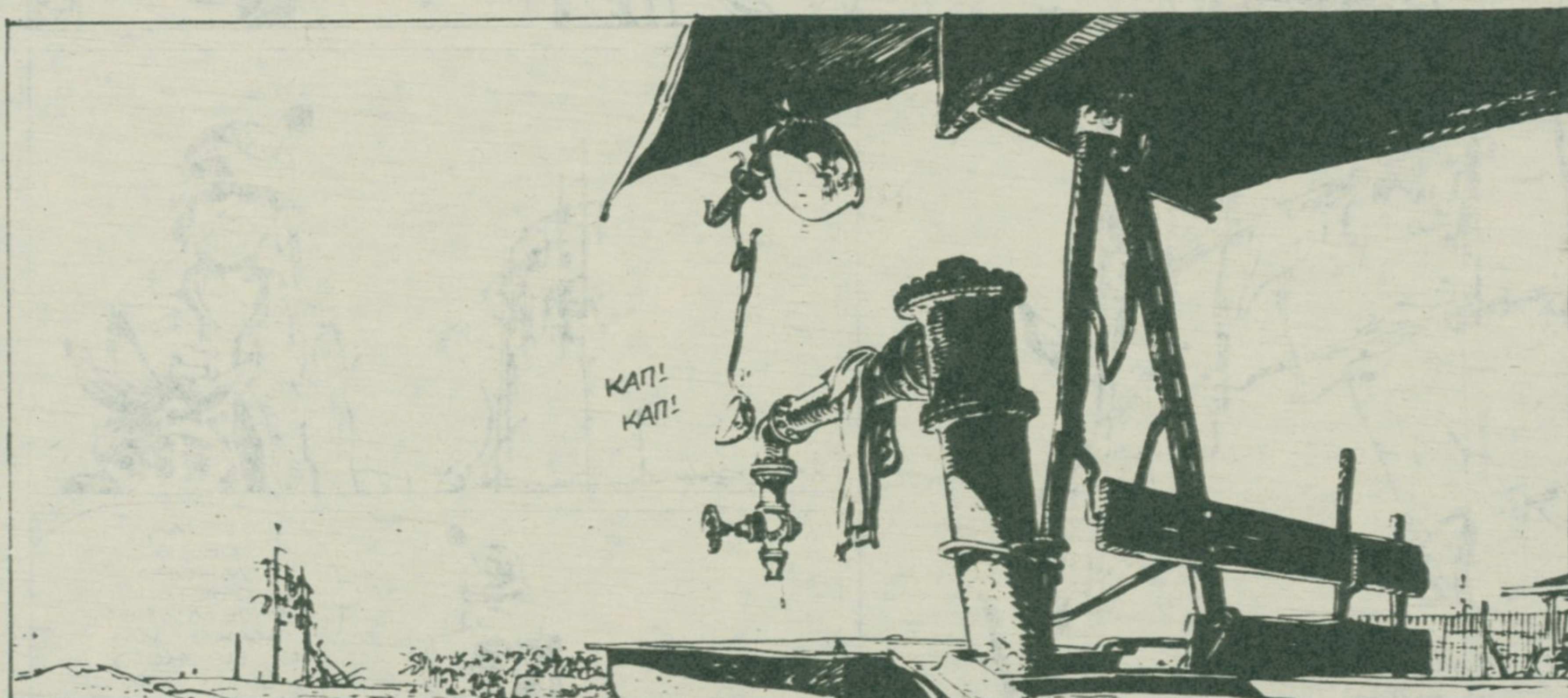

ДРЖИ!
ЕВО
ТИ
ТВОЈ
НО-
ВАЦ!

ПОСТАО СИ
ШТЕДЉИВ, ХЕНК! НЕ
ЗНАМ ТЕ ТАКВОГ! А ОВО
ЈЕ ТРЕБАЛО БОЉЕ ДА
САКРИЈЕШ!

ОСТАВИ
ГА! АКО
НАС ЈЕ
ИЗДАО, ОВАКО
НИШТА
НЕЋЕМО
САЗНАТИ...

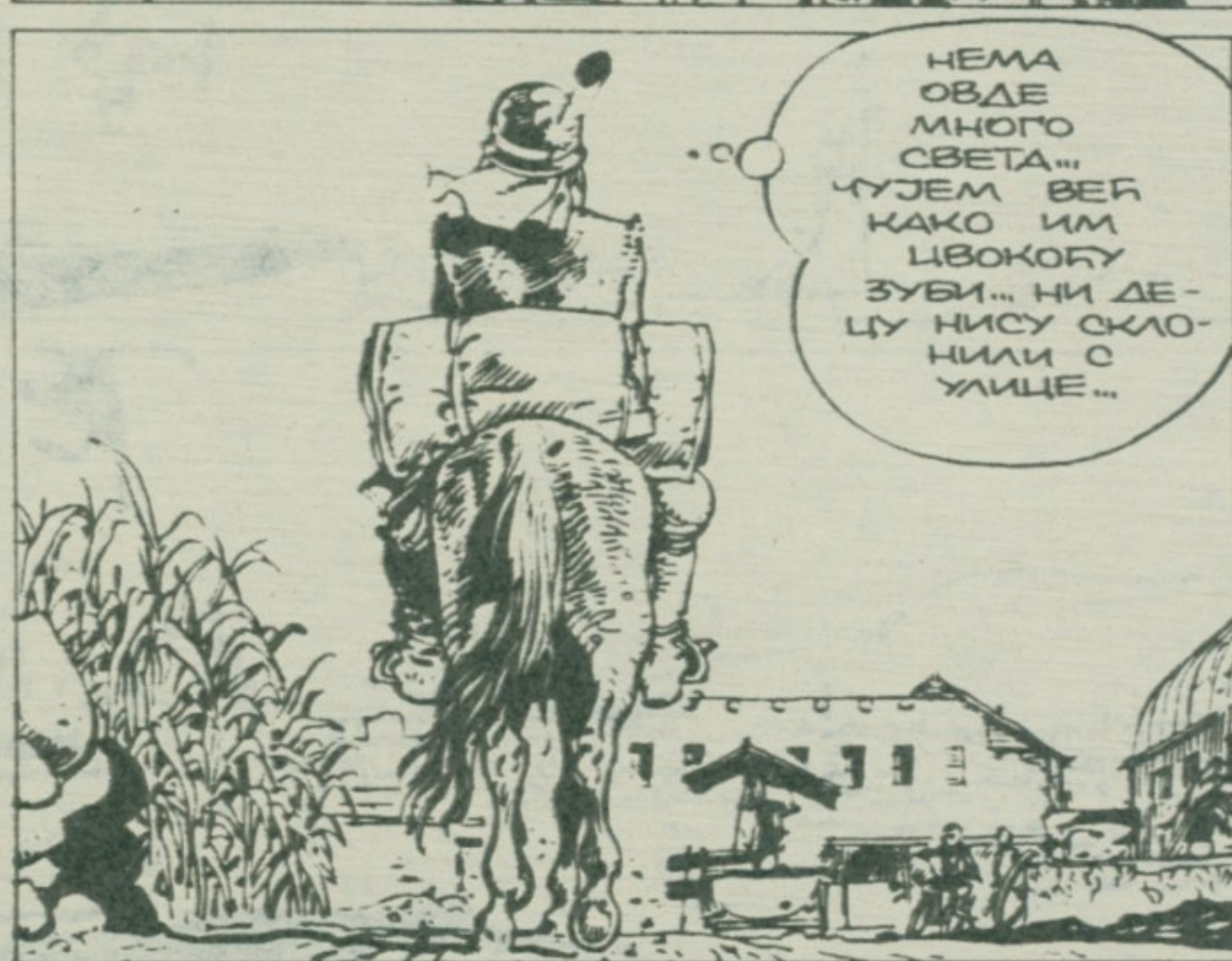
АКО СЕ ХЕНК ПРО-
ДАО ТОМ НАРЕДНИКУ
КОРИЈУ, РАДИ СВОЈЕ
БЕЗБЕДНОСТИ... МОРАМО
ДОЗНАТИ ИСТИНУ!
ПОЅИ С НЕКИМ
И ДОЗНАЈ!

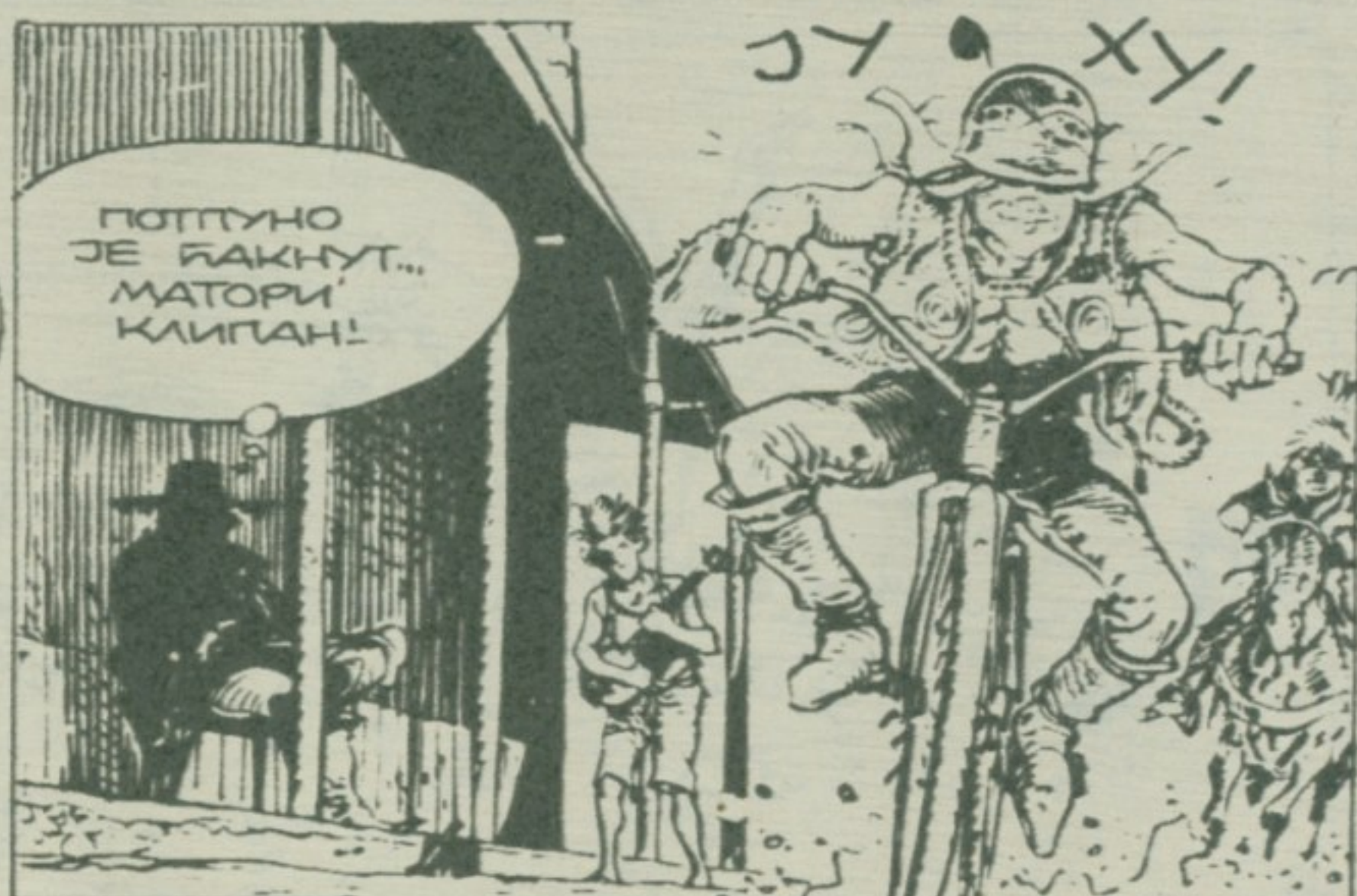
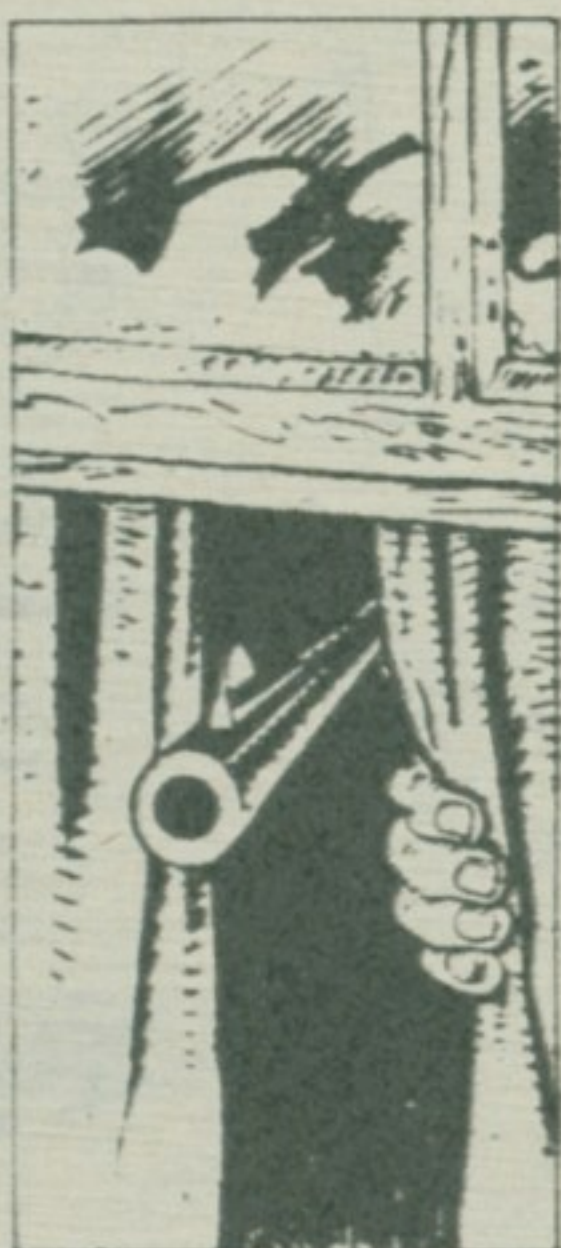
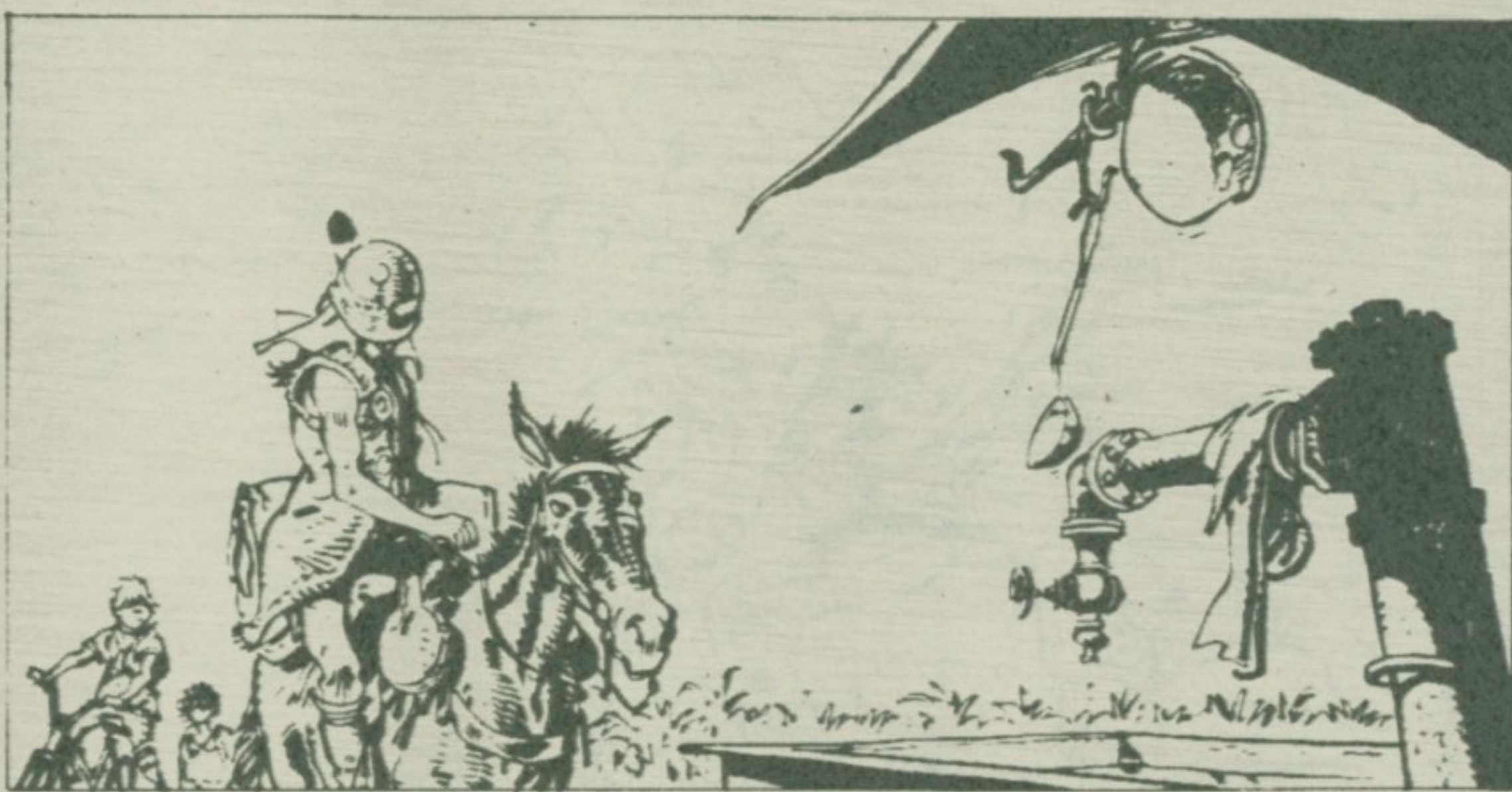
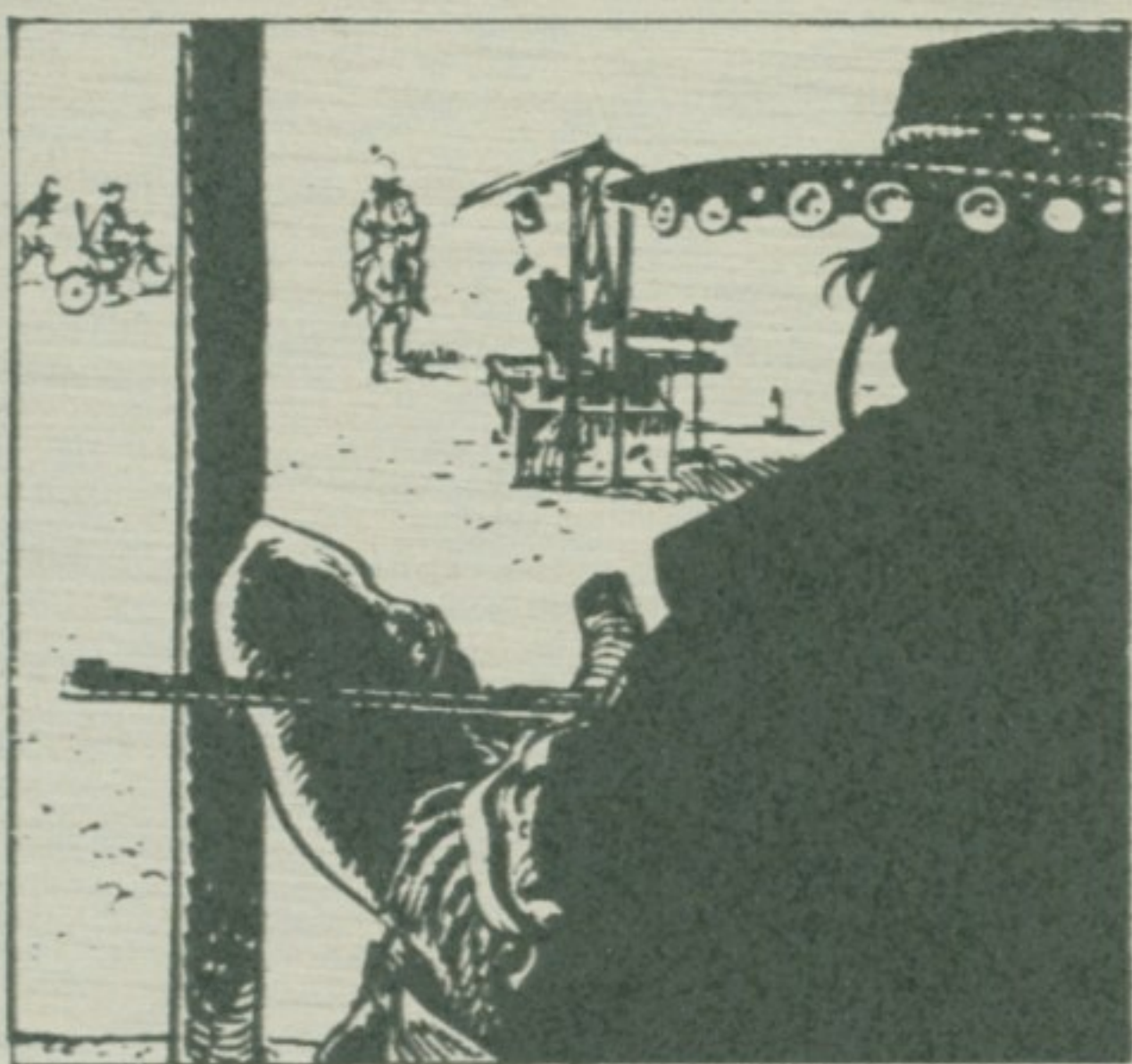
ПОВЕДИ И
ХЕНКА! АКО ЈЕ
ЛАГАО, НЕКА СЕ
НИКАД ВИШЕ
ОВДЕ НЕ ПОЈА-
ВИ!

ДРЖИ СЕ
САД ДОБРО,
ЕСРА!
НЕ ВЕРУЈЕМ
ДА ЋЕ НАМ
СЕ ОБРАДО-
ВАТИ...

НЕМА
ОВДЕ
МНОГО
СВЕТА...
ЋУЈЕМ ВЕГ
КАКО ИМ
ЦВУКОГУ
ЗУБИ... НИ ДЕ-
ЦУ НИСУ СКО-
НИЛИ С
УЛИЦЕ...

СИГУРНО
ЈЕ НЕКОЛИКО
ЦЕВИ УПЕ-
РЕНО У
МЕНЕ... А САД,
ОПРЕЗНО!

ХЕЈ,
ГОСПО-
ДИ-
НЕ...

ХМ, ОНАЈ
ПРОЗОР ПО-
ЗАДИ...

ЈЕ ЛИ ОВА МАЗГА
ВАША? ШТО ЈЕ ЛЕПА!

ЈЕ Л'З АЛИ НИ
ТВОЈ БИЦИКЛ НИЈЕ
МАЊЕ ЛЕП...

СТВАР-
НОЗ
ХАЈ-
ДЕ
ДА СЕ
МЕНА-
МО!

ХЕ! ХЕ!
БАШ СИ МА-
ЛИ ВРАГ!
НИСИ БЕЗ
ИДЕЈА!

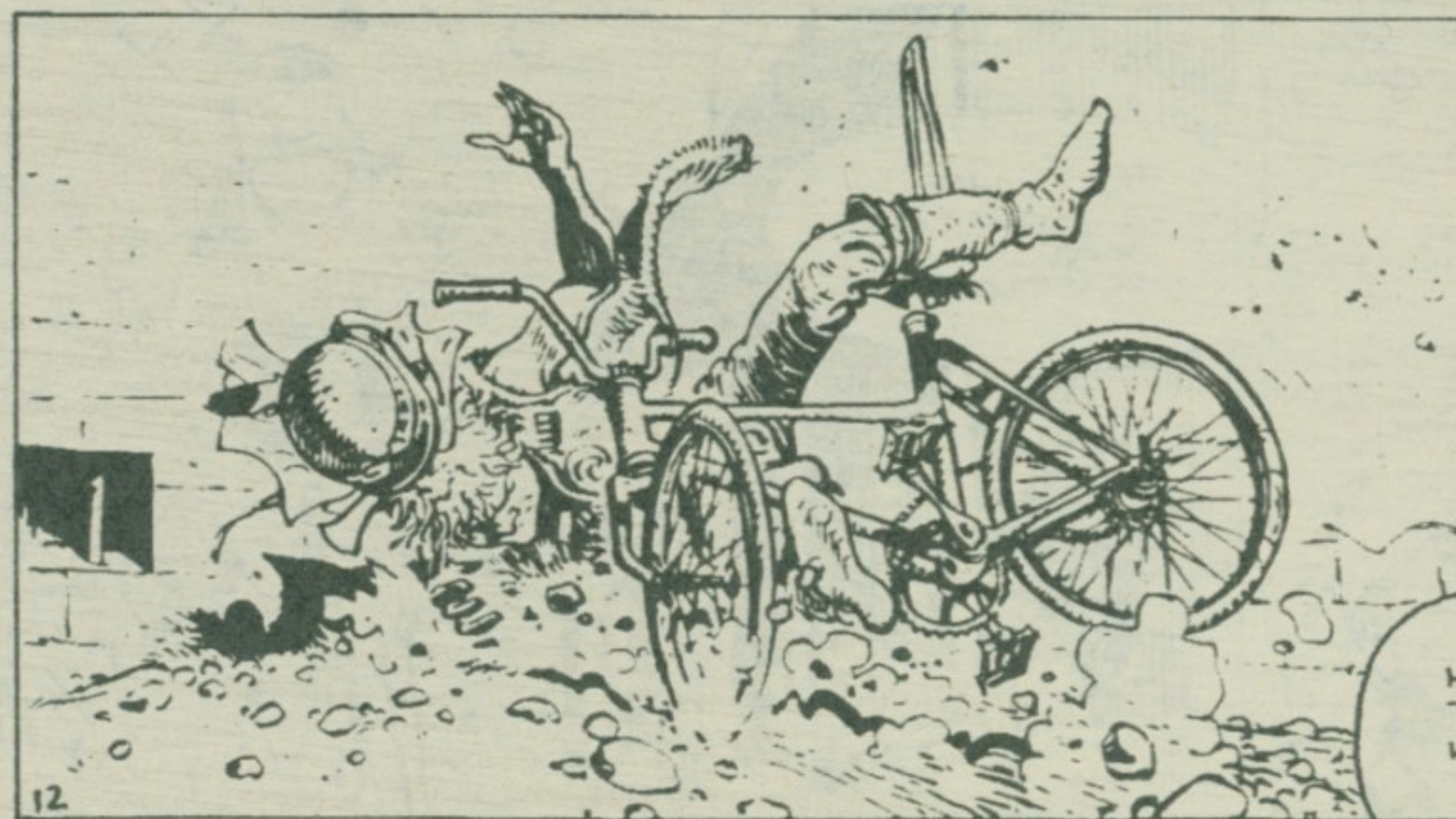
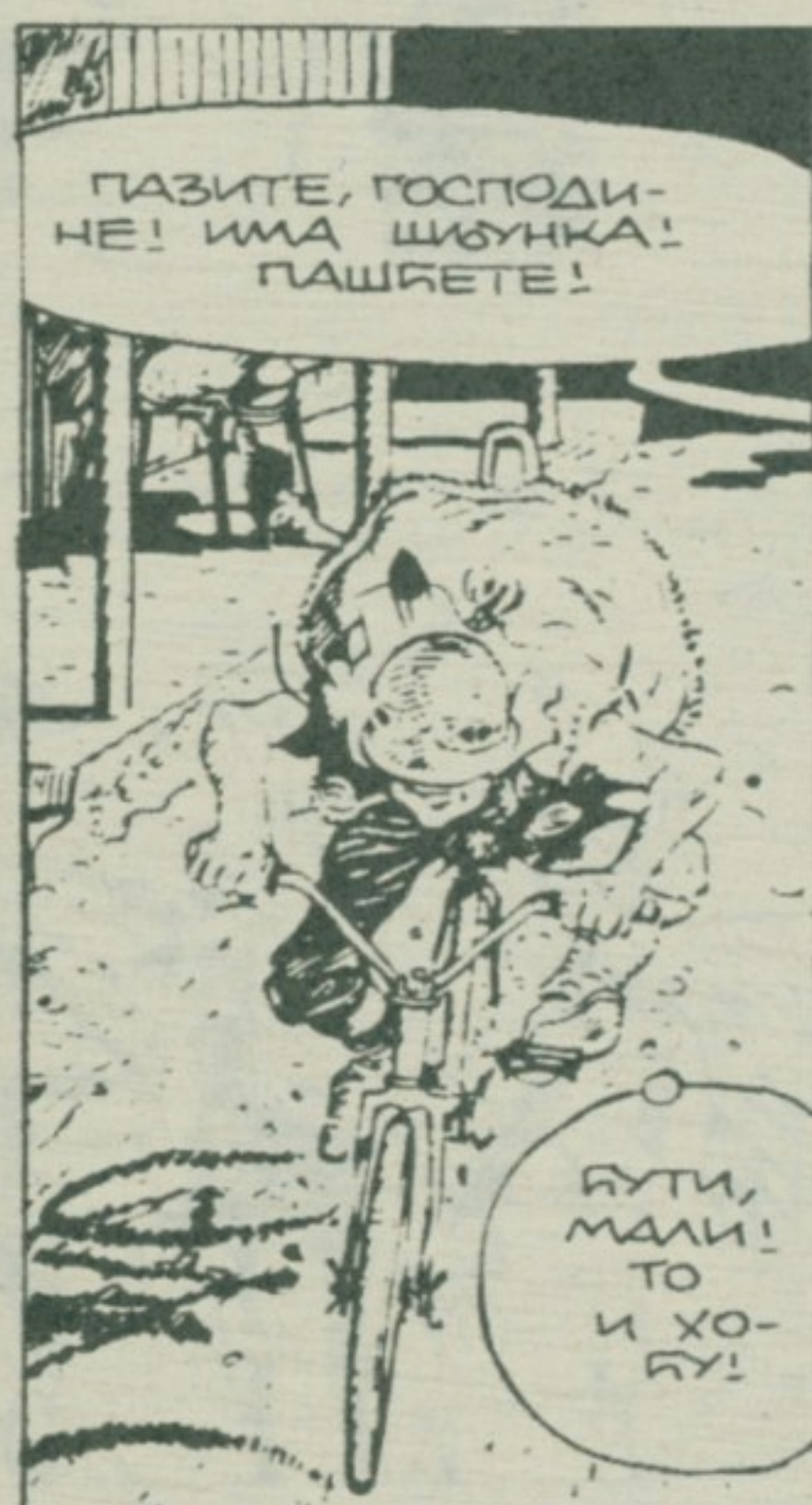
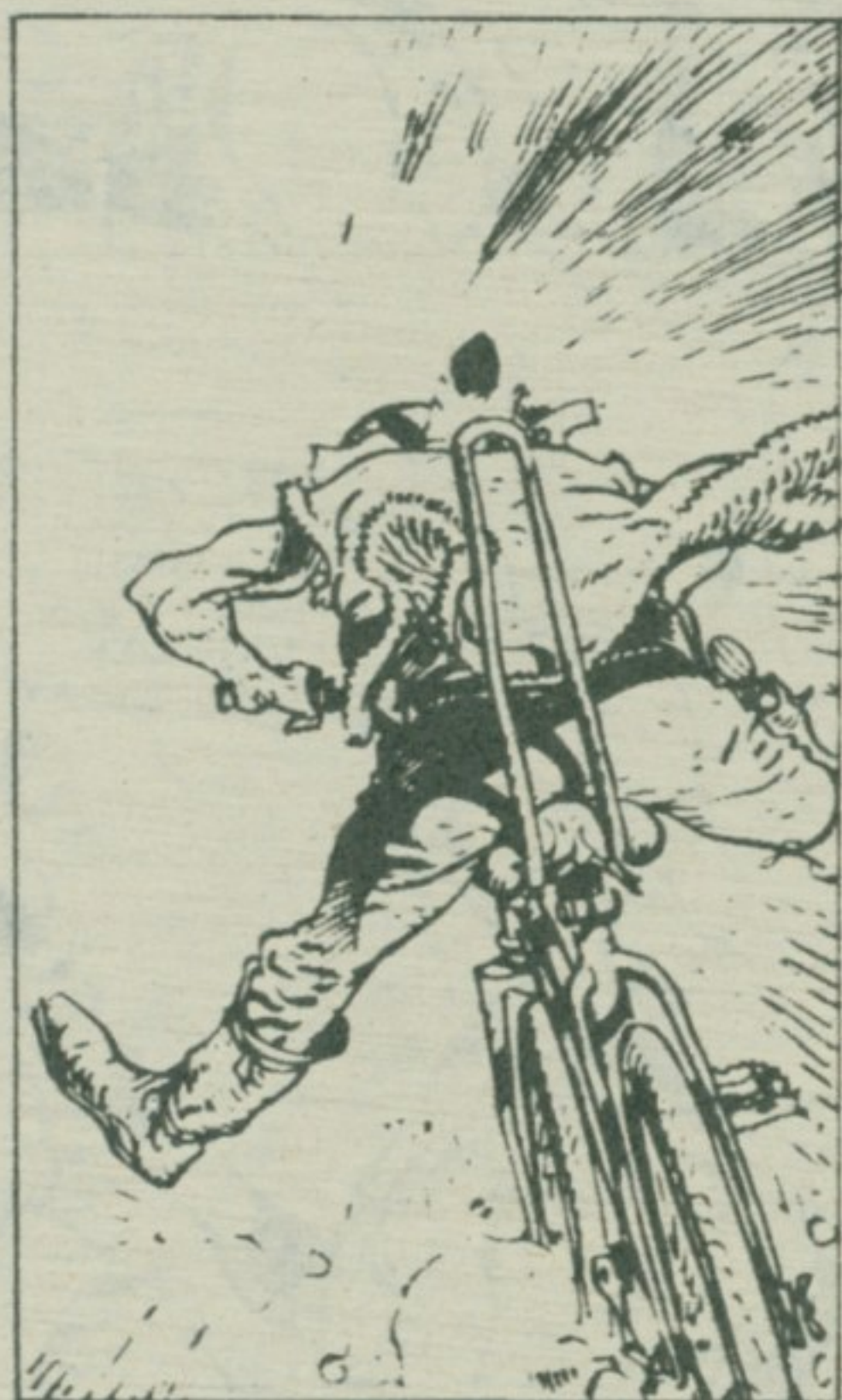
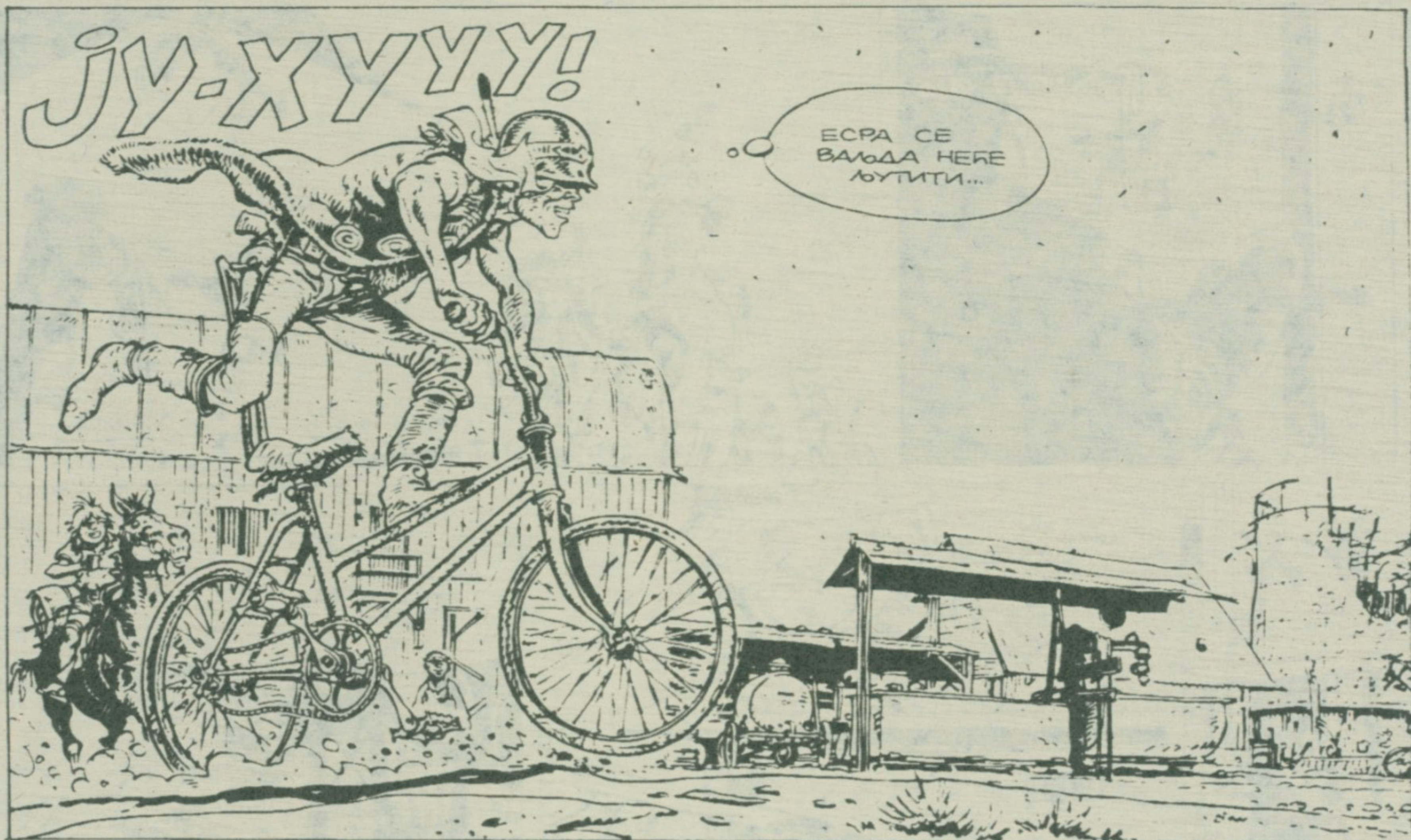
АЛИ...
ЧЕКАЈ...

ЗНАШ ШТА, ХАЈДЕ ДА
СЕ МЕНЈАМО! АЛИ САМО
ЈЕДАН КРУГ! ЈЕ Л'
'ОРЕШ?

УРА! И ТО
СМЕТА!

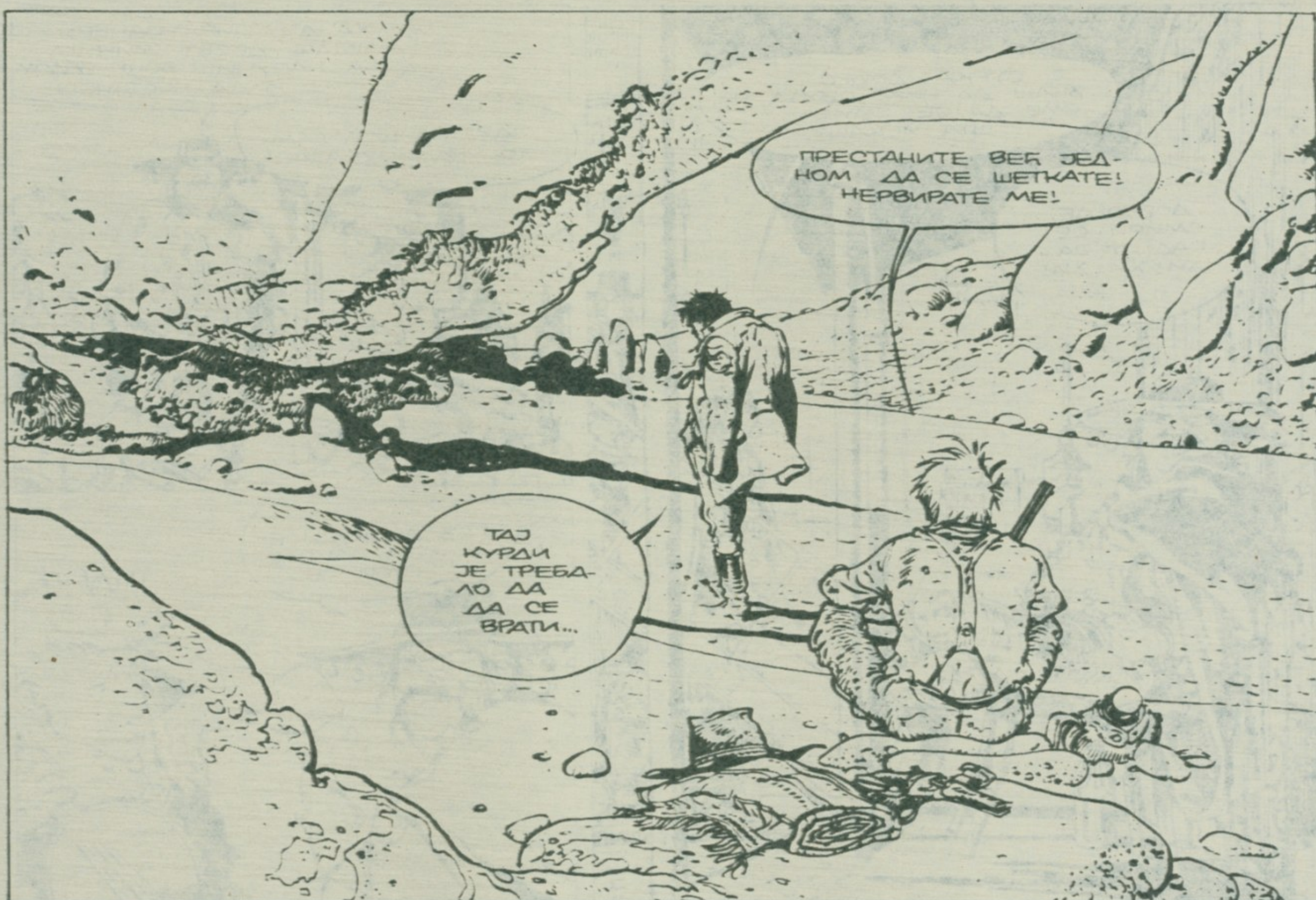
ПОТПУНО
ЈЕ РАКНУТ...
МАТОРИ
КЛИПАН!

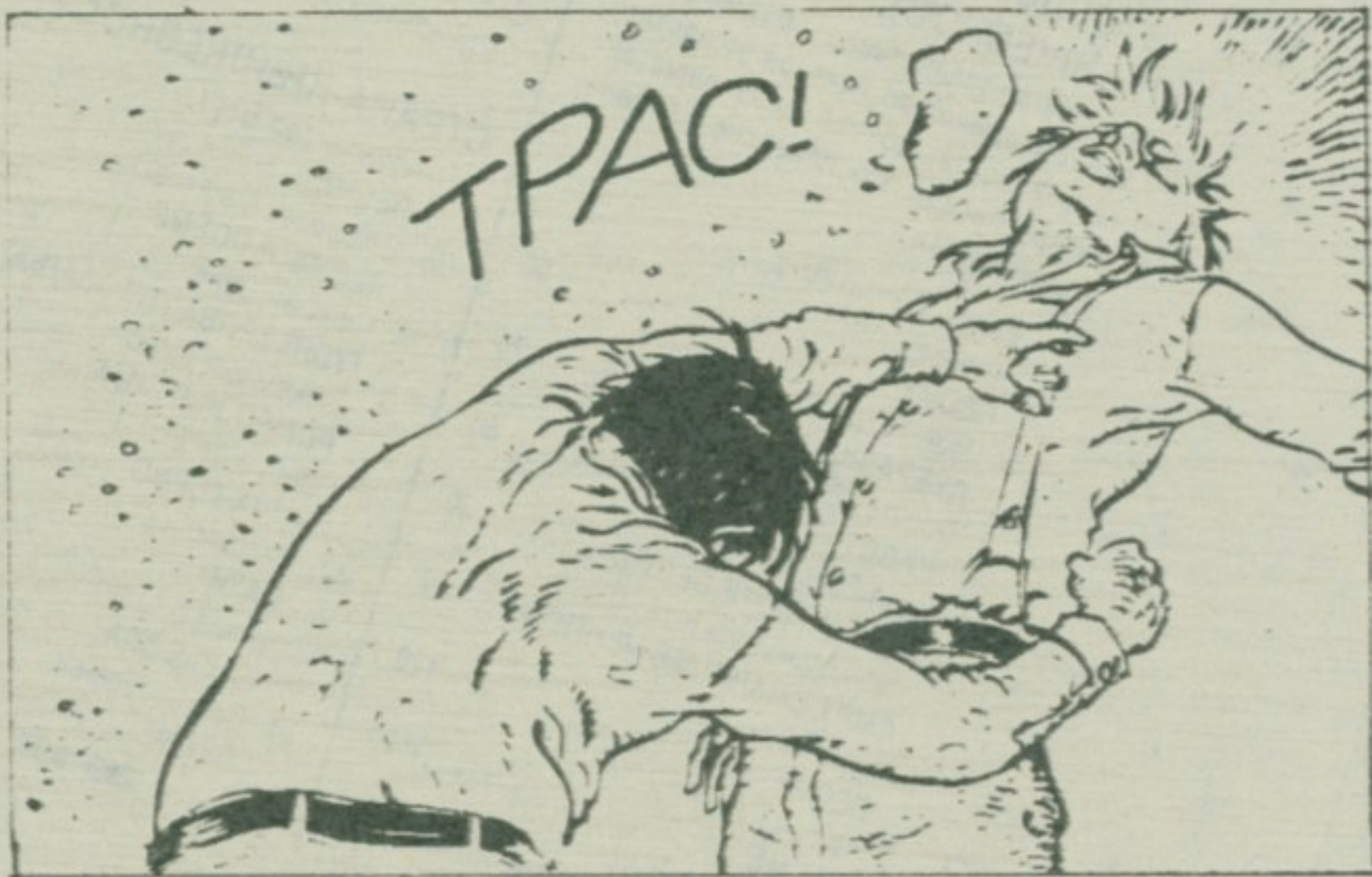
ХУ! ХУ!

13

НАСТАВАК
У СЛЕДЕЋЕМ
БРОЈУ

библиотека ДОМ И ШКОЛА

ЈУГОСЛОВЕНСКА
КЊИЖЕВНОСТ
намењена првенствено средњошкол-
ској омладини као лектура уз наставу
књижевности, доноси дела најистак-
нутијих писаца југословенске и стране
књижевности.

1. Силвије Страхимир
Крањчевић:
ПЕСМЕ 50
2. Иван Гундулић:
ДУБРАВКА 70
3. Доситеј Обрадовић:
ЖИВОТ И ПРИКЉУЧЕНИЈА 80
4. Иван Горан Ковачић:
ЈАМА И ДРУГЕ ПЕСМЕ 80
5. Иван Маџураковић:
СМРТ СМАИЛ АГЕ ЧЕНГИЋА 120
6. Јован Дучић:
ПЕСМЕ 130
7. Милан Ракић:
ПЕСМЕ 130
8. Александар Вучо:
ПЕТ ПЕТЛИЦА, ХРАБРИ КОЧА,
ХУМОР ЗАСПАЛО 140
9. Вук Караџић:
ИЗАБРАНИ СПИСИ 140
10. Владислав Петковић - Дис:
ПЕСМЕ 150
11. Бранко Радичевић:
ПЕСМЕ 150
12. * * *
НАРОДНЕ ПОСЛОВИЦЕ 160
13. * * *
НАРОДНА БАЈАЊА 170
14. Ранко Маринковић:
РУКЕ 180
15. Десанка Максимовић:
ПЕСМЕ 200
16. Вељко Петровић:
ПЕСМЕ И ПРИПОВЕТКЕ 220
17. Светозар Марковић:
ПЕВАЊЕ И МИШЉЕЊЕ 220
18. Сава Немањин:
ЖИВОТ СТЕФАНА
НЕМАЊЕ 230
19. Бора Станковић:
КОШТАНА И ДРУГЕ
ПРИПОВЕТКЕ 240
20. Иван Цанкар:
НА КЛАНЦУ 240
21. Владан Недић:
ВУКОВИ ПЕВАЧИ 270
22. Богдан Поповић:
ОГЛЕДИ О КЊИЖЕВНОСТИ 250
23. Милован Глишић:
ПРИПОВЕТКЕ 300
24. Стефан Митров Љубиша:
ПРИПОВИЈЕСТИ 300
25. Миодраг Поповић:
ЦЕТИЊСКИ БОНИК 300

СТРАНА КЊИЖЕВНОСТ

37. Александар Блок:
ПЕСМЕ 150
38. Владимир Мајаковски:
ПЕСМЕ И ПОЕМЕ 170
39. Џонатан Свифт:
ГУЛИВЕРОВА ПУТОВАЊА 200
40. Вилјем Шекспир:
РОМЕО И ЈУЛИЈА 260
41. Оноре де Балзак:
ЧИЧА ГОРИО 300
42. Максим Горки:
МАТИ 350
43. Шарл Бодлер:
ЦВЕТЕ ЗЛА 350
44. Сергеј Јесењин:
ПЕСМЕ 350

библиотека реч и мисао

доноси најбоља класична и савремена
стварења југословенске и светске
књижевности.

45. Волтер:
КАНДИД 100
46. Николо Макијавели:
ВЛАДАЛАЦ 120
47. Иво Андрић:
ПРОКЛЕТА АВЛИЈА 120
48. Гијом Аполинер:
ИЗАБРАНЕ ПЕСМЕ 120

рад

библиотека

СРПСКА ПОЕЗИЈА ЗА ДЕЦУ

90. Бранко Ћопић:
ЧАРОВНА ШУМА 350
 91. Бранислав Црнчевић:
МРАВ ДОБРОГ СРЦА 300
 92. Милован Даколић:
ШТА СУНЦЕ ВЕЧЕРА 300
 93. Љубивоје Ршумовић:
ДЕТЕ СА СЕДАМ ЈЕЗИКА 300
- Књиге су штампане ћирилицом, у тврдом повезу.

РАД - ИЗДАВАЧКА РАДНА ОРГАНИЗАЦИЈА
11000 Београд, Моше Пијаде 12. Тел.: 404-765 и 422-517

НАРУЧЕНИЦА - ПЗ/26

Овим неопозиво наручујем - упишите бројеве књига које наручујете:

.....

ЗА ГОТОВО - Вредност наручених књига уплатићу поужећем (приликом преузимања од поште). С ПОПУСТОМ од 20% (поручбине испод 1.500.- динара не испоручујемо), или

НА ОТПЛАТУ - Вредност наручених књига уз годишњу камату од 34% отплатићу у редовних месечних рата по пријему књига, рачуна и уплатница, с тим што ћу прву рату уплатити поштару приликом пријема. Књиге се могу отплативати највише у 10 месечних рата, а најмања рата је 1.000 дин. Купци на отплату оверавају нарученицу у организацији где раде, а пензионери прилажу претпоследњи чек од пензије. У случају спора надлежан је Пети општински суд у Београду.

(Презиме и име) _____

(Име оца) _____ (Место и година рођења) _____

(Занимање) _____ (Број личне карте и место издавања) _____

(Број поште, место и адреса стана) _____

(Радна организација и место где је купац запослен) _____

(Датум) _____ М.П. _____ (Овера о запослењу и потпис овл. лица) _____ (Потпис купца) _____

20% попуст

библиотека ЗМАЈ

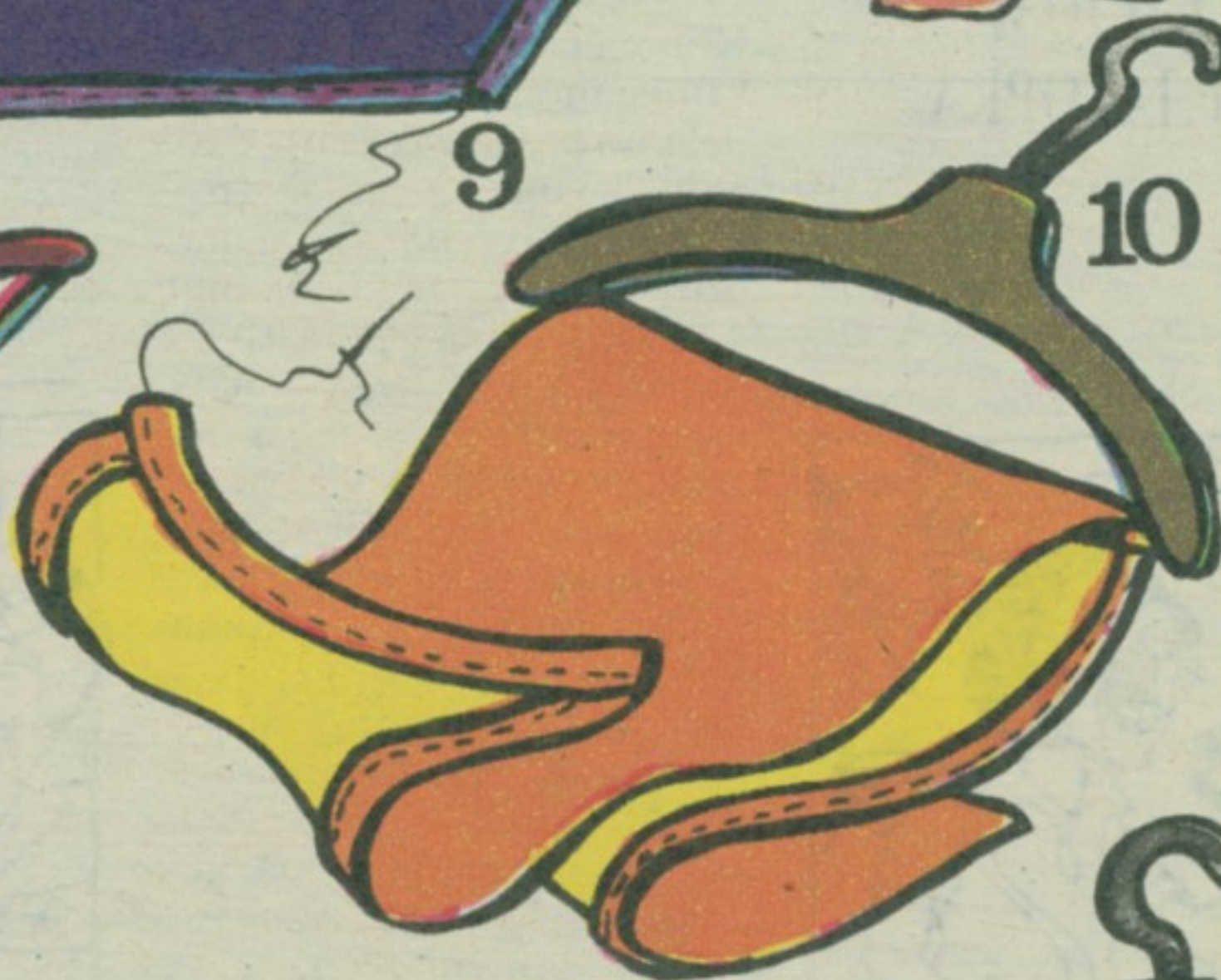
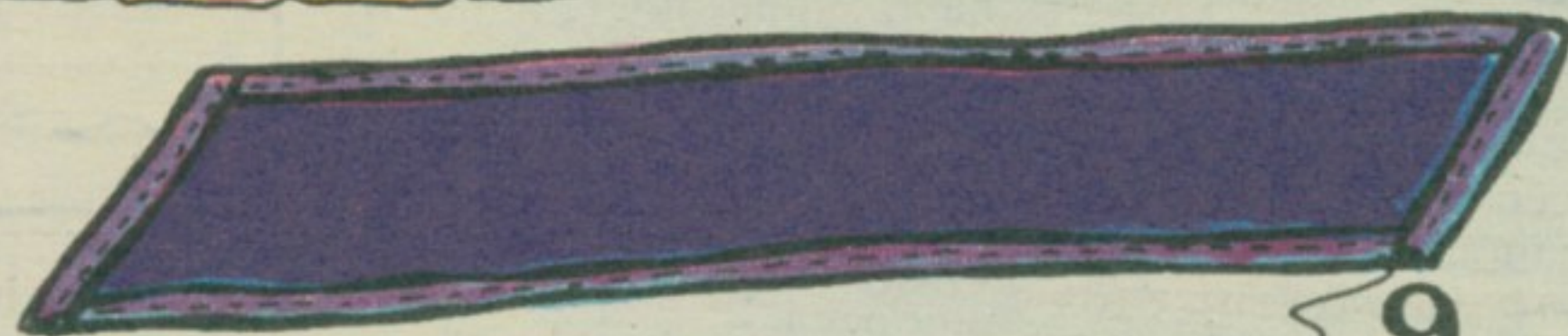
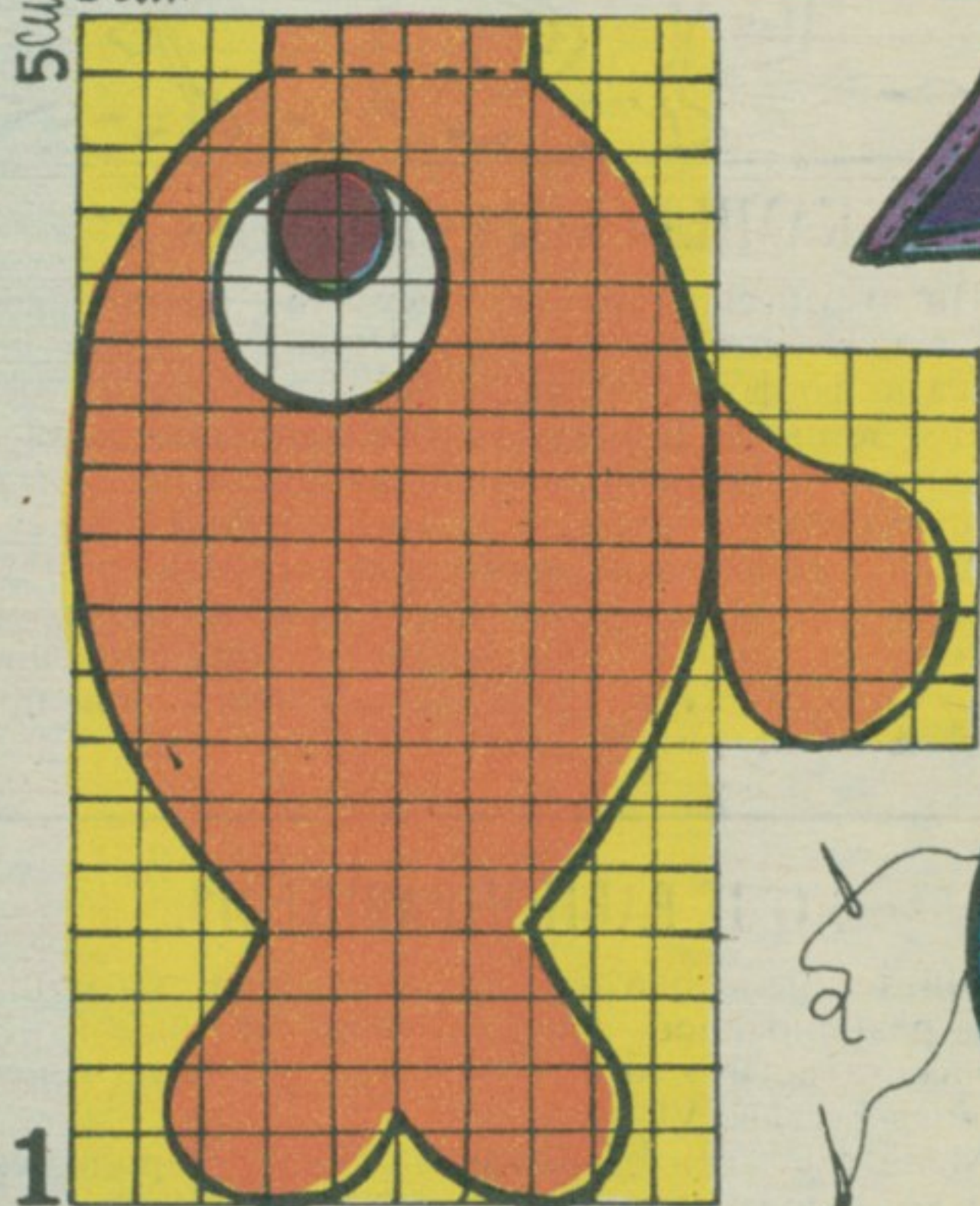
74. Тоне Селишкар:
ДРУЖИНА СИЊИ ГАЛЕБ 400
 75. Чедо Вуковић:
ТИМ ПАВЉЕ СРЦЕ 450
 76. Александар Дима: КАПЕТАН ПАМФИЛ 700
 77. Александар Дима: ВИТЕЗ ОД АРМАНТАЛА 500
 78. Р. Л. Стивенсион: ОСТРВО С БЛАГОМ 600
 79. Ц. Ф. Купер: КОЖНА ЧАРАПА 700
 80. Шарл де Костер:
ТИП УЛЕНСПИГЕЛ 700
 81. Емилио Салгари: ЦРНИ ГУСАР 1.200
 82. Емилио Салгари:
КРАЉИЦА КАРИБА 800
 83. Кристина Еренстрале:
ПЕТИ УГАО 800
 84. Жил Верн: ПУСТОЛОВИНЕ КАПЕТАНА ХАТЕРЕ 900
 85. Жил Верн: ПУТОВАЊЕ У СРЕДИШТЕ ЗЕМЉЕ 1.200
 86. Жил Верн: МИХАИЛ СТРОГОВ 1.200
 87. Марк Твен:
ДОЖИВЉАЈИ ХАКЛБЕРИ ФИНА 1.200
 88. Данијел Дефо:
РОБИНСОН КРУСО 1.400
 89. Капетан Фредерик Меријет:
ПОМОРСКИ КАДЕТ ЦЕК ИЗИ 1.400
- Књиге су штампане латиницом у тврдом повезу.

КЕСА ЗА РУБЉЕ

5 см. 5 см.

10

11

1

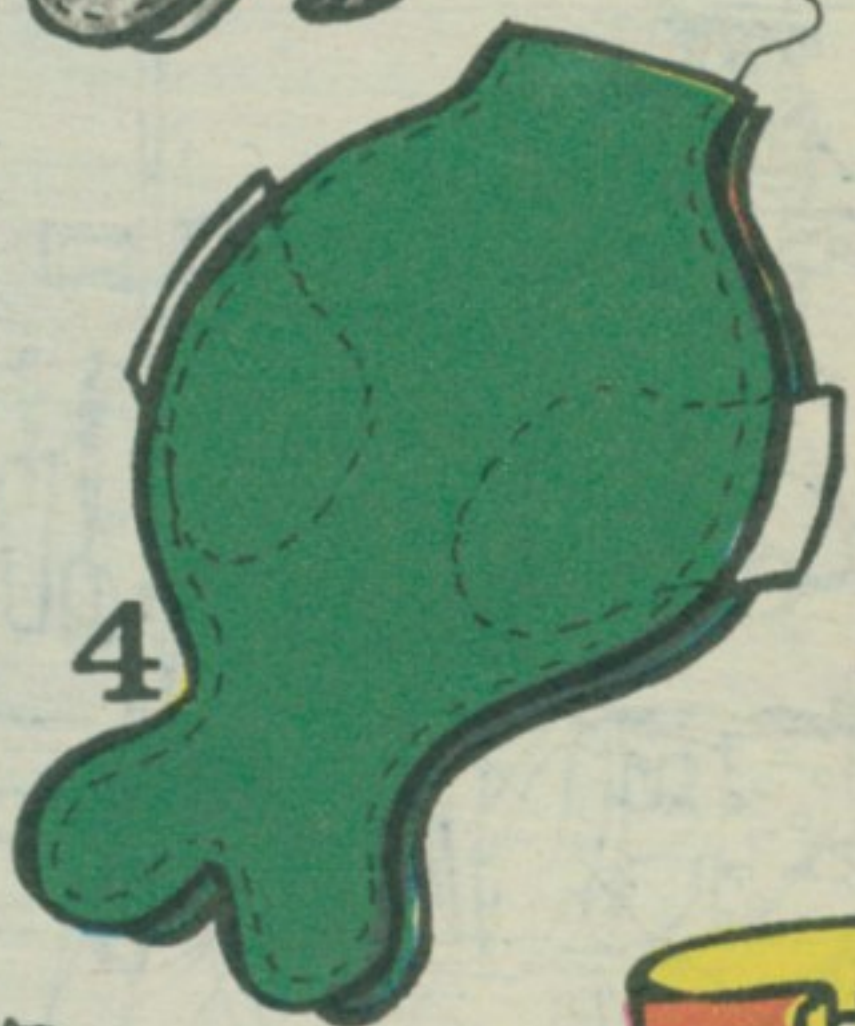
2

3

4

5

6

7

8

Показаћемо вам како да направите кесе за рубље: једну у облику рибе за чист веш и другу која виси о вешалици за прљав веш. За кесу-рибу вам је потребно око 120 м материјала, али можете користити и крпице преостале од ранијег шивења (само пазите да крпице буду од приближно исте врсте материјала).

Рибу кројите према шеми на црт. 1. Тело рибе искројте два пута, пераја четири пута, око и зеницу два пута и две траке за опшивање уста означене цртицама на црт. 1. Прво зашијте очи на тело рибе (црт. 2), затим два и два пераја са наличија па преврните као на црт. 3, а затим са наличија спојите тело рибе по цртицама и то тако што ћете унутра (са лица) заједно са телом, ушити и пераја као на црт. 4. Када рибу преврнете на лице треба да изгледа као на црт. 5. На крају са лица пришијте траку на уста рибе (црт. 6), па преврните на унутра и зашијте по порубу (црт. 7), али тако да остане отвор кроз који ће се провући трака или гајтан (црт. 7). Када кесу напуните чистим вешом, затегните гајтан па ће риба имати изглед као на црт. 8. Тада је можете окачити о неки ексер на зиду.

Ширину кесе за прљав веш одређујете према вешалици коју имате: пребачена преко доње лајсне не треба да се набира. Дужину одредите сами. Крој кесе види се на црт. 9 – порубите материјал са свих страна, пребаците га са лица преко вешалице (црт. 10) и проштепајте поново по цртицама назначеним на црт. 11, који истовремено представља и готову кесу. Са стране оставите рупу кроз коју ћете убацивати веш. На кесу можете нашити украсе од крпица у облику цвећа, чарапа и сл. Вешалицу обесите у купатилу на погодном месту.

СИЛОМ УРЛАТОРКА

Не спреће се баш тако често у Амазонији бела жена, и то још како чучи на високом дрвету. А управо то се десило.

Амазонка се зове Адела Коновер, новинарка је по занимању, а улогу хероине одиграла је сасвим случајно. Заостала је за групом својих колега да нацрта један „предиван дивљи цвет“ и кад је потрчала да их стигне, од њих ни трага. Почела је да дозива, више, урла у помоћ, све док је глас није издас. У међувремену спустио се мрак, стизала је страшна ноћ у дунгли пуној крикова дивљих звери, змија, инсеката... Новинарка се успендрала на једно високо дрво, извадила магнетофон и заурчала у њега, једном али јаако.

Тако су је и напали. Захваљујући магнетофонском крику који су чули Индијанци из једног амазонског племена. ■

ЗАБРАЊЕНО ПУШЕЊЕ И БИЈЕЊЕ

Пушење може да буде погубљено у авиону, нарочито ако путнику који је страствени пушач пилот забрани да запали цигарету. Ових дана у Њу Церсију замало се није догодила авионска несрећа кад је пилот малог двомоторца забрањено путницима да пуше. Један гневни путник скочио је на њега, почео да га бије и отима му команду, па је авион пропадао, пикирао, правно дупинге... Све се, срећом, добро завршило. Само је разбеснели путник, пошто су слетели, предат суду и сад му прети казна од 20 година робије због „мешања у пилотирање“. ■

ЗАР ЗБОГ ТОГА ДА ПРЕЂЕМ УЛИЦУ?!

Неколико последњих година живота мађарски књижевник Ференц Мол-

нар (1878-1952) провео је у њујоршком хотелу „Плаза“ при чему се својски трудио да што ређе излази на улицу. У Савртничком страху од велиградског саобраћаја све

ШТО ЦРЊЕ ТО БОЉЕ

Постоји опасност да Америка личи на велико погребно предузеће.

Од прошле године Американци лудују за црном бојом. Произвођачи? Они само задовољно трљају руке. Тражи се црни намештај, црни хај-фај уређаји, црне постељине и јастуци. И прибори за јело имају црне дршке. И столњаци су црни, чак и салвете. Црни су и фрижидери, веш машине, шпорети.

Разуме се уз намештај иду власници одевени у црно. ■

ВАЖНО ЈЕ НЕ МЕЊАТИ БАНКУ

Недавно је Прва шкотска национална банка одобрила четворогодишњи кредит извесној Венди Вестфол, иначе својој бившој благајници. Ништа необично да Венди није „бивша“ зато што је про- неверила суму на коју јој је банка сада и одобрила кредит. У неку руку, савршено логично. Све трансакције остале су у истој кући. ■

послове обављао је никада не напуштајући блок у коме се налазио хотел. Једном речју, успевао је да завршава све послове, а да никада ногом не закорачи с плочника на улицу.

Неколико блокова од њега станао је један његов стари познаник из Будимпеште кога су морице брачне несугласице. Једног дана овај је у хистерији телефонирао Молнару молећи га да што пре дође до њега, жена га је напустила, побегла с његовим најбољим пријатељем и са собом однела сву заједничку уштеђевину, објаснио је грцајући.

Молнар је стрпљиво сачекао да му се несрећник изјада да би му на крају одбрусио:

— Не очекујеш ваљда да само због тога пређем улицу? ■

КАМИЛА КОЈА СВЕТЛУЦА

Ни пустињски каравани нису више што су некад били. Сада светlucaју у мраку. Не светluca баш све, него само фосфоресцентни амови на камилама које у богатим земљама Блиског истока одавно користе сви гоничи којима је иоле стало до сопственог угледа. Сем што су лепо за око, фосфоресцентни амови су и практични: ем је уз њих много теже загубити камилу у оноликој пустињи, ем је могућност да на њу налети неки аутомобил далеко мања. Јер, ни пустиње више нису што су биле: много су мање пуне, а много више прометне. ■

КО ЈЕ РАВНОПРАВНИЈИ?

Шведска је једина земља на свету која има министра за равноправност али то за сада, утврдила је неумољива статистика, није успело ни мушке ни женске поданике Густава VII.

Мада им закон дозвољава да узму „породиљско одсуство“ и до годину дана, само 20 одсто Швеђана користи то право и то, просечно, не више од 47 дана. Дале је израчунато да Швеђанка утроши 35 часова недељно на послове у домаћинству, а њен муж не више од седам-осам. Ваљда не може друкчије кад оне не ра-

де ништа друго а они само доносе кући гомили новца. Ипак, није тако: преко 80 одсто жена које имају децу предшколског узраста запослено је! Јадне оне.

Али, јадни и они. Јер, Швеђани се и поред свега наведеног стално буне да су потлачени и угрожени, па су отворене установе које пружају помоћ мушкарцима (правну, менталну, социјалну). Не смеју да пију, шамирају жене, да их присиљавају на брачне дужности. О невољама с децом да и не говоримо...

За крај један охрабрујући пример: нови шведски министар иностраних послова Стен Андерсон је, примајући одговорну дужност, изјавио да ће ретко моћи да прихвата позиве на пријеме и вечере јер мора да кува деци кад му жена ради. ■

ШТА ЈЕ СВЕ ЛЕК

Шта је лек? Лек је супстанца која, пошто је примените на експерименталној животињи, производи научни рад. Ко да се с овим не сложи кад то тврђење долази из уста нобеловца, фармаколога Ота Левија.

ПРЕ 63 ГОДИНЕ
РОДИО СЕ „ПУТНИК“

ЖИВОТ ДОСТОЈАН ЧИНОВНИКА

...За Чулића држим да је одличан стручњак и врло подесан за скрупулозно вођење послова, за рашчишћавање заплетених књиговодствених ситуација, за распоређај послова и има организационог духа и рутине иако нема довољно енергије и ауторитативности, пошто има скроман изглед.

...У саобраћајном одељењу нема шта много да се каже. Ту сада ствари теку прилично правилним током. Савић је одличан и радишан, само ћутљив и помало ситничав. Циндро вредан и добар али презадужен што може да шкоди и угледном друштву.

...Одсек за афисажу: Хајдуковић, жив, енергичан, врло радишан, али нешто сувише фантастичан и оптимиста. Препоручио га је генерални инспектор Благојевић. Много се задужује што уосталом није ни чудо крај мизерне плате и четворо деце и жене.

...У ужем секретаријату имамо два лица: гђу Гођевац и г. Ђорђевића. Оба двоје су постали секретари силом прилика. Ни једно ни друго по квалификацијама, по ранијој пракси и способностима нису то да постану, али мора се имати у виду да у друштву није било подеснијих лица... У своје време, по исту г. Менжелеја, који такође није био подесан за то место, конфузан и без система у послу, имао је да дође г. Веселић који је био пробно ангажован и дао одличне резултате, али због неодлучности управе која је доцкан донела решење, нашао је себи друго место. Држим да би се тога човека могло евентуално још придобити за нас, ако не добијемо неког бољег и ако нам финансијске прилике дозволе уопште ангажовање.

Што се тиче гђе Гођевац она је одличан чиновник и врши своју службу врло савесно и до крајности пожртвовано, али с обзиром на ограничено познавање језика и непознавање стенографије не може да врши цео секретарски посао. Г. Ђорђевић је доста добар чиновник, али још и сувише млад и неискусан, па немајући још потребну пословну рутину често губи из вида важне моменте, нема довољно прегледа, нема много иницијативе и присебности духа, но у последње се је време много у том погледу поправио иако још ни издалека није зрео за положај секретара.

...У архиви налази се гђа Тоцић која је нешто чудна али је у раду врло пожртвована и марљива.

Слабо познаје стране језике. У архиви помаже још и гђица Крсмановићева која ради на телефонској централ и препоручена нам је од г. Лазе Милошевића. Врло је прилежна али не познаје ни један страни језик.

...Билетарница Београд. Кужник је врло добар шалтерски чиновник, за њим одмах долази гђица Максимовић која је сем тога крајње пожртвована и веома воли свој посао. За њу не постоје ни празници ни прековремени рад, она је тако рећи увек ту. Рђава страна поменутих је доста груб урођени манир који се због рђавог васпитања и поред свих наших напора тешко лечи, те често ос-

ОВАЈ „ПОВЕРЉИВ“
ИЗВЕШТАЈ
САСТАВЉЕН ЈЕ ПРЕ
30 ГОДИНА ПО
НАЛОГУ УПРАВЕ
МЛАДЕ ТУРИСТИЧКЕ
АГЕНЦИЈЕ „ПУТНИК“

тавља рђав утисак на странке.

Најотменији и за публику најрепрезентативнији чиновник јесте Лукић који је доста рутиниран шалтерски чиновник, а сем тога говори лепо стране језике. Ако му не повисимо плату одмах, могли бисмо га лако изгубити јер он не може даље са садашњом платом а има квалификације да себи лако нађе другу службу. Мана му је да је нагљув и није својом спољашношћу нарочито привлачан што у билетарници значи много...

Овај поверљиви извештај није потписан. Настао је 1933. године за потребе Управе „Путника, Друштва за саобраћај путника и ту-

риста у Краљевини Срба, Хрва и Словенаца А.Д.". Колико је био од користи не можемо да проверимо јер нисмо пронашли сличан поверљиви, па чак ни јавни извештај „Путникових“ путника.

Сачуван је један статистички извештај о чиновницима „Путника“ из 1931. године у којем пише да је „централа „Путника“ у Београду имала 58 службеника, од којих су 45 на раду у дирекцији, девет на билетарницама у Београду, а четири у Скопљу. Укупна њихова месечна примања износила су 125.000 динара или нешто преко 2.000 просечно по службенику“. У извештају се даље каже да је половина од укупног броја службеника говорила један до три страна језика и да су били млађи од 25 година. Осталих двадесет девет службеника били су стари: од 25 до 45 година (16 службеника) и преко 45 година (9 службеника). Већина службеника имала је средњу стручну спрему.

Да бисмо илустровали колико се у „Путнику“ бринуло о угледу његових чиновника и опхођењу према муштеријама навешћемо и делове из „Уредбе о службеницима“ из 1932. године:

„члан 29. – Службеници су дужни увек давати публици тачне и стручне информације понашајући се при томе предусретљиво. За време општења са публиком, забрањено је службеницима пушење.

члан 30. – У своме приватном животу дужни су сви службеници пристojно се понашати, да ни уколико не уде угледу Друштва и избегавати посету места и локала, где би могли бити изложени непријатностима. Нарочито се забрањује коцкање и живот који не одговара достојанству чиновника.“

Д. Чварковић

Илустровао Димитрије Костић

АКО ВАМ СЕ НОВАЦ ЗГАДИО

КУПУЈТЕ НА ЧАСНУ РЕЧ

ПОТПИСОМ УМЕСТО НОВЧАНИЦАМА, ВЛАСНИЦИ КРЕДИТНИХ КАРТИЦА МОГУ ДА ПЛАЋАЈУ НА ДЕВЕТ ХИЉАДА ПРОДАЈНИХ МЕСТА У ЈУГОСЛАВИЈИ.

Када су се на изложима наших продавница први пут појавиле плаве налепнице „Дајнерса“ – ознака да привилеговани чланови овог светског новчаног клуба могу у радњи куповати на потпис и „на часну реч“ – дешавало се да понеки пролазник сврати и приупита продавачицу:

– Мала, а пошто ти је тај... Овај, дајнерс?

Данас се у Југославији картицом може куповати на девет хиљада места.

После плаве картице „Дајнерса“ стигла је зеленкастосива „Америкен експреса“, па „Еурокард“, а „Југобанка“ од прошле године послује са „Визом“. Ове четири картице су најраспрострањеније у свету.

Процењује се – подаци о томе

обично су пословна тајна – да данас петнаест до двадесет хиљада Југословена у свом новчанику носи и – картицу.

Картончић за вечеру

На почетку, картица је била привилегија богатијих људи. Да се после сваког obroка не би за-

марали вађењем новчаника и подмиривањем рачуна, велике хотелске корпорације омогућиле су својим виђеним гостима да читав износ дају на крају месеца. Знак идентификације био је картончић с подацима. Тако је 1894. у Сједињеним Америчким Државама рођена кредитна картица.

**НАГРАДА
СВАКОГ МЕСЕЦА**

Само за чланове ПЕЗ клуба!

1 пут месечно – **1 СУПЕР НАГРАДА**
и 100 других награда

Постаћеш и ти пријатељ ПЕЗ-а и члан ПЕЗ клуба кад пошаљеш 5 омота ПЕЗ бомбона.

ПЕЗ ПОЗДРАВЉА СВОЈЕ ПРИЈАТЕЉЕ!

Испуњен купон пошаљи на адресу:
ПЕЗ ПРИЈАТЕЉ 61110 ЛЈУБЉАНА, пп. 38

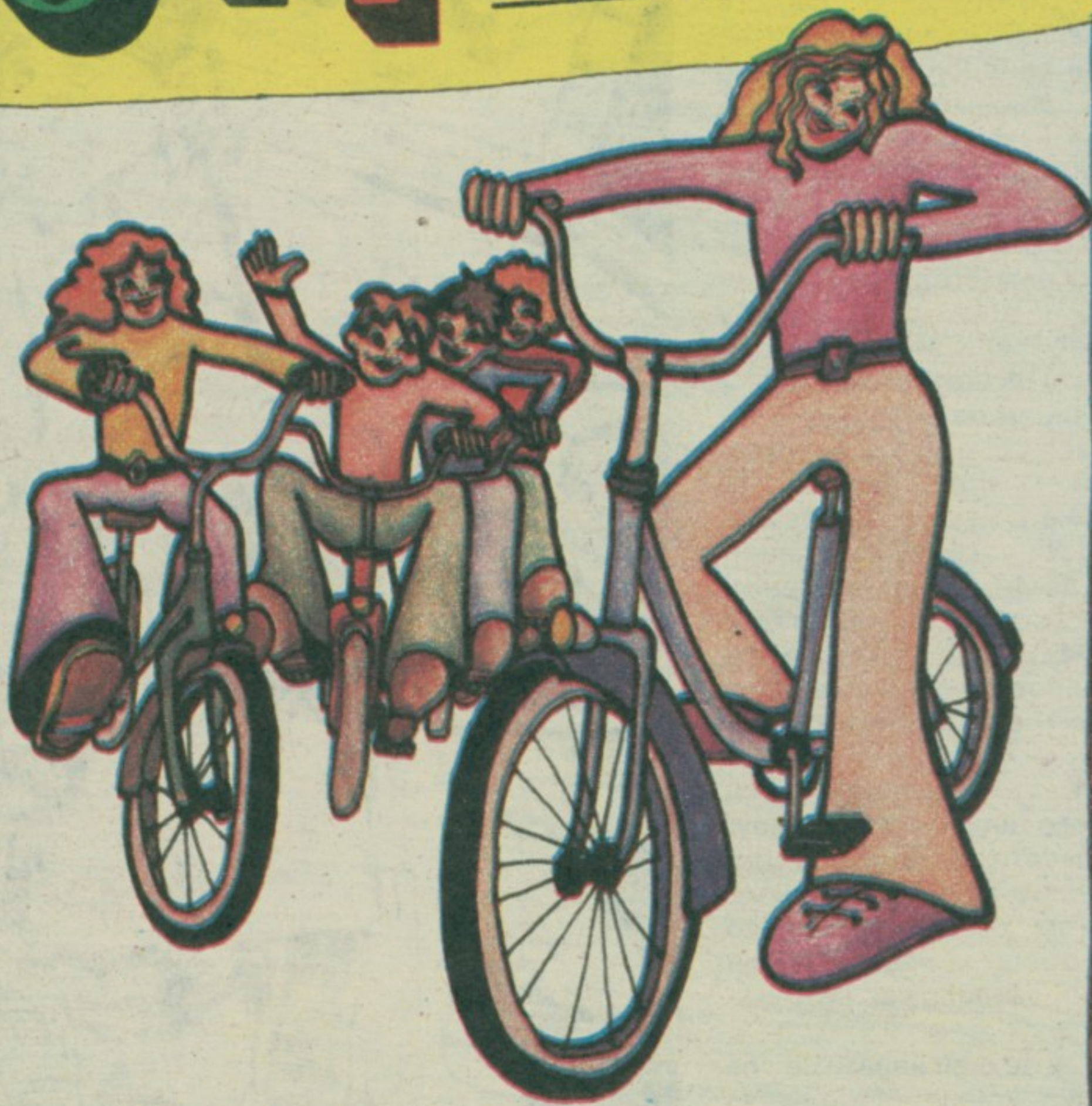
Купон испуни штампаним словима, исеци и налепи на дописницу

Презиме и име

Улица и кућни број

Пошт. број и место становања

датум рођења

Трошите елегантно, милионери одавно знају – готовина квари цепове: ДАЈНЕРС, АМЕРИКЕН, ЕУРОКАРД, ВИЗА...

Од 1920. године те кредитне картице улазе у новчанике све ширег слоја људи. Додуше примена им је ограничена. Најчешће се користе за плаћање бензина на пумпама највећих нафтних компанија као што су „Шел“, „Еко“, „Тексако“.

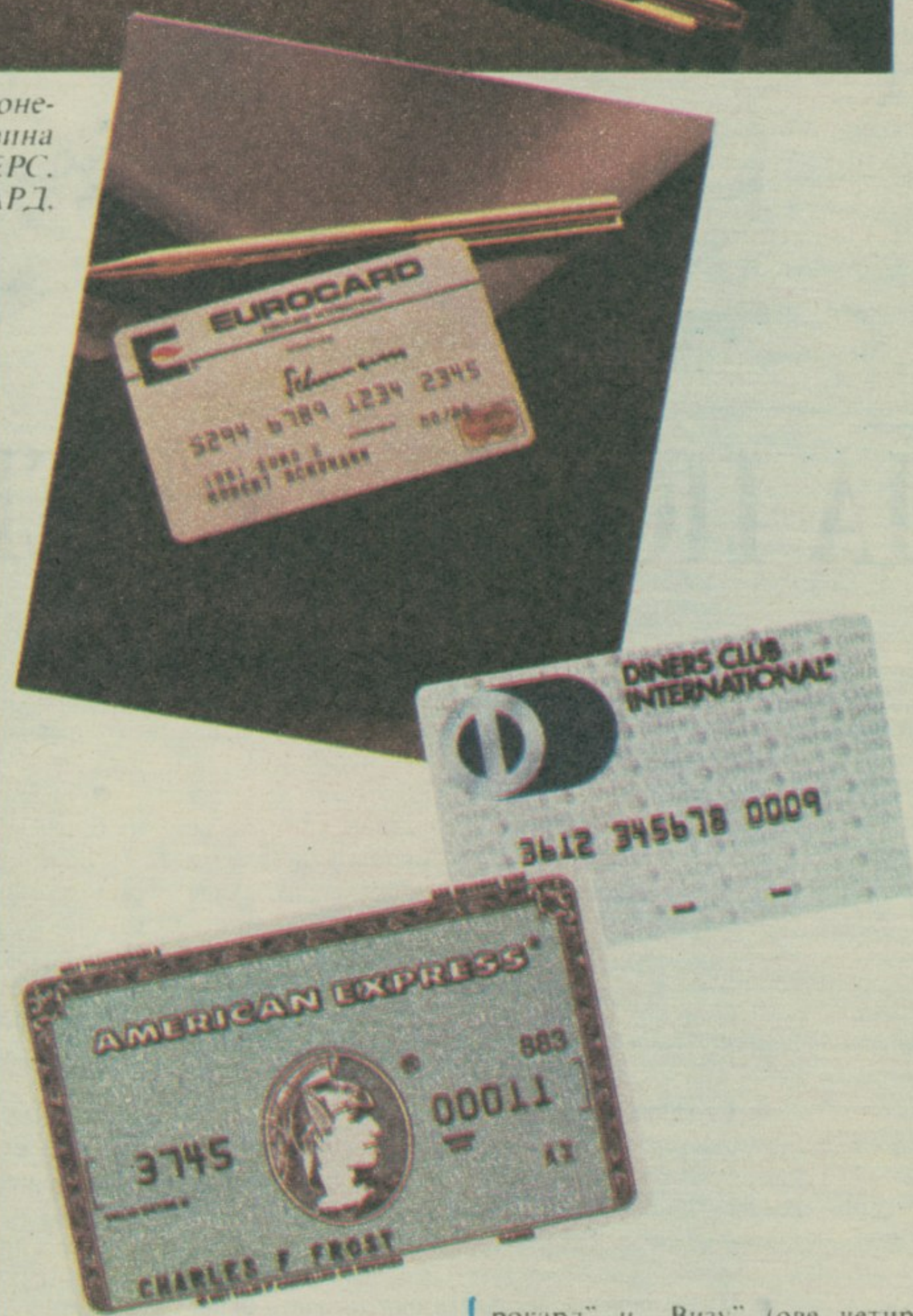
Све до средине педесетих, до појаве компјутера који су убрзали наплаћивање и контролу, кредитне картице нису ушле у најшире слојеве. А тада, људи полако схватају да је боље носити уза себе картицу него готов новац. Паре је свако лако могао да вам опљачка, а картицу, ако би и узео, тешко да је могао да искористи. Власник би крађу пријавио, у року од једног дана на свим продајним местима стигло би обавештење да картица под тим и тим бројем више није важећа.

Носи данас – плаћај сутра

За разлику од чека који је, преведено на једноставан језик, новац представљен папиром издатим у банци, картица је нешто сасвим друго. Она је сурогат новца, папир без вредности који само служи као документ којим њен власник доказује да има пара на рачуну. У радњи у којој купује, на пример, веш машину, на благајни покаже картицу. Записује се њен број и рачун се шаље централни. Централна плаћа радњи, а власник картице централни.

Увек постоји, како нам је рекао др Драган Костић са Института за упоредно право, троструки однос. Између централе односно издавача картице (код нас она носи назив – новчана а не кредитна картица) и власника, централе и продајног места и власника и продајног места.

Велика предност картице је што човек и у тренутку кад нема при себи ни новца ни чекова може нешто да купи, да подмири рачун у хотелу, да набави авион-

ску карту, да плати аранжман у туристичкој агенцији... Поред тога, од тренутка кад је показао картицу (и „платио“ нешто) до момента кад му стигне рачун може да прође и по месец и више дана. То је, у ствари, одложено плаћање.

Како да постанем „елита“?

Често се каже: да би добио „Американ Експрес“ картицу или „Дајнерс“ треба да наведеш и шта су ти баба и деда имали. Добити ове две картице или „Еу-

рокард“ и „Визу“ (ове четири картице за сада постоје у Југославији) значи предати уредно попуњен формулар и – чекати. Комисија ће одлучити да ли ћете је добити или не.

Тачни критеријуми се не откривају, рекао нам је Бранко Јевтић, шеф у пословници „Атласа“ (ова туристичка агенција заступа „Американ Експрес“). Да ли ће неко постати власник картице или не, не објашњава се.

Једино што се зна је да картицу чешће добијају људи са сталним извором прихода него „слободњаци“. За сада „Американ“ има пет хиљада особа у нашој

земљи. „Дајнерс“ отприлике исто. Са „Еурокардом“ их је знатно мање, „Виза“ је почела да се издаје од прошле године у „Југобанци“.

Ове четири картице, уједно и најраспрострањеније у свету, пружају велике могућности. Ако се зна да је „Виза“ заступљена у 160 земаља, покрива 13 хиљада финансијских организација и има 94 милиона власника јасно је да је, уз све остале, и ова картица „освојила“ земаљску куглу.

Тешко је данас рећи колико тачно картица има у свету. По неким подацима са краја осамдесетих било их је 200 милиона.

Шта је то „златна картица“?

Поред картица раширених по целом свету, постоји и велики број локалних. Мало већа робна кућа у Њујорку имаће своју картицу за купце који често у њој пазаре. Исти је случај и са познатијим хотелима, банкама, разним агенцијама.

Тако постоје и телефонске картице. Има их око педесет милиона Американаца. Свака је заштићена шифром од четири броја који би требало да зна само власник и телефонска компанија. Међутим, дешава се да неко са стране открије ту шифру и телефонира на рачун власника кога често ни не познаје. Зато се дешавало да забезбедитим људима дођу рачуни и на 150 чак 300 хиљада долара!

Да ли подвале могу да се десе и са осталим картицама? Уколико власник који картицу изгуби или му је неко украде не пријави на време нестанак и непозната особа купује на његов рачун, издавач не предузима ризик. Али, ако нестанак пријави на време, онда се врло брзо алармирају сва продајна места. Зато је честа слика да неко ко показује картицу, мора да сачека док продавац не погледа да ли у билтену (који се издаје на петнаест дана) она постоји записана. Наравно, у земаљама где су компјутери овладали, читав тај посао решава се притиском на дугме. На екрану се одмах покаже да ли је картица исправна или није.

У Југославији се не зна тачно колико човек мора да има средстава у банци да би добио картицу. У САД је минимум 12 и по хиљада долара.

У шифри на картици тачно је исказана горња граница до које власник може да направи рачун. Наравно, постоје и такозване „златне“ картице, малобројне у свету, које немају новчану границу. Јасно је да су њени власници људи са астрономским приходима.

Чланови породице (студенти који још не раде) могу да добију такозвану додатну картицу и рачуни које направе стижу тати. А на тати је да одлучи да ли ће свом детету такву картицу уопште дати.

В. Софреновић

Када листате књиге које шездесете године у историји Лондона описују као „разигране“, веома често, ако не и обавезно, наиђете на слику те танушне, болесно мршаве тинејџерке назване Твиги. То у преводу значи „Гранчица“.

Од рођења па све до шеснаесте године звала се Лезли Хорнби (Lesley Hornby), а онда је почела да се бави манекенством под надимком који ће је начинити славном. Пришло јој га је брат њеног тадашњег саветника и менаџера, понекад и момка, Џастина де Вилнева (Justin De Villeneuve).

Пре двадесет година сам почела да се бавим манекенством, а престала пре петнаест – рачуна са чуђењем у гласу.

Потом је прешла на филм и дебитовала под окриљем Кена Расела у „Момку“ („The Boyfriend“). Ме-

ТВИГИ
– ЕКСКЛУЗИВНО

ГРАНЧИЦА ПОСТАЛА ПЕВАЧИЦА

ђутим, да није имала Расела иза себе, никада не би добила ту улогу. Глумачки синдикат Британије ју је спречавао јер је била без синдикалне картице коју је опет једино могла да добије глумом. Ни продуценти филма је нису хтели:

– Ко би желео манекена у мјузиклу? Требало је да певам, степенујем, глумим... ништа од тога пре нисам радила. Срећом, био је ту Кен, а то је само могло да значи да ће бити како он жели.

Затим се преселила у позориште, на телевизију, снимала је плоче. Пре девет година имала је хит-сингл „Ево ме поново“ („Here I Go Again“), снимила је и два албума пре него што је нестала у светлима Бродвеја, улогом у мјузиклу „Мој једини“ („My One And Only“). Појављивала се и у филмовима „W“, „Одлази невеста“, „Браћа Блуз“.

Сада се вратила певању и њен нови сингл „Осети емоције“ звучи веома савремено, као актуелна предпремијера албума који ћемо добити почетком следеће године. Истовремено је глумила у два нова филма „The Doctor and The Devil“ са Тимоти Далтоном и Џонатаном Прајсом, и „Club Paradise“ са Питером О’Тудом и Џимијем Клифом). Управо је објављена и њена књига „Твиги – Искрен поглед, водич ка лепоти и добром осећању“, делимично аутобиографија, делимично саветодавац „Како постати и остати лепа“. Колико енергије у том још увек танушном телу...

– Пуно је разлога за мој повратак певачкој каријери. Пре свега, никада нисам ни имала намеру да престанем да певам, то се једноставно догодило. Удала сам се и остала у другом стању. Непосредно пред порођај, моја најбоља пријатељица Дона Самиер одвукла ме је у студио, где је била продуцент неколико мојих песама. Са том демо-траком покушале смо да осигурамо уговор у Лос-Анђелесу, али нисмо успеле.

Када је „Мој једини“ постао хит, жудела сам да имам уговор, било је јако глупо што у то време нисам имала плочу. Међутим, како нисам композитор, нисам имала ни песме... а до уговора се не долази тако лако. Месец дана пре завршетка мјузикла, случајно сам налетела на човека који је некада радио у мојој старој диско-кући (Phonogram), а сада ради за „Аристу“. Рекао ми је да нема смисла што више не снимам плоче. Обећао је да ће ми помоћи и ускоро ми је послао траку са неким песмама ових момака са којима сада радим, Тима Смита и Чарлија Шаркбека. Ствари су биле веома добре, комерцијалне, управо оно што сам тражила све време.

● Са каквим си мислима ушла у студио?

– Са истим са каквим све радим, потпуно отвореног погледа. Свакако да желим да имам хит-синглове, међутим, не можеш се надати да ће све завршити златом... Ово је посао у коме је конкуренција веома јака.

● Имаш ли неких предности због тога што си позната?

– Да, иако ми то ствара и проблеме јер моје име је познато, сви имају неко виђење мене, имиџ који нема ничег у стварној вези са мном. Бродвеј ми је доста помогао јер су људи престали да ме посматрају искључиво као „лепо лице“.

● Још влада сумња у твоје способности?

– Да. Мислим да је то зато што сам веома млада била чувена као манекен. Не знам какве то има везе, међутим, сушта је истина.

● Да ли се ситуација побољшава у твоју корист?

– Надам се, знам да су ми нуђене боље ствари. Можда тако и треба да буде јер сам старија, паметнија, нисам тако уплашена да се упустим у ризик.

● Значи да си се раније плашила?

– Свакако, како и не бих када сам имала свега шеснаест година а једина ствар коју сам у животу

радила били су свакодневни одласци у школу. Била сам преплашена, стидљива, нервозна, међутим, било је незаборавно.

● Била си у центру догађања оних година. Како их се сећаш?

– Волела сам оно што сам радила, путовала сам светом и моделовала предивне моделе... Радила сам, нисам имала времена да се осврћем око себе. Нисам одлазила у ноћне клубове, нисам се дружила са славним личностима. Када живиш кроз тако нешто, обично не видиш о чему је цела бука.

Могуће да је ово право време, да се Твиги вратила у тренутку када се и музичка сцена и мода враћају у шездесете године: мини-сукње, фризуре, кошуље... Њен смех одјекује просторијом:

– Клинци који сада прате ову моду нису тада ни били рођени и то може да буде предност, они нису оптерећени мојим ранијим достигнућима. Схватила сам једну ствар: „јаз генерација“ ће увек постојати. Сви ми, тинејџери шездесетих, веровали смо да смо раскрстили са таквим концепцијама, међутим, још увек постоји јаз између нас и деце. Колико год да верујемо да смо модерни, демодирани смо за своју децу...

Твиги се окушала у свему: постоји ли још нешто што би волела да испроба? Постоји ли амбиција после две деценије проведене пред очима јавности?

– Нисам снимила стварно добар филм. Била сам срећна да наступим у неким dobrим филмовима, међутим... Волела бих да добијем стварно добру улогу у филму неког изузетног режисера.

Пре тринаест година „Vogue“ је објавио огромну причу о Твиги описавши је као „духовиту, оригиналну и шармантну девојку разоружавајућег осмеха“. Све то је истина, можда је само нешто заборављено.

Светислав Стојановић

НЕВОЉЕ

У ПОТРАЗИ ЗА НОВОМ КУЋОМ

„Спандау Белеи“ („Spandau Ballet“) су због неких несугласица, напустили диско-кућу „Крисалис“, чији су били и најтиражнији извођачи. Иако су тренутно без уговора, момци се налазе у Минхену, где снимају материјал за нову плочу, коју су припремали током друге половине прошле године у Ирској.

Последњи званични албум групе „Парада“ („Parade“) изашао је у јулу 1984. године. „Колекција синглова“ („The Singles Collection“), са песмама које је са малих плоча одабрала компанија, а који је изашао прошле године, није објављен уз сагласност групе, тако да су „Спандау Белеи“ чак покушавали да судским путем забране телевизијско рекламирање ове, изузетно добро продаване плоче (око милион примерака само у Великој Британији).

ТРАЖИЛИ СТЕ ПЕСМУ

КАД ФАЗАНИ ЛЕТЕ

зашто тражиш каризму у себи пуњена птицо
могућност просвијећености
раздваја те у бексрај жудња за мисијом
мирис земље
концентрични кругови глупости и незнања
као прстење
оно даље не разумијем
изгледа ми да је мртва стража
рекох себи
мој боже колико демагогије суставно поређане у
артиљеријске салве
колико покрадених мисли иза којих не стоји ништа
осим
држње
сујете
власти
и колико покварености треба да се излије пред наше
ноге
и како је до непрепознавања доведена суштина
преваре
и ријека није била ријека у самом почетку
и није нужно да не буде понорница до краја
што се догађа кад мртви фазани лете изнад наших
глава
кад
мртви фазани лете а ни један не пада
што се догађа кад очајање захвати, буде
кад
очајање неумитно прелази у кајање
гледајући из даљине контуре на сцени
падају ми на памет водене боје
умазане руке
брзо се перу

Текст: Џони Штулџ; изводи група „Азра“

ОВО НИСТЕ ЗНАЛИ

Ник Роудс (Nick Rhodes) клавијатуриста групе „Дуран Дуран“ и пројекта „Аркадија“ („Arcadia“), у који су од чланова „Дуран Дуран“ укључени још и Сајмон Лебон и Роџер Тејлор, налази се ових дана у Паризу где припрема уметничку изложбу. Изложба ће, осим у Паризу, бити постављена у Лондону и Њујорку, а на њој ће бити изложени радови истакнутих уметника као што су Енди Ворхол („Andy Warhol“) и Хауард Хоџкин инспирисани песмама са албума „Тако црвена ружа“ – „Аркадије“.

Лепа идеја, но изгледа пре свега са комерцијалним претензијама. Албум „Аркадије“ се, наиме, и поред почетних успеха не продаје онако како су чланови групе очекивали, па је и ово један од начина да се поново подгреје интересовање, а тиме и подстакне продаја плоче.

РЕХАБИЛИТАЦИЈА „ГЊУРАЧКОГ РЕФЛЕКСА“

МОРА ЛИ ЧОВЕК ДА ДИШЕ?

**СВЕ ДОНЕДАВНА,
ЛЕКАРИ СУ
ВЕРОВАЛИ ДА ЧОВЕК
ПОД ВОДОМ, БЕЗ
КИСЕОНИКА, МОЖЕ
ДА ИЗДРЖИ
НАЈВИШЕ 12 МИНУТА.
А ОНДА СУ СЕ
ПОЈАВИЛИ ИЗУЗЕЦИ
КОЈИ НЕ ПОТВРЂУЈУ
ТО ПРАВИЛО.**

Почетком 1974. године све светске агенције пренеле су невероватну вест о случају који се догодио у Норвешкој. Пето-годишњи Вегард Слетемун из града Лилистрема играјући се с друговима на залеђеној реци, пропао је кроз лед и потонуо. Гњурци су успели да га пронађу тек после четрдесет минута кад више није давао никакве знаке живота. Док је стигао у болницу прошло је још двадесет минута. Лекари су тада, практично

ла више од 3° Целзијуса. Свако расхлађивање смањује потребу организма за

ствари – такозвани гњурачки рефлекс и хладна вода.

Др Мартин Немиро даје и детаљније објашњење. Рефлексно заустављање дисања у хладној води изазива успорен рад срца, или како се то стручно каже – брадикардију. То се догађа аутоматски, па је отуд овај процес назван још и „гњурачки рефлекс“. Истог часа крв, која је још засићена кисеоником, престаје да одлази до расхлађеног ткива коже, мишића и других органа који могу дуже да издрже „кисеоничку глад“ без штете и сва се усмерава ка живот-но важним центрима организма – према великом

без икакве наде у успех, почели да му дају вештачко дисање а онда прешли и на отворену масажу срца. И, десило се чудо: појавили су се први знаци живота. Дечак је два дана и две ноћи остао без свести, а онда је отворио очи и упитао:

– Где су моје наочаре?

Вест о овом јединственом случају одјекнула је у медицинским круговима као права сензација. Јер, до тада се сматрало да човек има неке шансе да се поново врати у живот ако под водом остане најдуже 6 до 12 минута, а ако се и дешавало да се спасе неко ко је дуже остао без кисеоника, мозак је био трајно оштећен.

Како је онда могућно да је Вегард не само остао жив него је потпуно здрав? Лекари су поставили хипотезу да је дечака спасла нагла хипотермија (снижење температуре): вода у коју је пао није има-

кисеоником, па се тако одлаже и тренутак кад у мозгу долази до непоправивих оштећења. Па ипак, ова претпоставка није могла да задовољи лекаре јер ни издалека није потпуно објашњавала чудесан Вегардов повратак у живот.

У марту 1975. догодио се нов невероватан случај. Осамнаестогодишњи Американац Брајен Канигем упао је заједно са својим аутомобилом под лед и остао испод воде пуних 38 минута. Међутим, то уопште није сметало лекари-ма да га после вишечасовних напора врате у живот. Свет је био запањен, лекари збуњени. Многи од њих заинтересовали су се за овај проблем, а међу њима и амерички научник Мартин Немиро с Мичигенског универзитета. После дугог проучавања он је успео да утврди да су Брајену, који је више од пола сата остао без кисеоника, помогле да преживи две

мозгу и срцу. Захваљујући томе ћелије ових органа не изумру и по неколико десетина минута!

Откриће америчких научника из корена је изменило однос према дављеницима извађеним из хладне воде. Пружање прве помоћи продужило се иза оних више него граничних 12 минута. Резултат: у последње време лекари су успели да спасу неколико безнадежних случајева.

Интересантно је навести и мишљење Мајкла Дејвидсона, лекара из Филаделфије који се такође бавио овим необичним случајевима. По његовом мишљењу феномен брадикардије, који је у еволуционом ланцу додељен сисарима који живе у води, сачувао се и код човека и то највише код деце. Посебно код беба! Отуд њихова невероватна издржљивост под водом.

В. М.

СВЕТИОНИК БЕЗ СВЕТЛОСТИ

Назива се Скотова литица. Индијанци су јој дали име – меапате.

Данас је национални споменик Сједињених Америчких Држава и једно од природних светских чуда.

Средином прошлог века била је сведок бурне историје те земље. Река људи без игде ичега, са само најнужнијим ствари-ма, кретала се запрежним колима, најчешће пешице из источног у западни део државе. Запад је био пуст, ненасељен, а земља се делила бесплатно. Могућности да се побегне од сиромаштва и започне нови живот биле су велике.

Али, требало је стићи на Дивљи запад.

Пут је био дуг, а опасности су вребале на сваком кораку. Колонизаторе су косиле болести, напади непријатељски расположених Индијанаца, дивље звери... Једну породицу у близини Скотове литице на спавању су усмртиле змије звечарке. Караван који је туда прошао неколико месеци касније наишао је на костуре.

Стари Скот и звечарке

Најтеже од свега био је недостатак путоказа. Људи су се кретали насуми-

це, углавном по казивањима трапера који су пустим крајевима претходно крстарили.

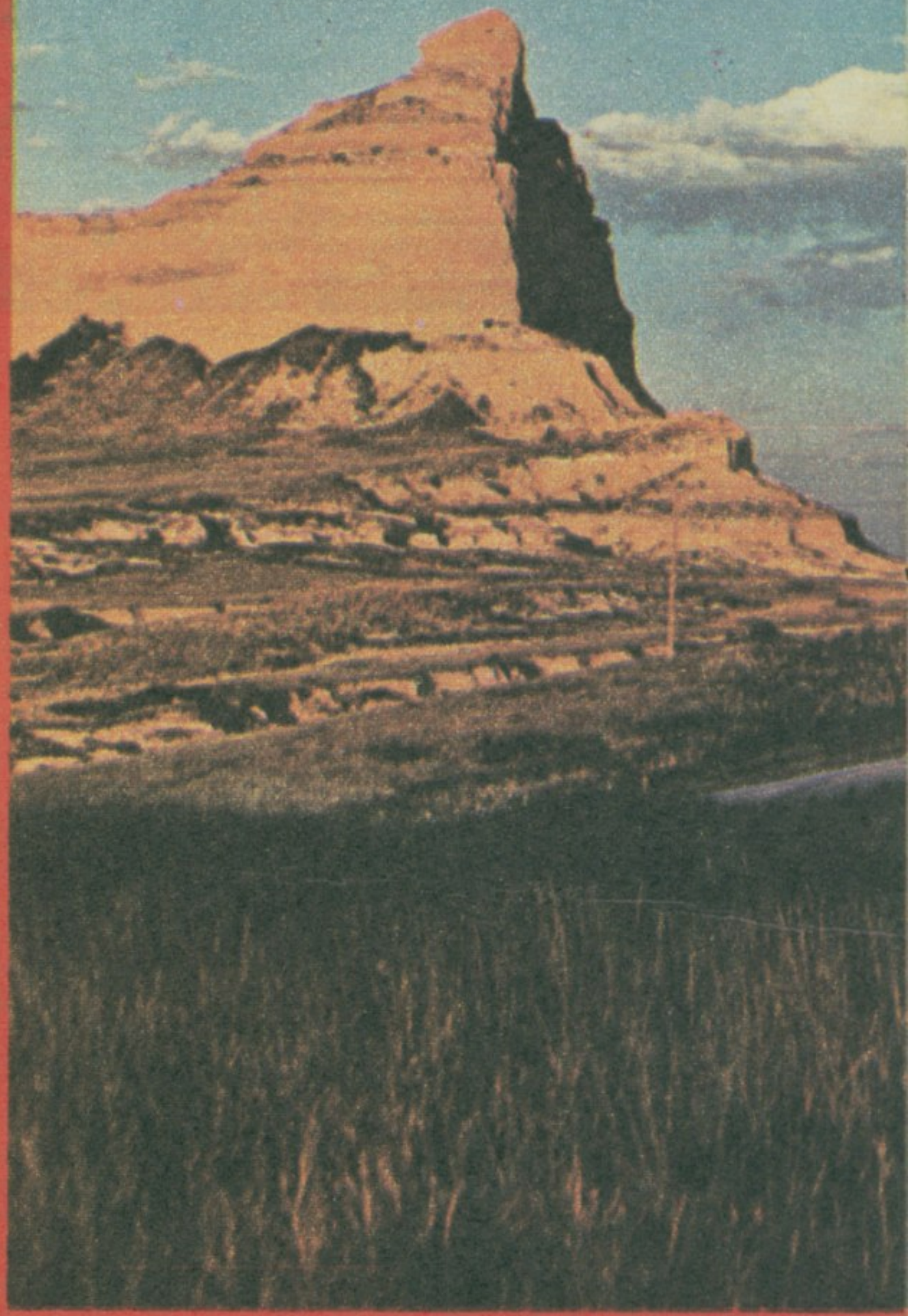
А онда се раширио глас да је Скотова литица најсигурнији оријентир. Трапери су говорили: „Идите у Небраску, а затим на запад. Угледаћете црвену планину. Види се и са даљине од 200 километара! Немогуће је прећи је, али се иза литице налази узак пролаз.“

Тако је Скотова литица постала капија Дивљег запада кроз коју је за само десет година, између 1850. и 1860, прошло 150 хиљада колонизатора. Верује се да је то највећа миграција у историји Сједињених Америчких Држава.

А даље?

Даље више није могло да се погрешни. У било ком правцу да се крене, човек би се нашао на Дивљем западу.

Стари трапер и трговац крзном Хиром Скот никада није могао ни да помисли да ће његово име постати значајно. Када људска нога није смела да крочи у тај дивљи предео, он је једини скупно храброст. Спријатељио се са Индијанцима, несметано ловио звери, ретко се враћао у цивили-

зацију – тек да прода крзна. И тако годинама. Једног дана Индијанци су га нашли мртвог у близини литице чије је врлети познавао као свој цеп. Звечарке су му дошле главе. Литицу су назвали – Скотова. Бели досељеници који су од њега сазнали и за пролаз иза стене увек би ту застајали да Скоту одају пошту.

Пролаз није био широк, али добра изворска вода и шума омогућавали су логоровање и предах. Пута није било, али су многобројни колски точкови, који су се туда готово свакодневно котрљали, оста-

**БИО ЈЕ ОРИЈЕНТИР
РЕЦИ
КОЛОНИЗАТОРА
КОЈА СЕ КРЕТАЛА
НА ДИВЉИ ЗАПАД,
АЛИ И НАЈТЕЖИ
ПРОЛАЗ ГДЕ СУ
МНОГИ ОСТАВИЛИ
КОСТИ.**

вили дубоко усечене трагове.

За пролаз иза Скотове литице везан је и истори-

јат старих линија Оверланд Стеиц и Пони Експрес које су кочијама превозиле путнике и пошту. Једног од најхрабријих кочијаша Пони Експреса док је био дете заробили су Индијанци. Они су га подигли и васпитали као Индијанца. Тако се и понашао до младости дана. А онда, кажу, једног дана навреле су му слике из прошлости. Као кроз маглу сетио се кола с арњевима, родитеља, индијанског упада, вриска, покоља...

Чим је уловио згодну прилику, младик је напустио саплеменике. Како је

код Индијанаца изванредно развио чула и упознао све ћуди природе, у Пони Експерсу су га прихватили оберучке.

Кочија коју је он возио никада није нападнута.

Само једном – код Скотове литице. Убили су га припадници племена у ком је одрастао не знајући да он управља запрегом.

Природна тврђава

Данас је ерозија готово избрисала траг колских точкова, али се они још називају. Држава не дозвољава да се било шта дира, а туристи могу да дођу и осведоче се у патње својих предака.

Скоте Блаф или Скотова литица није црвена. Само се посматрачу с велике удаљености, при заласку сунца, чини да она добија прелеп црвени прелив.

Ова литица је одиста природно чудо. То је монолит висок око 240 и широк 800 метара. Индијанци су га назвали меапате јер на језику племена које је живело у близини израз

значи – брдо око којег је тешко ићи. Данас је литица просечена и посред ње прелази пут број 92. Путницима који пролазе путем 92 чим приђу Скотовај литици чини се да се налазе пред природном тврђавом.

У близини тече река Северна Плата.

Ерозија, којој је подложна Скотова литица, прети да је сравни са земљом. Научници су поболи јаку гвоздену цев при врху литице. После неколико година врх стене се изједначио с врхом цеви. Вишак стене који је „штрчао“ једноставно природа је избрисала!

Скотова литица је крхка па се често догађа да са ње опадају читаве громаде које угрожавају аутомобилски саобраћај. Американци настоје да сачувају овај национални споменик од ерозије облажући га бетонским плочама. Али, ни то не може унедоглед. Ако се тако настави, кажу они, то више неће бити Скотова литица већ гомила бетона.

М. Тојоровић

КАПИИЈА НА ПУТУ

92

Видео-телефон се продорно огласио. Нортроп је притиснуо дирку за пријем и угледао на екрану свог помоћника Маурила.

– Имамо једну гангрену овде, шефе. Вечерас ампутирају.

Нортропу срце брже закуца.

– Колико траже?

– Пет хиљада, сва права.

– Анестезија?

– Нисам успео да их наговорим. Понудио сам 10 хиљада, али нису пристали.

Нортроп уздахну.

– Мораћу значи да преузмем ствар у своје руке. Где је пацијент?

– Општа болница Клинтон. – Маурило је покушао да се оправда. – Шефе, ти рођаци... тврдоглави су. Старица је баш брига, али они...

Операција за публику

– У реду. Остани тамо. Ја ћу да закључим посао – оштро је прекинуо ушепртљаног Маурила. Искључио је телефон и дограбио неколико формулара на којима ће рођаци потписати свој пристанак, наравно ако промене мишљење. Гангрена је гангрена, 10

ТРГОВЦИ

БОЛОМ

хиљада долара је 10 хиљада долара, а посао је посао. Телевизијске мреже су немилосрдне. Дај робу или се губи.

Болница је била стара, смештена у једно од оних вулгарних архитектонских здања од зеленкастог стакла која су била у моди пре више од пола века. Већ у холу запахнуо га је мирис болести који је за већину људи био непријатан, а за њега је био слатки мирис зелених долара. Робот га је одвео на одељење 7. Маурило га је тамо

чекао, покуњен због свог неуспеха.

– Ала сте брзо стигли, шефе! – удворно га је поздравио.

– Шта мислиш, колико треба конкуренцији да се умеша? – набусито му је одвратио Нортроп. – Где је пацијент? И ко је од родбине главни?

– Најстарији син, Хари. Пазите, шефе, веома је похлепан.

– А ко није? – уздахнуо је Нортроп. Пролазећи дугим ходником. Нортроп је радознало посматрао пацијенте. Све сам потенцијални материјал за снимање, задовољно је мислио. Стигли су до одељка у коме је био смештен пацијент са гангреном. Нортроп је размакао завесу. У кревету је лежао изнемогао човек, сиво-црног лица зараслог у браду, сав избоден интравенозним цевчицама. Нортропу се учини да има најмање 90 година. Око болесника седела је увељена родбина.

Нортроп им се тихо и саосећајно обрати:

– Знам да је ово страшна трагедија за све вас. Човек у пуној снази, глава породице... Али, сигуран сам да ће се извући. Зрачи из њега нека снага...

– Ви сте из телевизије? – прекину га један од присутних. – Ја сам Хари Гарднер, најстарији син.

– Ја сам продуцент – рече Нортроп. – Обично не долазим лично, али ми је помоћник објаснио да се ради о тешкој људској драми, да је ваш отац изузетан човек...

Човек у кревету је спавао. Изгледао је веома лоше.

– Већ смо постигли договор. Пет хиљада долара. Не бисмо то радили

**РОБЕРТ
СИЛВЕРБЕРГ**

**У РУЦИ ЧОВЕКА
ПРАЗНОГ ЛИЦА СПАЗИО
ЈЕ СЈАЈНУ ЦЕВ
РЕВОЛВЕРА. ПОЧЕО ЈЕ
ДА СЕ ПОВЛАЧИ, АЛИ ТО
НИЈЕ НИШТА
ПОМОГЛО...**

да није болничких рачуна – рече Хари Гарднер.

– Савршено вас разумем – рече Нортроп својим најосећајнијим тоном. – Зато смо спремни да подигнемо суму. Знамо како болнички трошкови могу да напосто упропасте породицу, и зато можемо да понудимо...

– Не! Морају да му дају анестезију – јави се ћерка. – Нећемо допустити да пати!

Нортроп се благо насмешлио.

– Верујте ми, осетиће само тренутни бол. Почећемо са анестезијом одмах после ампутације. Допустите нам само да ухватимо тренутак када...

– То није у реду! Стар је, бол ће га убити!

– Напротив, научно је доказано да код ампутације бол може и да користи... – дубоко је уздахнуо – а са новцем који ћемо вам дати, свом драгом оцу моћи ћете касније да пружите најбољу медицинску негу.

Родбина се сумњичаво згледала. Коначно је Хари Гарднер проговорио:

– Колико нудите?

Нортроп је пажљиво погледао пацијента. Сасвим је сигурно да неће преживети, са анестезијом или без ње. Какав ће то бити материјал за програм! Прави случај посредног доживљаја туђих патњи какав су милиони гледалаца управо прождирали.

– 15 хиљада за телевизијско снимање, ако дозволите да га оперише хирург наше телевизијске мреже, под нашим условима. Наравно, ми плаћамо хонорар хирургу.

– Па...

– Такође, сносићемо све трошкове пост-оперативне неге вашег оца – брзо је додао Нортроп. – Ако је потребно и шест месеци...

Имао их је. Видео им је похлепу у

очима, читао им је мисли. Чекала их је финансијска пропаст, а старац је ионако полусвестан, неће ништа осетити.

Нортроп је извадио документа, уговоре за репризе за подручје Латинске Америке, ваучере и друге неопходности. Потписано, запечаћено, сређено!

– Вечерас оперишемо – рекао им је Нортроп. – Пружићемо вашем оцу негу коју заслужује.

Готово. Спаковао је папире. Можда је сурово радити ово са старцем, али шта је он ту крив? Само је пружао публици оно што жели, а публика жели крв и измучене живце.

Маурилов отказ

Када се вратио у канцеларију, предао је папире помоћницима, покренуо машинерију за снимање емисије и спремно се да пође кући. Остао му је само још један послић. Морао је да се реши Маурила. Дуго је већ био незадовољан Мауриловим радом, а ово данас је препунило чашу. Маурило није имао маште. Није знао како да склопи посао. Било је толико способнијих, са истанчаним осећајем за ужас, који ће зграбити ову публику.

Позвао је Маурила телефоном, иако је овај седео само две собе даље (овакве ствари никада се нису обављале непосредно) и рекао:

– Имам добре вести за тебе, Тед. Премештамо те на нов програм.

– Премештате...

– Да, да. Мислимо да је заиста штета да те користимо за ове крвочлуне емисије. Твом таленту треба више изазова. Зато те премештамо на дечији програм. Тамо ћеш процветати.

Нортроп је видео на телефонском екрану како су се Маурилу обесиле вилице, видео је како у себи сабира и

45

ДА ЛИ ЋЕ НАС МАСТИ СПАСТИ

МЕЛЕМИ ИЗ ТУБЕГ ТЕЛА

**МОЖДА НИСТЕ
ЗНАЛИ ДА ТИГАР
НЕМА НИКАКВЕ ВЕЗЕ
С МАШЋУ КОЈА НОСИ
ЊЕГОВО ИМЕ. АЛИ
ЗАТО, МОЖЕТЕ БИТИ
СИГУРНИ ДА ЈЕ ОВАЈ
ЛЕК, ПО РЕЦЕПТИМА
СТАРИХ КИНЕСКИХ
ВИДАРА, ЗАИСТА
ДЕЛОТВОРАН.**

Генерације четрдесетих и педесетих добро се сећају времена кад су ђаци морали да пију риблије уље: бар једну кашику дневно, и то под строгим контролом учитеља и директора школе. Мрштење и протестовање није помагало, а држање носа палцем и кажипрстом био је једини начин да се мирис и укус уља што мање осете... Уз помоћ риблијег уља, богатог витаминима из група „А“ и „Д“, сузбијао се тада веома распрострањени рахитис. И нико није могао, а ни сада не може да порекне његова лековита својства.

Риблије уље први су почели да користе северњаци, нарочито рибари који су имали обичај да, припремајући бакалар за сушење, издвоје јетру највеће рибе – за дете или за супругу која очекује бебу. Јетра је, наравно, морала да се једе сировом и на начин како је налагао обичај: уз помоћ специјалног ножа и уз „чаробне“ речи које терапију нису чиниле ни мало пријатнијом.

Данас многи и не слуте да екстракт из јетре бакалара чини основу многих лекова за јачање, зато јер је специјалном обрадом у савременим хемијским лабораторијама чувено уље већ изгубило омажени укус.

Све у свему, нико се више не буну ако му лекар препише лек на бази риблијег уља, као што се нико не узбуђује због чињенице да се за припремање неких козметичких препарата користе искључиво материје из постељице у којој је пре рођења боравила људска беба. За исту намену користе се и уља од кита и корњаче.

Корист од животиња, у народној медицини, далеко је већа и сложенија него што се мисли, било да је директна или само симболична. Уосталом, наука је много тога већ признала. Нарочито занимљив је пример „тигрове масти“ коју су стари Кинези користили „против страха и за дужи живот“. Тако је записано у текстовима „лека-

ра“ из времена првих кинеских династија.

Данас се ова маст навелико производи и извози у читав свет, као средство које уклања различите тегобе. Сасвим је сигурно, а то кажемо и из симпатије према тигровима, да не садржи ни тунцицу ичега што припада овој лепој животињи. Само је добра мешавина лековитих трава и мириса. То опет не значи да се она заиста не користи за умирење реуматских болова, главобоље и астматичних напада (треба је дуже удисати). Осим тога, утврђено је да повољно делује на убрзани рад срца ако се размаже по грудима. То би истовремено било и објашњење првобитно наговештеног благотворног дејства против страха, јер он изазива узнемиреност, напетост и убрзани рад срца.

Уз „тигрову маст“ вековима је позната, али мање, и такозвана „пумина маст“ коју су користиле Маје, док је у Европи у шеснаестом веку – понегде још и данас – обична свињска маст важила као јединствен лек против низа болести.

Историја је забележила и овај податак: све док се резерве сланине нису потпуно исцрпили, свињама су пре неколико векова у Милану дозвољавали да се слободно крећу улицама. А грађани су имали обавезу да их хране.

У нашем народу, на пример, распрострањен је обичај да се испрана свињска маст, заједно с камфором, користи за масажу против реуматизма. Осим тога, свињско сало се у време рата користило за мазање главе тифусарима који су остали без косе, како би се подстакло њен раст.

И, кажу, успевало је.

Д. В.

ТАЈНИ
ЖИВОТ
ЛИШАЈЕВА

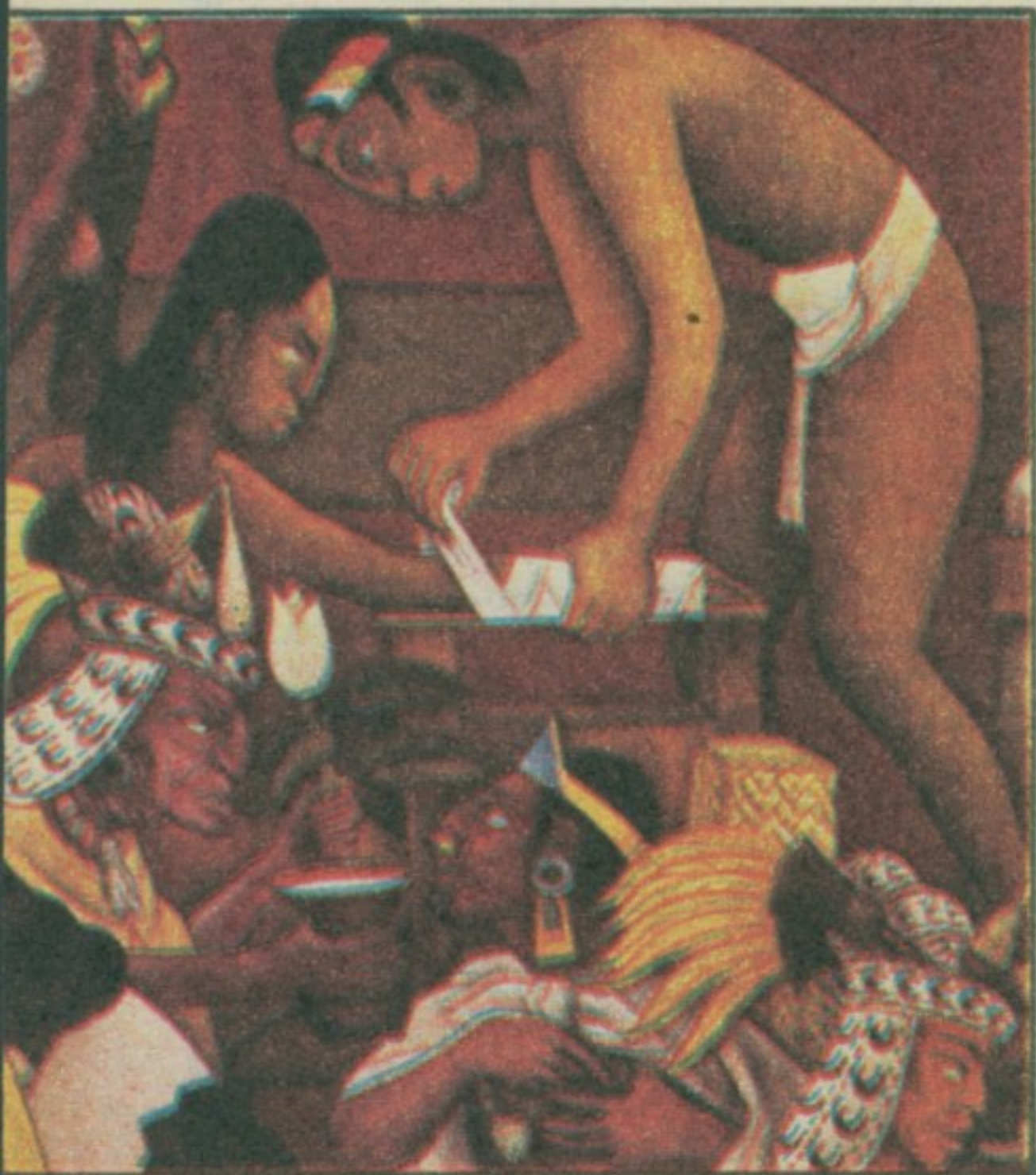
ТО ЈЕ

Без обзира каква је подлога, лишав ће на њој израсти. У томе може да га спречи само нечист ваздух

Расту чак и на маховини

Детаљ са слике коју је мексички уметник Диего Ривера урадио за једну од болница у главном граду. На њој је представљена историја медицине од најранијих дана. У првом плану видите свештеника – народног лекара како болеснику даје посуду с мешавином лековитих трава.

У природи далеко мање упадљиви него ови које видите на нашим сликама, лишави се „хватају“ на било коју површину, али најчешће на неком неприступачном месту. То никако не значи да су незанимљиви. Напротив, ботаничари су готово опчињени њима, можда зато што, и поред велике упорности, још нису успели да открију неке њихове тајне.

Пошто се лако једине с другим организмима, лишави се појављују у најразличитијим облицима и комбинацијама. Трагајући за лековима, бојом и мирисима, али и за отровима,

човек се у току читаве своје историје ослањао управо на њих. Северни јелени, карибуи, редовно се хране шумским лишавевима. Понегде и људи. Једна врста би чак могла да буде и „мана“ позната из Библије као „небеска храна“.

На леђима инсеката

Обично и не слутимо да су лишави скуп неколико облика живота. На изглед једноставни, они су у ствари комбинација гљиве и неких алги или само гљиве и плавозелених алги. Тако створени лишав нема много везе с организмима од

НЕБЕСКА ХРАНА

ЈЕДИНСТВЕНИ ПО
ГРАЂИ И КОРИСНИМ
ОСОБИНАМА ОВИ
НАЈСТАРИЈИ ОБЛИЦИ
ЖИВОТА НА ЗЕМЉИ
ПОДНОСЕ СВЕ ОСИМ
ЗАГАЂЕНОГ ВАЗДУХА.

Usnea се у Европи и у Кини користи за
производњу антибиотика

Анђеоско лице с надгробне плоче полако прекрива
облак лишајева

којих је настао; од њих се разликује и по изгледу и по хемијском саставу.

У овом случају гљиве зависе од фотосинтезе која је својствена само алгама. Зато се још нагађа о томе како оне успевају да натерају алге да производе угљендиоксид. Претпоставља се да су гљиве паразитски господари алги које им робују ухваћене у њихову мрежу налик на паучину.

Некада су лишајеве сврставали у маховину, тако да се у неким именима (храстова маховина, исландска маховина и сл.) задржава ова реч. Тачно је да они живе тамо где има

маховине (на дрвећу, стенама и на влажном засењеном тлу), али се појављују и на незамисливим местима као, на пример, у пустињи, на леђима неких инсеката с Нове Гвинеје и на потпуно голим и сувим стенама арктичке висије. Зато што могу да поднесу велике врућине, хладноћу и сушу. Изненађујући је и податак да лишајеви не могу да се одрже тамо где је ваздух нечист. Кад ишчезну, то је знак да је околина загађена.

На оголелом земљишту и стенама, као и на површинама покривеним отврдлом вулканском ла-

вом, лишајеви се појављују као пионири живота. Полако, хемијским путем, растварају стене, исисавају из њих минерале и претварају их у биолошки употребљив састав користан другим организмима. Осим тога, плавозелене алге, за разлику од других, успевају да из ваздуха извуку азот неопходан свим живим бићима – за производњу протеина и ДНА киселине преко које се преносе наследне особине.

Против кијавице

Из лишајева се векови-ма добијају лекови и боје

јер поседују хемијске супстанце које на други начин могу да се обезбеде. Утврђено је такође да већина има особине антибиотика!

Од лишаја у науци познатог под именом Usnea стари Грци и Кинези справљали су веома делотворан лек против болести које обично називамо женским. У источној Африци њиме лече нека стомачна обољења, у Малезији га користе против кијавице, док у Европи од њега добијају антибиотике. У 15. веку чак се веровало да облик и боја лишаја имају везе с њиховом наменом.

Поменути Usnea расте тако да подсећа на власи па су је зато и користили за јачање корена косе.

Дакота Индијанци од ове исте врсте лишаја справљају боје за тело и кожу, као и њихови сународници Вилаки. Usnea користе и као материјал за постељину, како Индијанци тако и Хиндуси. Лишај познат под именом вучја маховина или Litharia, иако отрован за већину животиња. Индијанци користе као лек против болова или од њега праве отровне стреле. (Врхове им годину дана држе у влажној Letharia, уз додатак отрова змије звечарке.) Скандинавци га мешају са стаклом у праху и том смесом трују штеточине.

Индијанци из јужне Калифорније верују да зеленкасти висећи лишајеви које погрешно називамо шпанском маховином могу да донесу кишу, ако се потопе у воду и притисну каменом...

Ми ценимо њихов мирис

Истраживачи који су почетком 19. века посећивали северозападну и западну Канаду забележили су да Индијанци из племена Оканаган од смеђег лишаја Bryoria печењем добијају густу масу – за јестиве колачиће или помаду којом спречавају инфекције пупка код новорођенчади. У недостатку крзна, Томсон Индијанци су од Bryoria правили одећу и обућу.

Храстова маховина или, стручно, Evernia prunastri, у ствари жбунасти лишај сивозелене боје, код нас и у Мароку се одвајкада користи у индустрији мириса.

Јестиви лишај који на Блиском истоку називају мана, с латинским именом Lecanora esculenta заиста повремено пада с неба. Lecanora је лишај веома лак и не баш много пријемчив за подлогу тако да га ветар разноси на све стране и нагомилава по удубљењима и пукотинама. Онда га и одатле понесе и баца тамо где га нико не очекује. У прошлости, а и сада, догађало се, између осталог, и да заврши у некој посуди за јело... Некима пада „с неба“ а неки за њим трагају по околини, као номади из киргиске степе.

Лишајеви спадају у најстарије облике живота на Земљи. Загађивање природне средине веома их угрожава. Ако их изгубимо, осиромашитиће тло, нестаће незаменљива хемијска једињења, природа ће бити сиромашнија а пејзажи мање лепи.

Д. Варагић

ЊЕГОВО ВЕЛИЧАНСТВО МЕДВЕД

✉ Не слажем се са једним својим другом који тврди да је највећи копнени месождер лав, ја сматрам да је тигар крупнији. Молим те да разрешиш наш мали спор.

МИРОСЛАВ ПАНТОВИЋ
Вењамина Маринковића 15
32250 Ивањица

Резултат овог вашег такмичења у познавању животиња је – нерешен. Јер, медвед је већи месождер и од лава и од тигра. Док лав може да буде тежак до 250, а тигар преко 300 килограма, медвед са Албаске, на пример, достиже и изнад 700 килограма!

Међутим, медвед није само најкрупнија звер, већ и једна од најопаснијих, чак и за човека. Он је, сигурно, прави господар наших планинских шума: с пута му се склањају и вукови, пси се ретко усуђују да га нападну, стока се узнемири чим осети да је у близини. Наш мрки медвед, тежак понекад до пола тоне, а дугачак до два и по метра (што значи да је, кад се

усправи, виши од кошаркаша!), једе заиста све, од разних бобица и меда до – стрвина. Природа га је наоружала канцама дугачким као људски прсти које секу попут скалпела и изузетно јаким чељустима: велики медвед без тешкоћа може да вуче заклано јуне или ждребе! Али, најубојитије оружје ове наоко трапаве, а у ствари невероватно хитре животиње је – неустрашивост: без бојазни напада све што му се нађе на путу, упорно прогонећи жртву, нарочито ако је рањен. А онај који се острви, односно којем месо постане слађе од биљне хране, убија све што мирише на крв и тешко крају где се настани оваква напаст: стока страда немилице, а људи су често немоћни све док се не нађе храбар ловац који ће пушком да стане на крај његовом зулуму.

У јануару медведица доноси на свет најчешће два мечета. Кад се роде, медведићи су величине пацова и тешки само око пола килограма, обрасли ретком длаком, слепи и глуви, и тешко може да се претпостави да ће та неугледна, ружна животињица да израсте у огромног медведа. У првој години живота млади нарасту до готово 100 килограма тежине. Из брлога излазе на пролеће с белом мрљом или прстеном на врату која се временом изгуби. Од нежне, али и строге мајке медведице не одвајају се све док не напуне две године.

Осим човека, медвед нема других непријатеља. У природним условима живота може да живи до 30 година.

ПРВЕНЦИ ТРОЈИЦЕ ВЕЛИКАНА

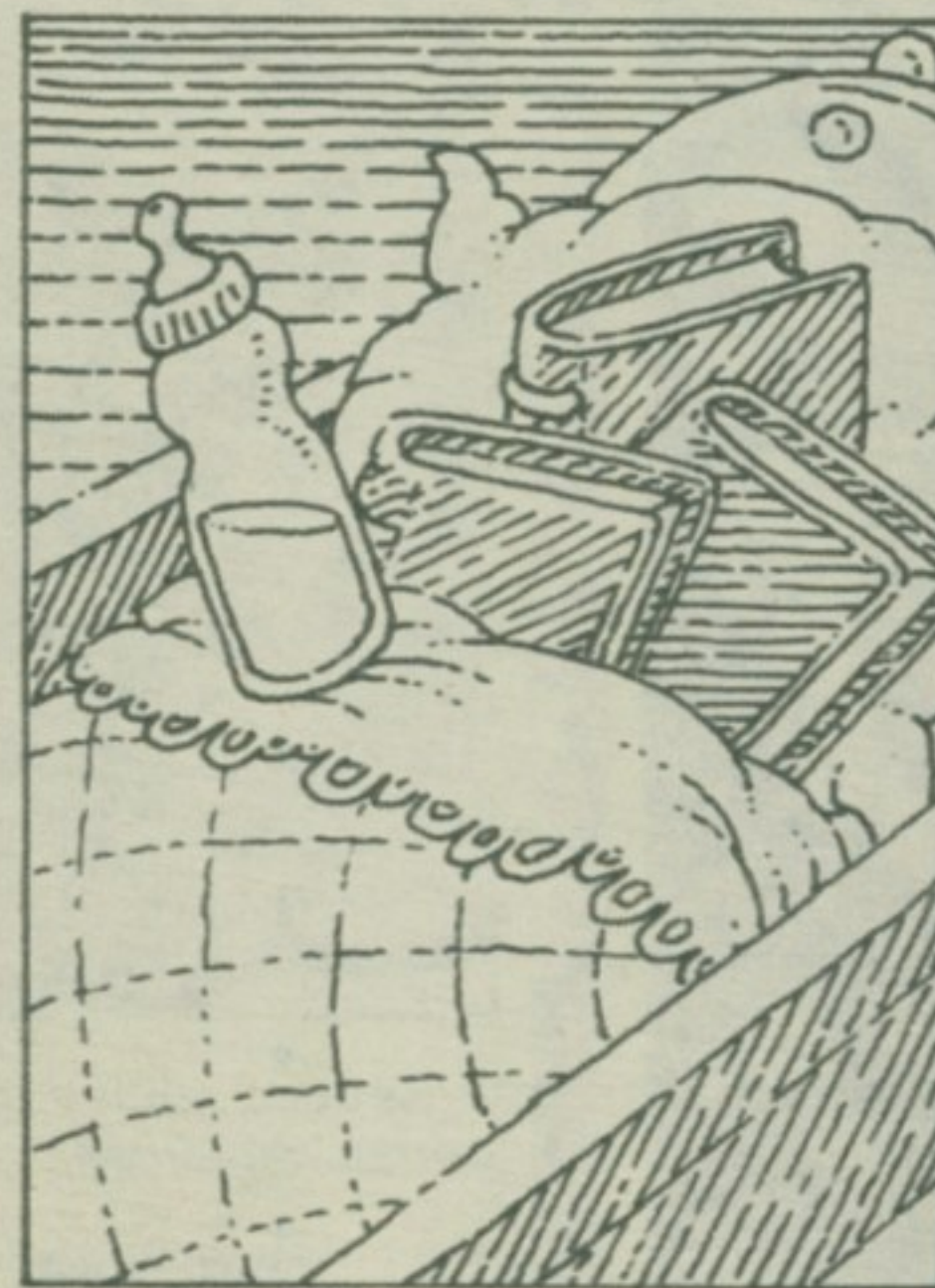
✉ Интересује ме кад су наши велики писци Иво Андрић, Мирослав Крлежа и Милош Црњански објавили своје прве књиге и колико су тада имали година.

ЈАНКО ДИМИТРИЈЕВИЋ
18229 Мозгово

Ова три великана наше књижевности рођена су скоро у исто време: Андрић 1892, а Кр-

лежа и Црњански 1893. године. Донекле су „вршњаци“ и њихова прва објављена дела. Иво Андрић се јавља стиховима, разним чланцима и преводима у сарајевском часопису „Босанска вила“ 1911. године. Три године касније у дневној штампи и часописима појављују се сценски мотиви, драме, лирика и разни есеји Мирослава Крлеже. У загребачком часопису „Савременик“ објављене су 1917. године прве песме Милоша Црњанског.

Ускоро су објављене и прве књиге тада младих писаца: 1918. године у Загребу излази Андрићев „Ех ponto“, а 1920. у Београду позната збирка приповедака „Пут Алије Берзелеза“. Двадесетчетворогодишњи Крлежа објављује 1917. године у Загребу своју прву

књигу – лирску симфонију „Пан“. Следеће године, у библиотеци „Савремени хрватски писци“, излази првенац Милоша Црњанског – „поетична комедија“ у стиховима „Маска“.

МЕРА МЕРИ МЕРУ

✉ Нафта и њени деривати су једно од обележја данашњег света. У вестима о драгоценом „течном злату“ скоро свакодневно се спомиње нама мање позната мера барел. Објашњење о барелу сигурно неће да снизи цену често судбоносне нафте, али ће је учинити разумљивијом.

ДАНКО ЧОЛОВИЋ
Слободе 77
84300 Иванград

Барел је уобичајена мера за течност, али и за суве материје. Његова величина се мења зависно од оног шта се мери. Тако, на пример један барел пива у Енглеској садржи око 164 литра, у САД барел петролеја око 159, док барел непрерађене нафте износи 190 литара. У САД, Великој Британији и Канади један барел брашна је око 89 килограма, барел цемен-та око 170 а меса око 90 килограма. У Великој Британији барел служи и као мера за рибу. Један

барел сушених или усољених харинги (сличних нашој сардели) садржи око 1000 риба и тежи близу 150 килограма. Међутим, барел свежих харинги садржи тачно 660 риба, а димљених 160.

НЕМА ЛЕТА БЕЗ ДОБРОГ СТАКЛА

✉ Да ли су стакла на прозорима савремених авиона иста као стакла на прозорима наших станова и кућа?

МИЛОРАД КАПЕТАНОВИЋ
Матије Гупца 25
56230 ВУКОВАР

Француски проналазач Бене-диктис направио је 1909. године стакло од три слоја које се састојало од две стаклене плоче са слојем целулонда између њих. Употребљено је као ветробран на првим аутомобилима, јер се при удесу није ломило на комаде. На исти начин направљени су и ветробрани савремених авиона, дебели око 35 милиметара. Састоје се од девет слојева стакла између којих се налазе пластичне масе. На овај начин, оно је много отпорније од обичног стакла, какво је на прозорима кућа, и у стању је да издржи огромне притиске.

„КАРОЛИНА“, ЛАЂА ФИНА

✉ Знаш ли кад је први пароброд запловио Јадранским морем?

МИЛАН БУНЕТА
Жабице 49
48000 Госпић

Био је други дан новембра 1818. године, када је дрвени пароброд „Каролина“, власништво Џона Алена, кренуо на путовање Јадранским морем, тачније Тршћанским заливом. На палуби новог типа брода био је само мали број званика, јер је већина узваника желела да пионирску пловидбу безбедно посматра с копна, мислећи вероватно на стару приморску изреку „Хвали море, држ' се краја!“. Међутим, нова лађа била је заиста за сваку похвалу, наро-

ТРАЖИМО

ПРИЈАТЕЉЕ

Соња Пејић, Гламочани 86, 78415 Залужани – има 15 година, воли музику, сакупља писма у боји.

Tiha Hansen Stenkällvägen 66, 212 33 Malmö, Sweden – има 17 година, жели пријатељство са младима из Југославије.

Радмила Јовић, Вите Пантовића 70/6, 31000 Титово Ужице – има 10 година, воли музику, сакупља салвете, кесе и папирнате лутке.

Васка Панчева, Енгелсова 21/16, 92000 Штип – има 10 година, воли музику, сакупља значке, бави се планинарењем.

Романа Петровић, Вијенац Моше Пијаде 2, 54000 Осијек – воли животиње, музику и спорт.

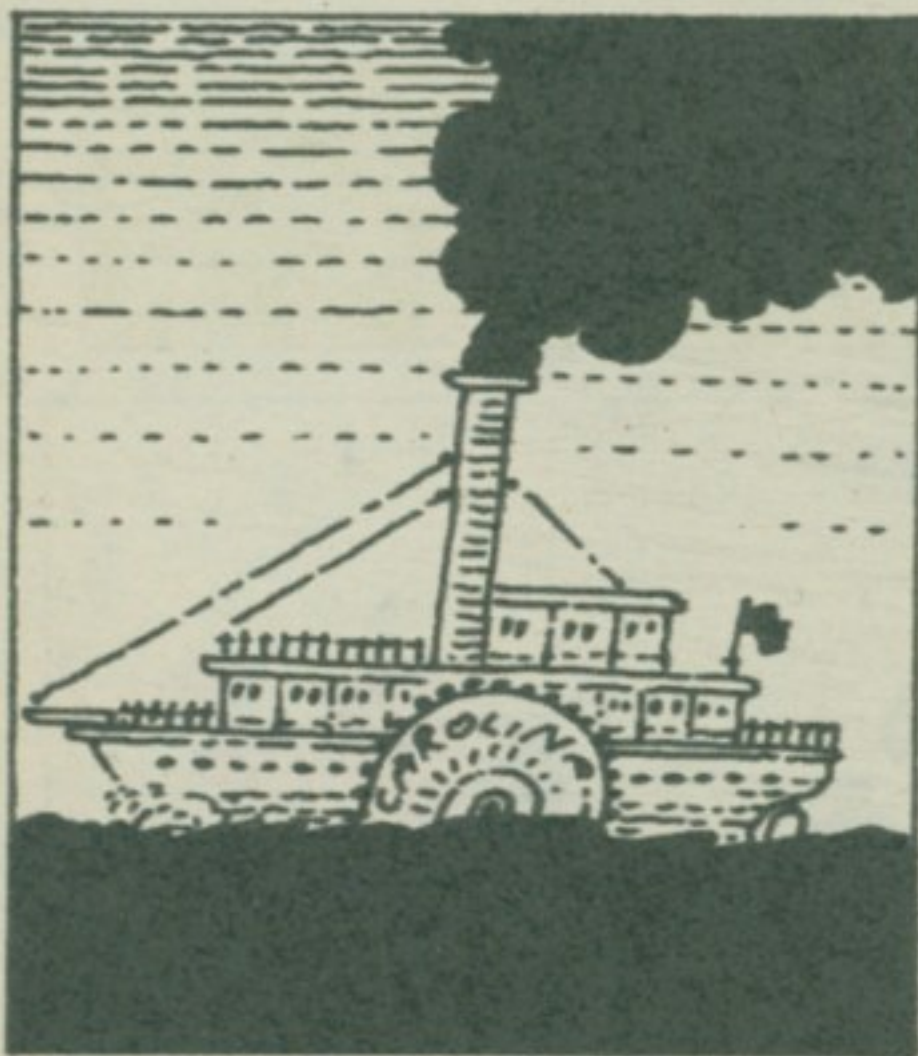
Јелена Богдановић, Моше Пијаде 31, 11320 Велика Плана – има 14 година, жели да се дописује са вршњацима.

Снежана Васиљ, Трг међународног пријатељства 12, 71000 Сарајево – има 14 година и жели да се дописује са младима из наше земље.

Елена Даниловска, Плачковица 5, 92300 Кочани – има 11 година, воли рок музику, сакупља плоче.

Сања Шарић, Стипе Нинића 8, 59000 Шибеник – има 15 година, жели да стекне много другова и другарица.

чито на свом другом путовању, 2. децембра исте године, када је „Каролина“, победивши и морске

таласе и неповерење новопечених путника, превалила за само два сата пуних 18 миља, односно око 31 километар, што је за то доба било право чудо.

ОДУШЕВИТЕ ПРИЈАТЕЉЕ МУЗИКОМ!

НАРУЧИТЕ ПРИРУЧНИКЕ ЗА САМОСТАЛНО УЧЕЊЕ СВИРАЊА НА РАЗНИМ ИНСТРУМЕНТИМА

1. Нотално свирање на клавиру, хармоници, кларинету и саксофону, цена 800 динара.
2. Староградске песме, кола и народне песме, – ноте са речима и прсторедом, цена 800 динара.
3. Шеме акорда за гитару, хармонику (дугметару и клавирку), клавир, саксофон и кларинет, цена 800 динара.
4. Приручник за самостално учење свирања на хармоници (клавирној и дугметари) по посебном, успешном систему, цена 1.420 динара.

Ако наручите сва четири приручника одједном, цена је 2.400 динара, а плаћате поштару кад вам их донесе. Наручите дописницом или писмом на адресу:

НОТАЛНО СВИРАЊЕ

пошт.фах 34
11060 Београд К.

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

Први број Политикиног забавника изашао је 28. фебруара 1939. године

Директор НО „ПОЛИТИКА“
Александар Баночевић
В. Д. руководиоца ООУР-а Издања за младе „Политикин забавник“
Влада Булатовић Вић

Главни и одговорни уредник
Влада Булатовић Вић

Заменик главног и одговорног уредника
Зефиринио Граси

ИЗДАВАЧКИ САВЕТ
Сима Беговић, Бранка Булатовић, Милојко Ђоновић, Љубинка Ђурић, Љиљана Златковић, Милан Илијин, Милован Кљајић, Нада Михаиловић, Душан Петровић (председник), Драгољуб Петровић, Радован Поповић, Зора Продановић, Радомир Ристић (заменик), Верица Смиљанић. Чланови Савета из Редакције: Влада Булатовић Вић, Зефиринио Граси, Соња Јашовић, Мирјана Маринковић и Петар Милатовић.

РЕДАКЦИЈА:
Диего Варагић, Радана Весовић, Олга Вукадиновић, Душан Глушавић, Бојана Дожић-Стојковић, Светлана Ивановић, Мина Илић, Соња Јашовић (графичко-технички уредник), Мирјана Крстуловић, Иван Лончар, Мирјана Маринковић (уредник стрипа), Иванка Миладиновић, Петар Милатовић, Вера Милићевић, Весна Минић, Ненад Мирковић, Зора Меденица, Нада Невајдић, Вито Недељковић, Биљана Орловић, Љубомир Патригић, Зоран Петковић, Радоје Савић, Весна Софреновић, Војислав Стаменовић, Недељка Сташић, Даринка Тодоровић, Миленко Тодоровић, Милош Томић и Бранислава Црномарковић.

СЕКРЕТАРИЈАТ:
Јованка Војводић, Олгица Стаменић и Зорица Филиповић.

Издаје и штампа НО „ПОЛИТИКА“ – ООУР Издања за младе „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“, Манадоска 29, 11001 Београд. Поштански факс 124. Телефони: секретаријат 324-471, редакција 324-483, техничка редакција 326-620, централа 324-191 и 325-761. Рукописи, фотографије и цртежи се не враћају. Огласна агенција: Македоска 35/1, тел. 322-711. На основу мишљења Републичког секретаријата за културу СР Србије, број 413-2973-02 од 22. I 1973. године не плаћа се порез на промет.

Цена једног примерка 150 динара

ПРЕТПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ:
Тромесечна 1.656,00 динара, полугодишња 3.312,00 динара, годишња 6.624,00 динара

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО:
Тромесечна 3.312,00 динара, полугодишња 6.624,00 динара, годишња 13.248,00 динара

Претплата се врши на жиро-рачун број 60801-601-29728 уз обавезну називу НО „Политика“ ООУР „Продаја“ – претплата на лист „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО У СТРАНОЈ ВАЛУТИ ГОДИШЊА:

САД	\$ 42.-
СР НЕМАЧКА	ДМ 93.-
ШВЕДСКА	Шкр. 298.-
ФРАЊУСКА	Ффр. 285.-
ШВАЈЦАРСКА	Шфр. 79.-

Уплате из иностранства слати на дебитни рачун НО „Политика“ код „ИН-ВЕСТБАНКЕ“ – Београд, на рачун број 60811-620-63-257300-00054 уз обавезну називу ПРЕТПЛАТА НА ЛИСТ „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“

За штампање овог броја Забавника одговоран: Милевоје Весовић, руководиоца ООУР-а „Дубока штампа“.

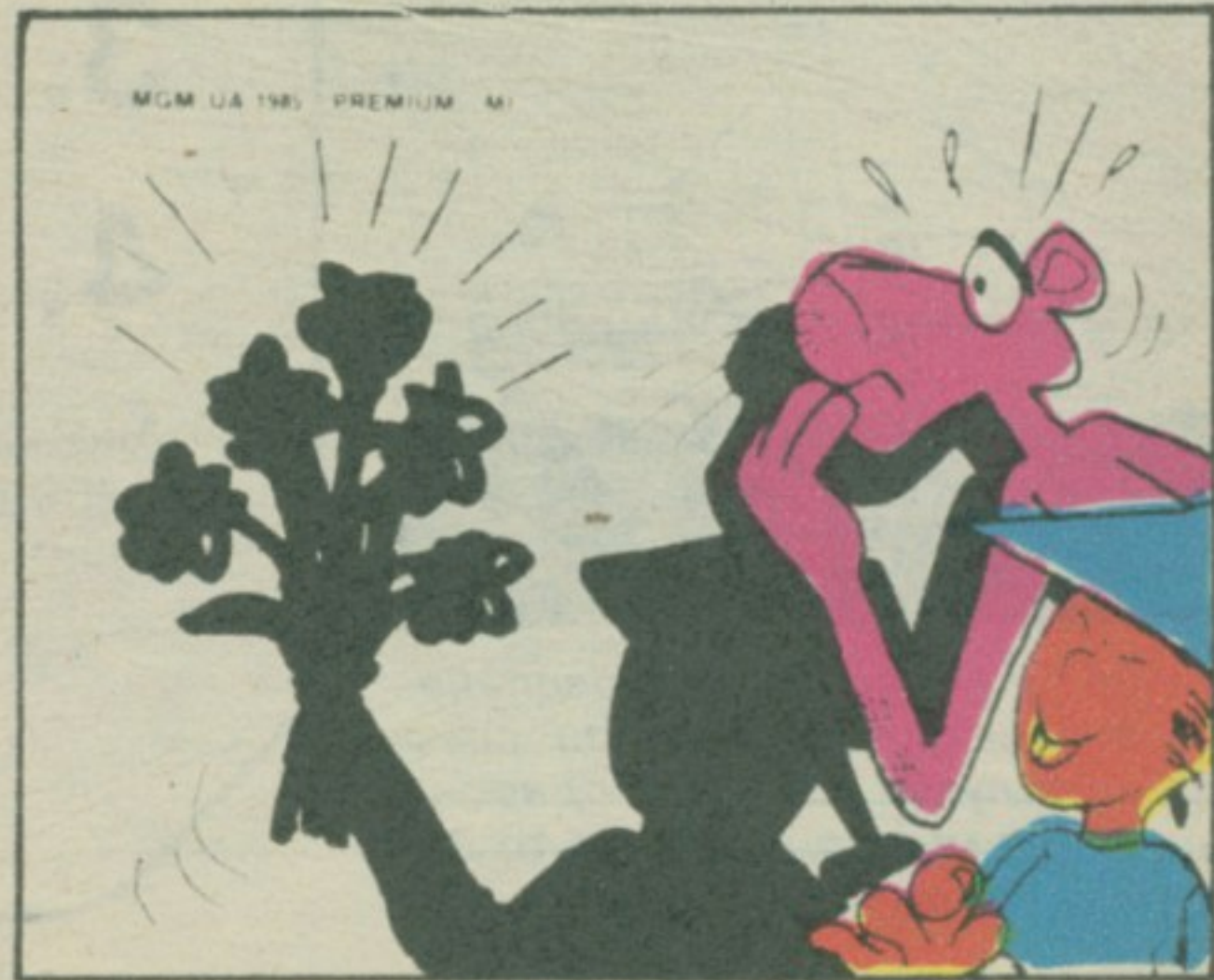
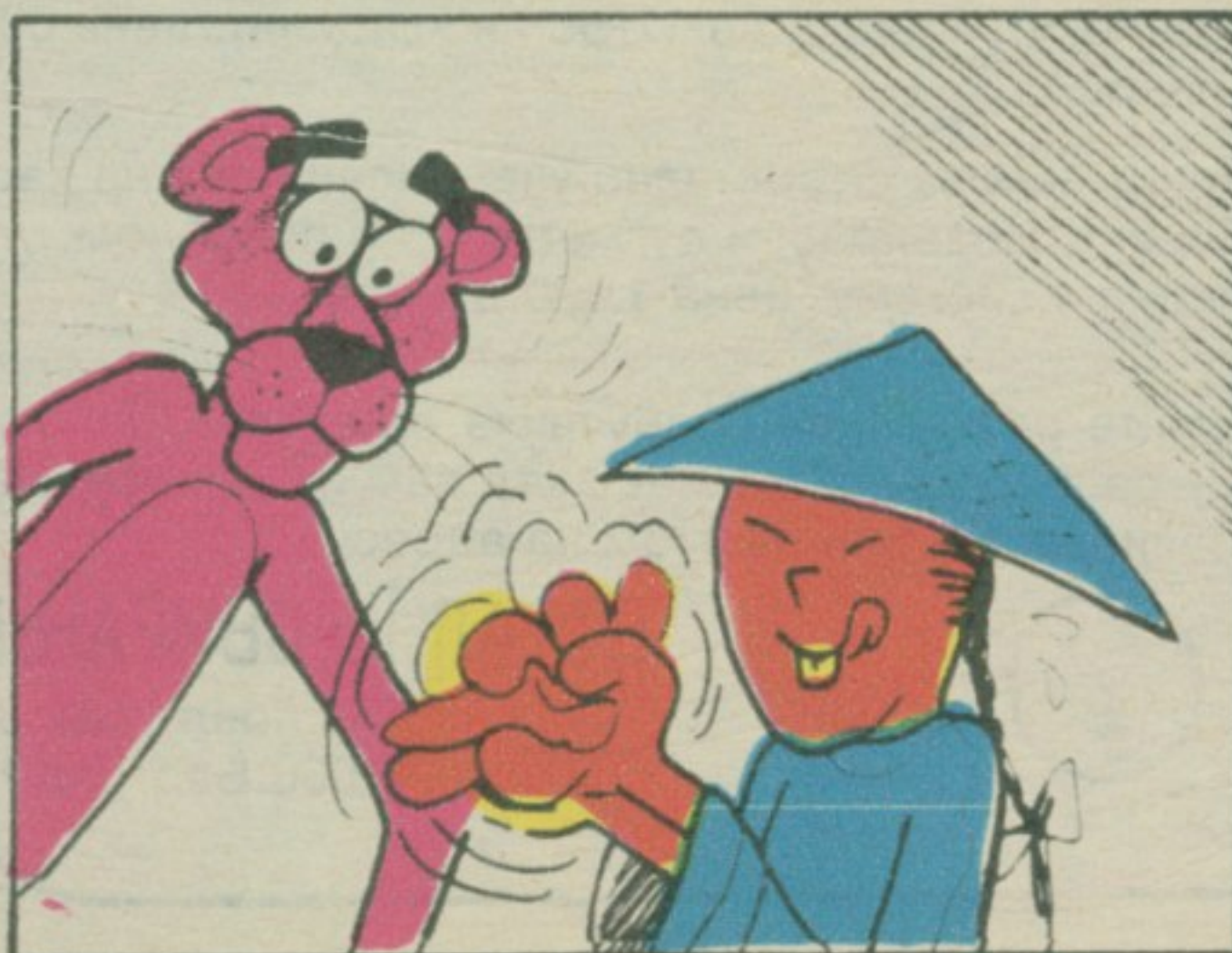
Прочитај – проскитај

СОЉЕЊЕ ТРАВЕ

Пољски ботаничари изводе експерименте да би „аклиматизовали“ траву „увезену“ с обала антарктичких острва. Већ је утврђено: изгледа да две врсте ове траве могу да расту и у Европи али под једним условом да се заливају – сланом водом! Чињенице до којих се дошло на основу ових опита имају практичну вредност за службу градског зеленила. Познато је да се у борби против леда улице зими посипају сољу или поливају сланим раствором. „Обичним“ травњацима то не прија и они страдају. Антарктичке траве не боје се соли, значи, могле би да замене европску.

ПАНТЕР ПАНТА

ФИНИЦИ НЕ УМЕЈУ ДА БРОЈЕ

Ако желите да проверите своје опште образовање, овај квиз ће вам у томе помоћи. На свако питање дата су по три одговора од којих је само један тачан. Ако сте их пронашли, честитамо! А ако, ипак, нисте свезналица, одговори су ту, у дну странице.

1. Финску називају „Земља 1000 језера“, а у ствари она има:
- а) 950 језера,
 - б) 50.000 језера,
 - в) 200.000 језера;

2. Најстарија пластична маса је:
- а) најлон,
 - б) целулоид,
 - в) перлон;

3. Арабљани се огрћу:
- а) галабијом,
 - б) гурабијом,
 - в) бурнусом;

4. На листи тениске професионалне асоцијације најбољих тенисера света Боба Живојиновић је на:
- а) 66. месту,
 - б) 26. месту,
 - в) 22. месту;

5. Нуклеарна бомба заснива се на фисији једног од ова три изотопа урана:
- а) У - 235,
 - б) У - 238,
 - в) У - 234;

6. Стручњак који проучава инсекте назива се:
- а) етнолог,
 - б) етимолог,
 - в) ентомолог;

7. Популарна сарајевска група „Валентино“ објавила је свој први албум са хитом „Волим те још“:
- а) 1981.
 - б) 1983.
 - в) 1984. године;

8. Рт Добре Наде налази се на самом југу:
- а) Јужне Америке,
 - б) Африке,
 - в) Аустралије;

9. У авиону је приликом слетања и узлетања забрањено пушење због опасности од:
- а) пожара и експлозије,
 - б) угушења оног који пуши,
 - в) загађења ваздуха;

10. Прво живо биће које је полетело у космос био је пас по имену:
- а) Чајка,
 - б) Лајка,
 - в) Бајка;

11. Немци су напали Совјетски Савез 22. јуна 1941. а то је:
- а) шест месеци пре тога што су Јапанци бомбардовали Перл Харбур,
 - б) шест месеци после тога,
 - в) у исто време;

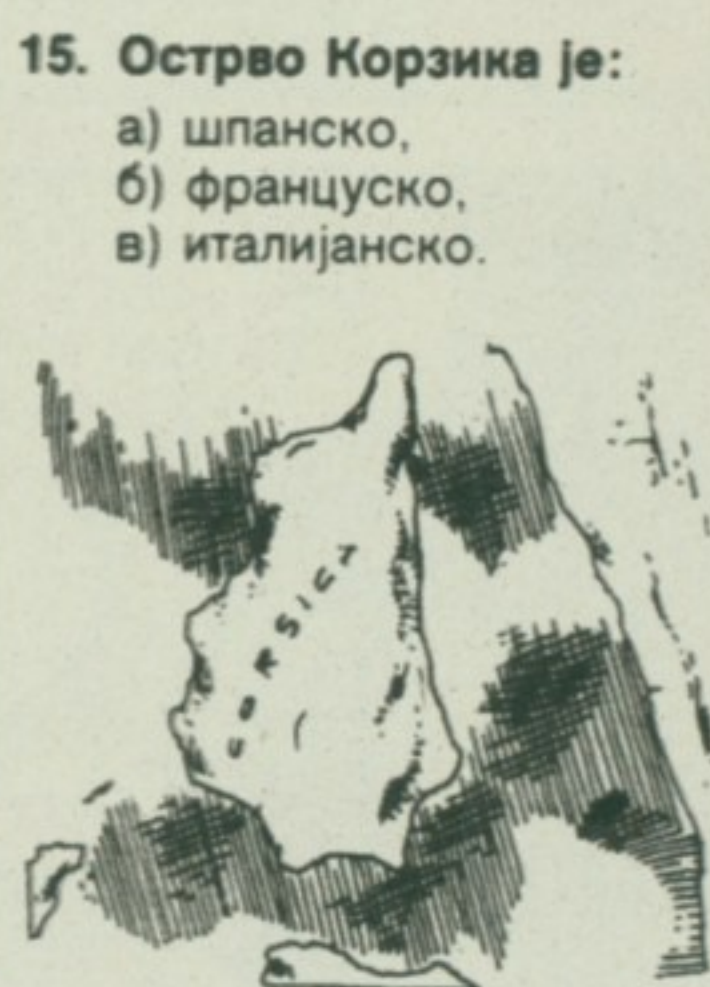

12. Заповедни начин од глагола засукати гласи:
- а) Засуци!
 - б) Засучи!
 - в) Засукуј!

13. У грожђу, нарочито црном, има:
- а) танина,
 - б) никотина,
 - в) кирина;

14. Прва жена амбасадор у историји дипломатије звала се:
- а) Флоренс Најтингел,
 - б) Александра Колонтај,
 - в) Ирена Кири;

15. Острво Корзика је:
- а) шпанско,
 - б) француско,
 - в) италијанско.

ТАЧНИ ОДГОВОРИ

1. а) 200.000 језера, тако да је то земља с више воде него
2. б) целулоид
3. в) бурнусом; гурабија је колач а галабија платнена везена
4. б) на 26. месту
5. а) У - 235; остала два изотопа су потпуно безопасна
6. в) ентомолог; етимолог проучава значење речи, а етнолог живот и обичаје неког народа
7. б) 1983.
8. а) чувени рт налази се на крајњем југу јужне Африке. Још га није један дугогодишњи опловно једрачак
9. а) све док се у кабини притисак не изједначи са спољним
10. б) 7. децембра 1941. бомбардовао је Перл Харбур
11. б) Засучи! Јер „к“ из засукати испред „и“ палатализирају даје „ч“
12. в) танина
13. б) совјетски дипломата, амбасадор у Мексику и Норвешкој
14. б) острво на коме се родио Наполеон, Бонапарт је уступила 1768. Француској

